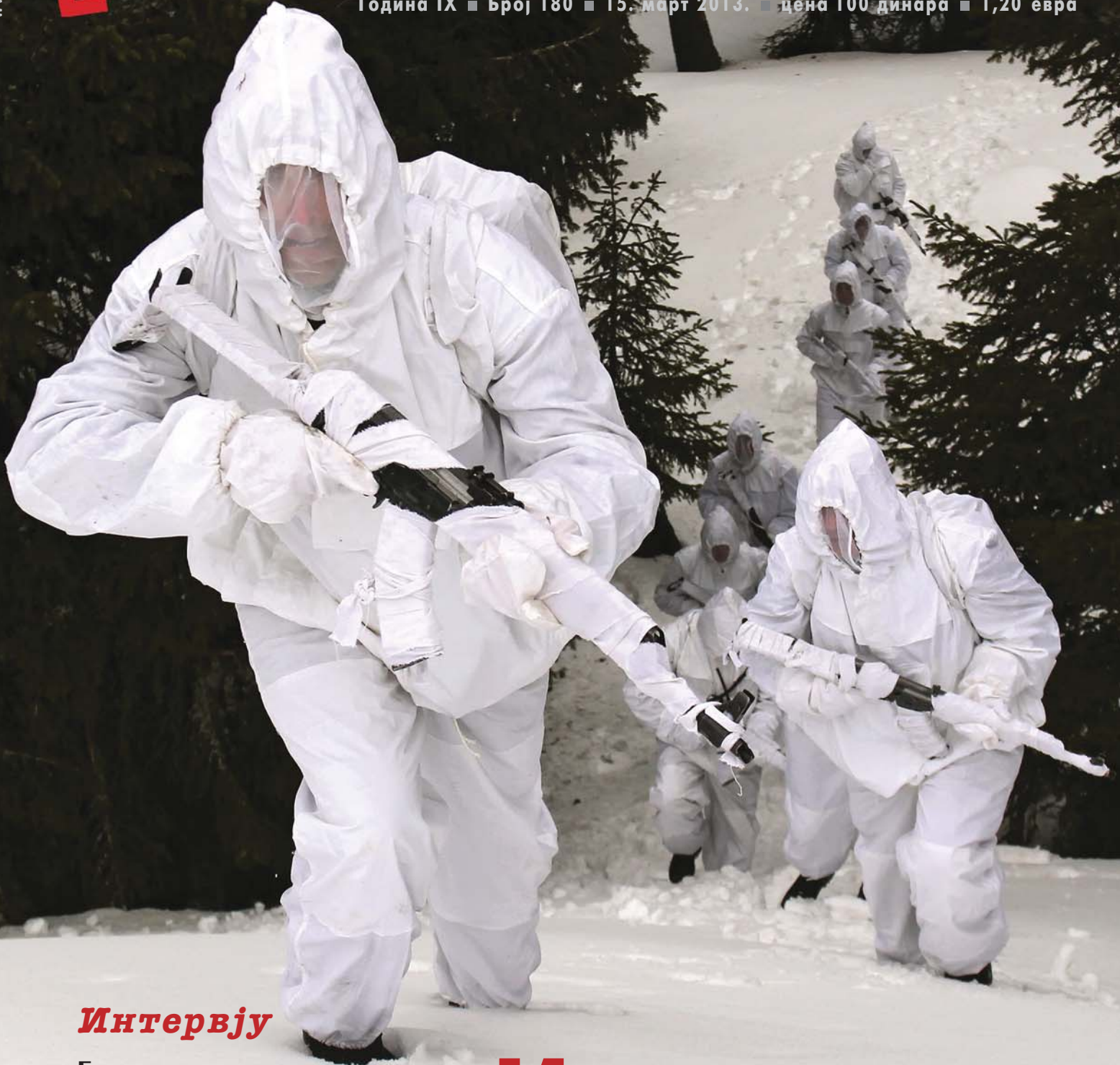

ОДБРАНА

Година IX ■ Број 180 ■ 15. март 2013. ■ цена 100 динара ■ 1,20 евра

Интервју

Генерал-потпуковник
др Миодраг Јевтић,
ректор Универзитета одбране

Искорак у развоју струке

АРСЕНАЛ
75

Sigurnost
Pouzdanost
Kvalitet

НАДЕЖДА ПЕТРОВИЋ

едо с обе
енбѣтстрани
бвнтжэјдобијектива

15. март – 13. април 2013.

Мала галерија Дома Војске Србије

СПОМЕН
ЗБИРКА
ПАВЛА
БЕЛАНЧИЋА

Програм током трајања изложбе:

Субота 16. 3. 2013.

11–13.00 Отворена дечија радионица
14.00 Стручно тумачење поставке

Четвртак 21. 3. 2013.

17.00 Филм „Надежда Петровић“
из серијала „Знамените жене“

Субота 23. 3. 2013.

11–13.00 Отворена дечија радионица
14.00 Стручно тумачење поставке

Четвртак 28. 3. 2013.

17.00 Документарна емисија „Надежда
Петровић“ из серијала „Сликари и вајари“

Субота 30. 3. 2013.

11–13.00 Отворена дечија радионица
14.00 Стручно тумачење поставке

Четвртак 4. 4. 2013.

17.00 Документарне емисије о сликама Надежде
Петровић из серијала „Једна слика – једна прича“

Субота 6. 4. 2013.

11–13.00 Отворена дечија радионица
14.00 Стручно тумачење поставке

Четвртак 11. 4. 2013.

17.00 Краткометражни филм
„Надежда Петровић“ (1958)

Субота 13. 4. 2013.

11–13.00 презентација дечијих радова
14.00 Стручно тумачење поставке

„Одбрана“ наставља традицију „Рајника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Главни и одговорни уредник

мр Раденко Мутавцић

Заменик главног уредника

Владимир Почуч, мајор

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић, Славица Лужник

Новинари

Сања Анђелковић
Мирјана Боровина, потпоручница
Владимир Вјештић
Биљана Миљић

Стални сарадници

Станислав Арсић, др Себастиан Балаш,
др Славиша Влацић, Милосав Ц. Ђорђевић,
др Милан Мијалковски, мр Зоран Миладиновић,
мр Миљан Милкић, Крсман Милошевић,
Никола Остојић, Никола Оташ, Александар
Радић, Влада Ристић, Иштван Пољанац,
Будимир М. Попадић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Бранко Сиљевски,
Марија Марић и Слободан Михаиловић
(технички уредници)

Фотографија

Стефана Савић (уредница),
Горан Станковић, Душка Стефановић,
Јово Мамула, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактор

мр Наташа Николић

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Бјеловук

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809
Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808
Секретар редакције 3201-809; 23-079
Прелом 3240-019; 23-583
Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765
Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995
ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19
odbrana@mod.gov.rs
redakcija@odbrana.mod.gov.rs
www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ
месечно 160 динара. За претплатнике преко
Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,
ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 180

НАСЛОВНА СТРАНА

Извиђачи Треће бригаде на Копанонику

Снимио Саша ЂОРЂЕВИЋ

САДРЖАЈ

■ ДОГАЂАЈИ

**6 Министар Вучић посетио Анголу
НОВИ ПРОЈЕКТИ ПРИЈАТЕЉСКИХ ЗЕМАЉА**

**8 Министар Вучић у Лондону
ПОДРШКА ВЕЛИКЕ БРИТАНИЈЕ**

**13 Обележен Дан Војномедицинске академије
СИНОНИМ ТРАДИЦИЈЕ И ПОВЕРЕЊА**

■ ИНТЕРВЈУ

**14 Генерал-потпуковник проф. др Миодраг Јевтић,
ректор Универзитета одбране
ИСКОРАК У РАЗВОЈУ СТРУКЕ**

**19 Монографија „Војнообавештајна служба у Србији“
ТРАГОМ ВОЈНИХ ОБАВЕШТАЈАЦА**

**20 Војна академија данас
НА КРИЛИМА ТРАДИЦИЈЕ**

■ ТЕМА

**26 Цивилна заштита у Србији
ОДГОВОР НА ОПАСНОСТ**

После више од две деценије, током којих се као организовани систем реаговања у случају различитих катастрофа урушила, цивилна заштита у Србији поново добија значајну улогу као део система заштите и спасавања

ТЕХНИЧКИ ОПИТНИ ЦЕНТАР

■ ОДБРАНА

30 Механизовани батаљон Прве бригаде ПОНОС КОПНЕНЕ ВОЈСКЕ

На годишњој анализи оперативних способности Копнене војске за 2012. годину, одржаној крајем фебруара, признање за најбољу јединицу тог вида Војске Србије додељено је 17. механизованом батаљону Прве бригаде

32 Извиђачи Треће бригаде на Копаонику НОЋ У СНЕЖНОЈ ПЕЋИНИ

34 Вежбе Речне флотиле ЗАШТИТА ПЛОВНИХ ПУТЕВА

36 Капетан Мирослав Стојановић УСАВРШАВАЊЕ У САД

Капетан Мирослав Стојановић, референт за цивилно-војну сарадњу у Команди Четврте бригаде, похађао је курс усавршавања за реализацију обуке за обављање послова с цивилним организацијама у бази Форт Браг, седишту 82. ваздушно-десантне дивизије и специјалних јединица Оружаних снага САД

■ ФЕЉТОН

44 Седам деценија од Стаљинградске битке ОДЛУКА НА ИСТОЧНОМ ФРОНТУ

Реч уредника

Једна од традиција која утемељује модерну српску државу је војно школство, започето пројектом устројавања Артиљеријске школе, који је 18. марта 1850. године одобрио кнез Александар Карађорђевић. Она је оспособљавала официрски кадар свих родова тадашње Српске војске, а њеном реорганизацијом, 1880. године, образована је Војна академија са Нижом и Вишом школом.

Данас, систем војног образовања обједињава Универзитет одбране, формиран пре две године, у коме су Војна академија, која изводи акредитоване студијске програме у области техничко-технолошких и друштвено-хуманистичких наука, и Војномедицинска академија, која има акредитоване академске студије медицинских наука.

Ученици Војне гимназије и других средњих школа, избором академског образовања на Универзитету одбране, отварају примамљиву перспективу сигурног запослења, напредовања у каријери, а диплома са два звања отвара врата и војних и цивилних институција. Наиме, завршетком Војне академије, поред звања официра рода или службе, они добијају и звање инжењера, односно менаџера, зависно од тога да ли су дипломирали на програмима родова или служби.

На Војној академији акредитовано је 11 студијских програма, од основних до последипломских и докторских студија, а реализују се и четири нивоа каријерног усавршавања официра.

Војно школство отворено је и за цивилни сектор. Ове школске године на Војној академији уписана је друга генерација цивила на студијском програму Логистика одбране, а на Високим студијама безбедности и одбране су полазници из система одбране и из осталих државних служби, као и из иностранства.

На основним студијама Војне академије сада студира 583 кадета и 172 кадеткиње, 50 студената из грађанства, као и шест академица из иностраних оружаних снага. Студије медицине на Медицинском факултету похађа 107 кадета, од чега 40 кадета, 64 кадеткиње и три студента иностраних војски.

За војно школовање последњих година влада велико интересовање, а на једно место конкурише и до десет кандидата. Отворен је конкурс за упис следеће генерације, на 185 места у Војној академији и 25 места на Медицинском факултету ВМА. ■

Раденко МУТАВЏИЋ

Министар Вучић посетио Анголу

Нови пројекти пријатељских земаља

Ми овде имамо велику будућност, важне послове и искрене пријатеље. Истовремено, Ангола ће у Србији имати искреног пријатеља. Српске компаније ће имати више простора на анголском тржишту, а то значи и више посла за наше раднике, што је и најважнији циљ ове владе, нагласио је министар одбране Александар Вучић на крају посете Анголи.

Први потпредседник Владе и министар одбране Александар Вучић и министар одбране генерал Кандидо Переира дош Сантош Ван Дунем потписали су, 27. фебруара у Луанди, Заједничку изјаву о разговорима између делегација Министарства одбране Републике Србије и Министарства одбране Републике Анголе.

Након потписивања, потпредседник Вучић састао се и са председником Републике Анголе Жозеом Едуардом дош Сантошем, који је и врховни командант војске, и том приликом предао писмо председника Републике Србије Томислава Николића. Тема разговора било је унапређење сарадње и економских односа двеју земаља. Током састанка двојица званичника констатовала су да је ова посета од изузетног значаја за покретање веће војне и економске сарадње Србије и Анголе.

Посета је почела свечаним дочеком испред Министарства одбране, уз највише државничке почести, након чега су две делегације започеле разговоре о примени пројеката о сарадњи између Републике Србије и Републике Анголе.

Министар Александар Вучић и министар одбране Анголе генерал Кандидо Переира дош Сантош Ван Дунем разговарали су о планираној изградњи војне болнице, изградњи медицинског логистичког ланца и фабричког

КАМЕН ТЕМЕЉАЦ ЗА ВОЈНУ БОЛНИЦУ

Другог дана посете Анголи министар Вучић присуствовао је, у друштву званичника те државе, полагању камена темеља за изградњу нове војне болнице, коју ће српска фирма „Планум“ из Београда, у сарадњи са анголским партнерима, изградити у периоду од четири године.

Вучић је обишао Војну болницу у Луанди, као и 101. оклопну бригаду на Фунди, где је информисан о учешћу српских стручњака на поправци и одржавању оштећених техничких средстава и наоружања те јединице. Састао се и са 37 радника из Србије, који тренутно бораве у бази ове јединице, која се налази на 60 километара од Луанде.

Са министром одбране Ван Дунемом, министар Вучић посетио је и историјски локалитет посвећен херојима битке код Кифангонде.

постројења за лекове, рехабилитацији и изградњи војне базе у Лубангу и краткорочном, средњорочном и дугорочном оспособљавању анголских војних кадрова у области војних наука и медицине.

Током разговора истакнут је значај изградње војне болнице у Анголи, са задатком да пружи специјалистичке лекарске услуге, као и да омогући развој истраживачких капацитета.

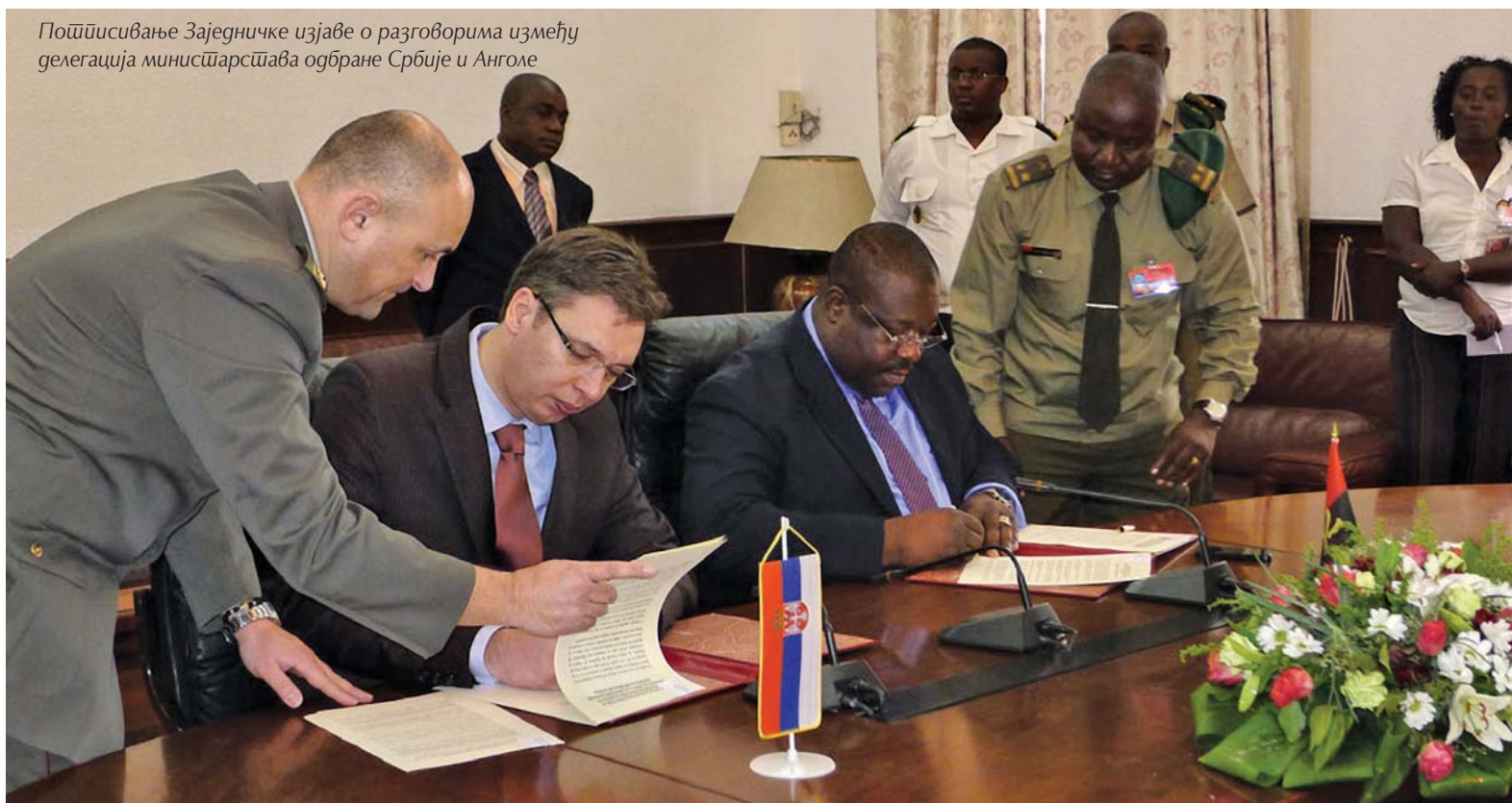
У домену оспособљавања војних кадрова нарочито је истакнут значај образовања анголских војних кадрова у области војних наука, за специјализацију у свим родовима копнене војске, ваздухопловству и противваздухопловној одбрани и то на тактичком, оперативно-тактичком и оперативно-стратешком нивоу.

– Репорма сектора безбедности један је од приоритета Републике Анголе и ту рачунамо на вашу помоћ. Србија је сигуран партнер за овај али и за разне друге изазове – истакао је генерал Ван Дунем.

Током састанка потписан је Протокол о школовању анголских кадета у војно-образовним установама у Србији и истакнута потреба за што скоријим именовањем изасланика одбране.

– Спремни смо да радимо на бржем развоју наших односа у области одбране, економског развоја, али и у осталим сферама друштвеног живота. Србија јесте европска земља, али желимо да обновимо стара пријатељства – закључио је Вучић на крају састанка. ■

Потписивање Заједничке изјаве о разговорима између делегација министарстава одбране Србије и Анголе

Министар Вучић у Лондону

Са министром иностраних послова Вилијамом Хејгом:
Србија и Велика Британија поуздани партнери

Подршка Велике Британије

Први потпредседник Владе и министар одбране Александар Вучић изјавио је у Лондону да односи Србије и Велике Британије на свим нивоима иду узлазном путањом и да очекује велику подршку на европском путу Србије

Првог дана посете, 6. марта, министар Вучић састао се у Лондону са министром иностраних послова Вилијамом Хејгом, као и са члановима Одбора за Европску унију Горњег дома британског парламента.

У српској делегацији био је и председник Народне скупштине Небојша Стефановић.

Министри Вучић и Хејг разговарали су о европским интеграцијама Србије, Косову и Метохији, реформи правосуђа и борби против корупције. Том приликом први потпредседник српске владе истакао је значај стварања вредносног система у Србији који би допринео не само уласку наше земље у Унију већ и промени начина размишљања. Такође, нагласио је важност добијања озбиљних надлежности за Заједнице српских општина на Косову и Метохији. Двојица министара изразили су жељу да Србија и Велика Британија буду поуздани партнери.

Током боравка у Одбору за Европску унију Горњег дома британског парламента, министар Вучић је информисао његове представнике о ономе што је Србија постигла у последњих шест месеци, када је реч о испуњавању услова за придруживање Унији.

– Србија је начинила прогрес у преговорима с Приштином, реформи правосуђа, борби против корупције и криминала. Нико не може да порекне нашу добру политичку вољу да испунимо све што смо обећали – навео је први потпредседник Владе Србије.

Председавајући Одбора за Европску унију лорд Босвел нагласио је да је генерални утисак у Лондону да је Србија учинила стваран прогрес, што потврђују и извештаји из Брисела.

– Прикључење западног Балкана Европској унији је јако важно јер од тога зависи стабилност региона. То је регион који Европа мора брзо да интегрише – рекао је лорд Таверсон.

Војна сарадња

Када је реч о сарадњи у области одбране, министар Вучић је са британским колегама разговарао о унапређењу цивилних способности учешћа у мултинационалним операцијама на очувању мира, заједничким пројектима унапређења способности противваздухопловне одбране, учешћу у пројектима унапређења регионалних способности и даљем унапређењу војномедицинске сарадње.

Другог дана посете, министар одбране Александар Вучић састао се са државним секретаром за одбрану Филипом Хамондом, генералним директором за безбедносну политику британског министарства одбране Томом Мек Кејном и министром за међународну безбедносну стратегију др Ендрјуом Морисоном.

Званичници су разговарали о европским интеграцијама наше земље, Косову и Метохији, српској политици одбране, као и о регионалној безбедности, те аспектима мултилатералне и билатералне војне сарадње.

Вучић је истакао да ће Србија имати значајну подршку Велике Британије на свом европском путу, али и да очекује унапређење билатералне, политичке и економске сарадње.

– Очекујем долазак значајних британских инвеститора у Србију – нагласио је он.

Вучић се састао и са представницима војне обавештајне службе Велике Британије и разговарао о међусобној сарадњи.

Посету Великој Британији министар Вучић завршио је састанком са Дејвидом Ливингтоном, министром за Европу, који је разговоре оценио као „детаљне и конструктивне“.

На крају дводневне посете министар Вучић је изјавио да је у главном граду Велике Британије имао велики број важних састанака и истакао да његов сусрет са британским државним секретаром за одбрану Филипом Хамондом представља први сусрет министара одбране двеју држава после много година. ■

Пословни амбијент за инвестиције

Министар Вучић је истакао да очекује да британски инвеститори у већем броју дођу у Србију када се у нашој земљи побољша пословни амбијент.

– Разговарали смо о односу Велике Британије према Србији, европским интеграцијама, нашим економским и политичким односима, војно-војним односима и установили смо да сви наши односи иду узлазном линијом, да унапређујемо сарадњу, да све бројеве увећавамо али да то можемо да учинимо и много брже – оценио је Вучић.

Са државним секретаром за одбрану Филипом Хамондом:
Први сусрет министара одбране двеју држава после много година

Са министром за међународну безбедносну стратегију др Ендрјуом Морисоном: О аспектима мултилатералне и билатералне војне сарадње

Са Дејвидом Ливингтоном, министром за Европу:
Детаљни и конструктивни разговори

Предавање генерала Диковића

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић одржао је 7. марта предавање полазницима 56. класе генералштабног усавршавања Школе националне одбране, који су тога дана били у наставној посети Генералштабу.

Старешинама на том облику војног школовања, трећем нивоу после основних студија, генерал Диковић говорио је о одбрани, Војсци Србије, достигнутом нивоу реформи, перспективама даљег развоја, као и физиономији савременог рата.

Предавању су присуствовали и командант Команде за обуку, заменик команданта Ваздухопловства и ПВО, начелник Штаба Копнене војске и командант Гарде, који су слушаоце информисали о достигнутим способностима својих састава. ■

Консултације са Аустријом

У оквиру редовних билатералних одбрамбених консултација, начелник Управе за међународну војну сарадњу бригадни генерал Љубомир Николић сусрео се у Бечу са начелником Управе за међународну сарадњу Савезног министарства одбране и спорта Републике Аустрије бригадним генералом Петером Форхофером.

Сарадња у области одбране тежишно се одвија у домену обуке и усавршавања, припреме за учешће у мултинационалним операцијама, војне историје, логистике, АБХО и војне медицине.

Генерал Николић је истакао да Србија има највећи број активности са Аустријом, од земаља које нису чланице НАТО.

Генерал Форхофер је нагласио значај који Аустрија придаје сарадњи у оквиру Заједничке европске безбедносне и одбрамбене политике и регионалној сарадњи.

Бригадни генерали Николић и Форхофер потписали су План билатералне војне сарадње између два министарства одбране за 2013. годину. ■

Примопредаја дужности команданта Трећег центра за обуку

Улесковачкој касарни „Војвода Петар Бојовић“ обављена је примопредаја дужности команданта Трећег центра за обуку, између досадашњег заступника команданта потпуковника Сенише Николића и новопостављеног команданта потпуковника Слађана Цветковића.

Свечаној примопредаји присуствовали су командант Команде за обуку генерал-мајор Ђокица Петровић и бројни гости. ■

Уџбеници и наставни материјал за Војску Србије

Наставну литературу, материјале, комплете мултимедијалних курсева за учење енглеског језика из Института за језике Министарства одбране Сједињених Америчких Држава донирали су представници те земље Војсци Србије, 8. марта, у просторијама Центра за самостално учење енглеског језика (SAC) у Генералштабу.

Помоћ је део подршке земаља донатора програма PELT (Норвешка, Данска, Холандија, Шведска, Велика Британија и САД) и програма IMET (Програм међународне војне сарадње Србије и САД у области школовања и усавршавања за 2013. годину).

Скупу су присуствовали начелник Управе за кадрове Сектора за људске ресурсе Министарства одбране бригадни генерал Драгослав Лацковић, амбасадорка Краљевине Данске у Србији Мете Кјуел Нилсен, начелник Дирекције PELT потпуковник Жикица Милинковић, изасланици одбране земаља донатора, као и представници Министарства и Војске, Канцеларије за сарадњу у области одбране САД и Британског савета у Београду. ■

Посета пензионисаних генерала и адмирала Универзитету одбране

Поводом Дана Универзитета одбране Ректорат те високошколске војне установе посетили су представници Клуба генерала и адмирала Србије.

Ректор Универзитета одбране генерал-потпуковник проф. др Миодраг Јевтић гостима је представио организацију Универзитета одбране, конститутивна тела, као и најважније аспекте рада. Представници Клуба генерала и адмирала обишли су и Војну академију. ■

Завршена Међународна конференција о изградњи интегритета у области одбране

У оквиру Међународне конференције о изградњи интегритета у области одбране у Монтереју (САД), помоћник министра за политику одбране Мирослав Јовановић имао је излагање „Управљање људским ресурсима у Министарству одбране и Војсци Србије“.

У оквиру излагања, представљени су нормативни оквир, функционалне надлежности, процедуре и механизми вишестепеног одлучивања при управљању људским ресурсима у Министарству одбране и Војсци Србије. Помоћник министра је указао на значај усвајања новог модела професионалне селекције и Кодекса части припадника Војске Србије за унапређење нивоа интегритета у систему одбране.

Посебан део излагања био је посвећен самопроцени стања интегритета у систему одбране Србије и отвореном поступку размене информација са експертским тимом НАТО, који је оценио да је примењени поступак самопроцене „пример посвећености Србије доброј пракси који шаље снажну поруку другим државама чланицама Процеса сарадња министара одбране Југоисточне Европе (SEDM) да појачају транспарентност, одговорност и интегритет у ресору одбране и сектору безбедности“.

Сарадња са Норвешком

Начелник Управе за међународну војну сарадњу бригадни генерал Љубомир Николић разговарао је са заменицом начелника Управе за безбедносну политику Министарства одбране Норвешке, Нином Борген Бакевол.

Бригадни генерал Николић захвалио је Краљевини Норвешкој на дугогодишњем пружању помоћи за директно финансирање приоритетних пројеката Владе Србије.

Борген Бакевол нагласила је заинтересованост норвешке стране за интензивирање сарадње у области одбране, с циљем подизања нивоа оперативних способности оружаних снага две земље.

Током састанка потписан је План билатералне војне сарадње за 2013. годину. Тежишне области сарадње су војна медицина, реформа високог војног школства, енергетска ефикасност, размена искуства и заједничко ангажовање у међународним операцијама и учење на даљину.

Полазници Високих студија безбедности и одбране у Бриселу

Друга класа полазника Високих студија безбедности и одбране боравила је од 25. фебруара до 1. марта у Бриселу. Студијско путовање организовано је у оквиру наставне области „Безбедност и одбрана“, које изучава међународне организације и њихове операције. Боравак у главном граду Белгије омогућио им је да сагледају делокруг и актуелне задатке организацијских целина Европске уније и НАТО-а које су задужене за цивилне и војне аспекте безбедности, као и улогу дипломатских мисија Србије и земаља региона у Бриселу.

Полазнике су у седишту Мисије Републике Србије при Унији примили Никола Лукић, заступник амбасадора Мисије, Кристина Милосављевић, отправница послова у Мисији Републике Србије при Алијанси и Весна Арсић, амбасадорка Србије у Краљевини Белгији. Упознали су их са организацијом, актуелним задацима и плановима рада дипломатских представништава Србије у Бриселу, посебно са значајем одлуке Европске уније о одређивању датума за почетак преговора за чланство Србије у Унији.

Такође, информисали су полазнике Високих студија о активностима наше земље у Програму *Партнерство за мир*, те резултатима економске сарадње с Белгијом. Током боравка у Бриселу делегација из Србије посетила је седишта НАТО-а и Европске службе за спољне послове, као и белгијску Војну академију.

Унапређење сарадње с Финском

О политичко-безбедносној ситуацији у региону и кључним спољнополитичким питањима почетком марта разговарали су државни секретар Министарства одбране Србије Александар Николић и амбасадор Републике Финске Пека Орпана. Саговорници су се сагласили да добри односи две земље представљају одличну основу за интензивирање сарадње у области одбране.

Државни секретар Николић захвалио је Финској за подршку Србији на путу ка Европској унији. Оценио је да би даљој сарадњи допринело и потписивање споразума о војној сарадњи. Такође, информисао је амбасадора Орпана о оствареном нивоу регионалне сарадње Србије, дometима и плановима реформе нашег система одбране и капацитетима које Министарство одбране развија ради испуњавања предуслова за добијање датума за почетак преговора с Унијом.

Амбасадор Орпана позитивно је оценио рад српске владе и истакао да се реформе морају наставити како би се обезбедио напредак друштва у складу с европским стандардима. Пренео је да Финска има велика очекивања када је реч о добијању датума за почетак преговора Србије с Европском унијом у првој половини године. Истакао је да је она заинтересована за интензивирање билатералне војне сарадње, посебно у области заједничког учешћа у мултинационалним операцијама. ■

Билатерална војна сарадња са БиХ

Начелник Управе за међународну војну сарадњу бригадни генерал Љубомир Николић и изасланик одбране БиХ Ивица Павић потписали су 1. марта План билатералне војне сарадње за 2013. годину. Две земље ће надале сарађивати када је реч о обуци и усавршавању кадра, као и у војноекономској и војномедицинској области, с посебним тежиштем на кооперацији одбрамбених индустрија.

У области војнообразовне сарадње већ је учињен помак – припадници Оружаних снага БиХ учествују у Србији на командно-штабном и генералштабном усавршавању и на Високим студијама безбедности и одбране. Две земље, такође, размењују предаваче и инструкторе на курсевима за учешће у мултинационалним операцијама. ■

Србија и Словенија поуздани партнери

Државни секретар у Министарству одбране Александар Николић састао се 5. марта са амбасадором Републике Словеније у Београду Францом Бутом. Том приликом званичници две земље разговарали су о актуелним спољнополитичким питањима и политичко-безбедносној ситуацији у региону.

Секретар Николић захвалио је Словенији за подршку на европском путу и истакао да Србија, због резултата Владе, у скором периоду очекује добијање датума за почетак преговора с Европском унијом. Нагласио је да је за нашу земљу значајно професионално ангажовање припадника оружаних снага Словеније у саставу КФОР-а и изразио наду да се њихов број неће смањивати у наредном периоду. Такође, информисао је амбасадора Бута о реформи нашег система одбране и приоритетима Министарства одбране приликом ангажовања у мултинационалним операцијама.

Амбасадор Бут пренео је државном секретару да Словенија Србију види као поузданог партнера у билатералним односима и изразио жељу да се партнерство две земље прошири и на остале области, у складу с обостраним интересима и могућностима.

Саговорници су исказали задовољство досадашњим нивоом сарадње у области одбране и констатовали да постоје услови за унапређење у домену војног образовања. У 2013. години Словенија и Србија наставиће размену искустава о формирању подофицирског кора, сарадњу војних архива и војнообразовних институција, те успоставити сарадњу у области буџета и финансија. ■

СНИМАО Д. БАНДА

Обележен Дан Војномедицинске академије

Синоним традиције и поверења

Поносимо се традицијом, али живимо и радимо у садашњости, а окренути смо будућности. Ми јесмо на првом месту војна болница, али не делимо пацијенте на војне и цивилне већ се сваком посвећујемо у складу с расположивим капацитетима – поручио је начелник ВМА.

Свечаном академијом у Дому Војске Србије 1. марта обележена је 169. година постојања Војномедицинске академије. Скупу су присуствовали председник Републике Србије Томислав Николић, први потпредседник Владе и министар одбране Александар Вучић, начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић, представници Министарства одбране и Војске Србије, црквени великодостојници и многобројни гости.

Говорећи о Академији, резултатима рада у периоду између две годишњице и плановима за будући рад, начелник те значајне војномедицинске установе бригадни генерал проф. др Маријан Новаковић истакао је да је та кућа синоним традиције и поверења, институција која на најбољи начин представља земљу у региону и свету.

Он је указао на значај научноистраживачког рада, који је првенствено усмерен на унапређење лечења. У току је, како је истакао, и упис пете генерације кадета Медицинског факултета ВМА Универзитета одбране у Београду, што ће обезбедити континуирана попуна војних лекара у војно-здравственом систему Србије.

Генерал Новаковић подсетио је, такође, на резултате прошлогодишњег рада – проширење капацитета хируршке интензивне неге, набавку вишеслојног компјутеризованог томографа и седам савремених ултразвучних апарата.

Свечаност је била прилика да се за остварене резултате уруче признања – за најбољу клинику ВМА проглашена је, пети пут заредом, Клиника за ургентну интерну медицину. Заступнику начелника Клинике пуковнику др Милићу Марковићу признање је уручио начелник ВМА.

Добитници овогодишњих медаља „др Владан Ђорђевић“ су пуковник проф. др Јован Јабланов, кардиохирург, који је већи део свог радног века провео на ВМА и академик проф. др Зоран Кривокапић, редовни професор Медицинског факултета у Београду и начелник Одељења за колоректалну хирургију Прве хируршке клинике Клиничког центра Србије. Медаље им је уручио начелник

Групе хируршких клиника ВМА пуковник проф. др Небојша Јовић.

За аутора године „Војносанитетског прегледа“ у 2012. години проглашена је проф. др Анета Лакић с Клинике за неурологију и психијатрију деце и омладине Клиничког центра Србије, ванредни професор Медицинског факултета Универзитета у Београду. Потпуковник проф.

др Слободан Обрадовић, с Клинике за ургентну медицину ВМА, ванредни професор интерне медицине на Медицинском факултету ВМА, изабран је за рецензента године. Награде им је уручио начелник Управе за војно здравство бригадни генерал проф. др Зоран Поповић.

Током протекле године, докторске тезе на ВМА одбранили су пуковник др Милић Вељовић, потпуковници др Бојан Јовичић и др Милорад Миливојевић, др Зорица Брдарески, др Сања Дугоњић и др Биљана Драшковић Павловић. ■

М. ШВЕДИЋ
Б. МИЉИЋ

Дан Војномедицинске академије обележава се 2. марта, као сећање на тај датум 1844. године када је кнез Александар Карађорђевић потписао Указ којим се проглашава „Закон о устројенију шпитаља Централне војске“.

Генерал-потпуковник

Искорак

Снимио Горан СТАНКОВИЋ

Свечаном академијом у Дому Гарде на Топчидеру недавно је обележена друга годишњица оснивања Универзитета одбране. Према речи ма ректора генерал-потпуковника проф. др Миодрага Јевтића, достојанствено и академски обележен је јубилеј те високошколске војне установе, уз помоћ и непосредну реализацију припадника Ректората, пријатеља наше војске и кадета. Како истиче, жеља је да наша младост, осим оспособљавања за официрске дужности, исказе и друге квалитете који се не разликују од њихових вршњака широм Србије, у намери да присутни гости у њима препознају будуће чланове друштва и упознају снагу и лепоту будуће Србије.

– Иако је настајање Универзитета везано за 24. фебруар 2011, када је основан Одлуком Владе Републике Србије, реч је о институцији која има снажне корене, који сежу скоро 170 година уназад, обједињујући традиције и искуства, образовних и научноистраживачких потенцијала Војне академије и Војномедицинске академије – два стуба ове значајне референце нашег система одбране. Формирањем Универзитета, установе равноправне с осталим универзитетским установама у земљи и свету, направили смо искорак када је реч о развоју струке, наставе и науке у Војсци, према највишим светским стандардима.

Жеља нам је да стварамо стручњаке, елитне официре новог доба, који ће у себи обједињавати традицију и част српског војника, али и препознавати императиве простора и времена у коме живимо. Желимо да на акредитованим студијским програмима и каснијим каријерним усавршавањем ослободимо стваралачки дух даровитих и високомотивисаних људи, који су покретачка снага сваког напретка. Убеђени смо да

Убеђени смо да је време уложено у учење најбоља инвестиција, а да су образовање и стечена знања највеће вредности у 21 веку. Жеља нам је да стварамо стручњаке, елитне официре новог доба, који ће у себи обједињавати традицију и част српског војника, али и препознавати императиве простора и времена у коме живимо.

у развоју струке

је време уложено у учење најбоља инвестиција, а да су образовање и стечена знања највеће вредности у 21. веку.

■ *После постовања темеља, неопходних за препознавање у академској заједници наше земље, у којој фази је сада најмлађи државни универзитет, који предводиће? Предстоји и реакредитација академских студија. Да ли ће бити измена у наставним програмима?*

– Представити данас Универзитет одбране, иако су прошле тек две године од његовог настанка, једноставно и кратко, верујете, није нимало лако, јер је реч о сложеном систему, не само по функционалним мерилима и потенцијалима већ и према историјски специфичној величини, као што сам већ истакао. А систем који има дугу историјску вертикалу, посебно у области струке, науке и образовања, јесте стабилнији, поузданији и предвидљивији, као што је и кућа на дубљим темељима физички стабилнија.

Андрић рече човек снагу узима на извору, а појачава је успут. Ово нам је била идеја водиља, да одмах после завршетка прве фазе нормативног уређења Универзитета остваримо потпуну координацију активности с високошколским јединицама, као и потпуну хармонизацију с академском заједницом Србије.

Успостављене су стручне и научне везе са сличним институцијама у земљи и с више сродних универзитета у свету. Потписани су, и већ се реализују, споразуми о сарадњи са свим државним универзитетима у нашој земљи. Универзитет одбране је интегрални члан Конференције универзитета Србије – КОНУС-а. Колеге с дру-

гих универзитета јединствене су у ставу да је нашим формирањем значајно ојачана академска заједница, имајући у виду, пре свега, организованост и одговорност система из кога долазимо. Партнерски учествујемо и у бројним националним и међународним истраживачким пројектима. Верујемо да ће тако бити и у будуће.

Важне делатности ове друге развојне фазе нашег универзитета јесу интензивне припреме за издавање штампаних и електронских универзитетских уџбеника за све нивое школовања. Приоритетно радимо на изради Нацрта закона о образовању у систему одбране, а перманентно и на унапређењу квалитета наставног процеса. Такође, анализирамо остварене резултате кадета, пратимо ангажованост и креативност наставника, а започели смо и припреме за спољашњу евалуацију и реакредитацију високошколских јединица – Војне академије и Медицинског факултета ВМА, као и Универзитета, која нас ускоро очекује.

Наши програмски садржаји отворени су и флексибилни, спремни да се мењају и унапређују у складу са савременим научним и техничко-технолошким достигнућима и стандардима у областима војних наука. Све то јесте велика одговорност, али и изазов за мене као ректора, менаџмент Универзитета, али и за наставнике који учествују у

стварању профила будућих српских официра. Верујемо да смо на добром путу и да корачамо у правом смеру, у шта нас уверава и велико интересовање младих људи – најбољих међу добрима у земљи, али и у иностранству, који хрле да студирају на акредитованим студијским програмима Универзитета одбране, научним пољима све три научнообразовне области, на три нивоа студија, као и на сва четири степена каријерног усавршавања.

■ *Реформа Војске и њено прилагођавање савременим околностима омогућили су стварање модерног система војног образовања ради афирмације војног позова. Шта се даље чини у том правцу?*

– Наш универзитет није настао преко ноћи, а током дуге историје, у честим сударима са суровом реалношћу, одвијао се континуирано процес кристализације непролазних вредности истакнутих војсковођа и војних лекара, градећи образовни систем који данас постаје целина, и у томе јесте његова огромна вредност. Зато је оснивање Универзитета одбране било императив времена и стратешки корак током реформе и хармонизације војног образовања. Али то је тек ка-

Универзитет одбране чине Војна академија, која изводи акредитоване студијске програме у области техничко-технолошких и друштво-но-хуманистичких наука, и Војномедицинска академија, која има акредитоване академске студије медицинских наука. На Универзитету одбране реализују се основне академске

студије, интегрисане академске студије, специјалистичке академске студије, докторске академске студије и образовање шоком живоћа, које се изводи на четири нивоа – основни командно-штабни курс, командно-штабно усавршавање, генералштабно усавршавање и високе студије безбедности и одбране.

мен темељац за наше будуће активности. Да смо на путу афирмације војног позива приликом реформе војног школства, очувања и развоја високошколских институција учинили значајне искораке, говори и чињеница да данас на једно место у Војној академији или на Медицинском факултету ВМА конкурише и више од десет кандидата, најбољих средњошколаца из Србије који ће бити у прилици да се школују по најмодернијим образовним стандардима, у такозваном колеџ систему, где је све обезбеђено, где сваки кадет има ментора, предвидиву каријеру, обезбеђен посао и могућност за даљу професионалну наградњу и усавршавање.

Наша европска опредељеност огледа се и применом принципа родне равноправности, који је заступљен у мери коју омогућава специфичност професије. Јавност треба да зна да су наше девојке изузетно одговорне, мотивисане, вредне, амбициозне и да ни у чему не заостају за колегама. Многе од њих ће бити сјајни официри и стручњаци. Акредитацијом студијских програма превазилазе се и поједини проблеми које смо уочили – ресоцијализација војних лица након прекида или престанка професионалне војне службе.

Завршетком школовања наши официри стичу и универзитетске дипломе у академским областима којима се баве, које су потпуно равноправне с дипломама осталих универзитета у земљи. Важно је знати да наша војска и на овај начин остварује своје мисије, да је Универзитет одбране отворен и за цивилни сектор и да је ове године на Војној академији уписана друга генерација цивила на студијском програму Логистика одбране, као и да је започело школовање друге класа полазника Високих студија безбедности и одбране, које похађају полазници и из система одбране и из осталих државних служби, као и из иностранства. Они ће усавршити своја знања и кандидовати се за лидере у многобројним областима.

■ *Да ли студијенти Универзитета одбране, иакође, имају прилику да учествују у раду његових најзначајнијих целина?*

– На основу Статута Универзитета одбране, који је верификовала Влада Србије, осно-

вани су своргани и тела Универзитета, сагласно академским стандардима, али и специфичностима система одбране. Кадети активно учествују у раду Савета и стручних већа Универзитета, кадет проректор је члан ректорског Колегијума, а

веома су значајне активности и рад Кадетског парламента, који обједињује академске потребе кадета Војне академије и Медицинског факултета ВМА. Да се глас кадета слуша говори и чињеница да поред бројних професионалних обавеза и сам често прису-

ствујем седницама Кадетског парламента. Парламент је редовни члан Студентске конференције универзитета Србије, што је још један доказ да смо прихваћени на академској сцени. Председник нашег кадетског парламента изабран је и за потпредседника Студентске организације Србије.

■ *Шта, у свари, значи концепт „усавршавање шоком чишавог живота“?*

– На почетку разговора рекао сам да модеран српски официр, и данас и сутра, мора у себи да обједини српску војничку традицију и стваралачку снагу која ће бити основ сталног уздизања и усавршавања, у складу с императивима времена и достигнућима у области наука одбране. Као универзитетски наставници и професионални припадници система одбране, добро знамо потребу за оспособљавањем кадрова за извршавање свих мисија наше војске.

Освајање знања и вештина јесте процес који траје и не завршава се када стекнете универзитетску диплому. Напротив, можда тек тада започиње, а то се зове каријерно усавршавање, које је на нашем универзитету добро организовано па по томе служимо за пример и подстрек другима.

Систем одбране је тако организован да се у њему све активности планирају, тако и каријерна усавршавања и оспособљавања на, за сада, четири нивоа, од командно-штабног курса, командно-штабног усавршавања, генералштабног усавршавања и, највишег, високих студија безбедности и одбране.

■ *С којим сродним војним високошколским установама ван наших граница сарађује Универзитет одбране?*

– Универзитет одбране је наш мост сарадње у области унапређења војне науке одбране. Управо зато, посебну пажњу посвећујемо регионалној и међународној сарадњи, о чему сведоче Споразум о сарадњи са Универзитетом Чешке Републике, који је у Европи најсличнији нашем, затим споразум с државним универзитетима у Бањој Луци и Источном Сарајеву, као и недавно потписан Споразум о сарадњи с Националним војним универзитетом Републике Бугарске. Током године планирамо да успоставимо и јачамо академску и научноистраживачку сарадњу с војним универзитетима у САД, Русији, Кини и Турској.

У периоду између два рођендана Универзитет је посетило је 11 државних и војних делегација из различитих земаља света, што је још једно сведочанство да је војно школство постало препознатљив бренд нашег министарства одбране у земљи и свету. Пре непуних месец дана, уз подршку Краљевског колеџа из Лондона и Универзитетског одбрамбеног колеџа из Норвешке, одржан је регионални семинар о војном образовању, на коме су учествовали представници свих земаља региона, који су препознали наше домете и образовне могућности. Том приликом постављени су и темељи за интензивнију сарадњу у овој области наредних година.

Све поменуто уклапа се у нашу визију да свако сутра буде боље него јуче, а наша будућност сигурна – да има стабилне и поуздане, признате мостове према универзалним вредностима других простора. А наука и знање јесу универзалне категорије, немају алтернативе, нити границе. Образовање и знање схватамо као бедем одбране и мост сарадње. Зато негујемо и унапређујемо стручне и научне контакте и стрпљиво афирмишемо наше војно школство, у чему, баш као и у свим другим активностима, имамо подршку менаџмента Министарства одбране.

■ *Које организационе целине чине Универзитет одбране? Какво је његово место у истраживачкој и научној заједници наше земље?*

– Универзитет одбране интегрише функције високошколских институција у његовом саставу. Непосредно је „везан“ за министра одбране и има својство правног лица, са свим правима и обавезама, као и препознатљив корпоративни идентитет. Управо то опредељује улогу Универзитета одбране да као ослонац и база буде снажна подршка овим високошколским установама у интегративном и интерактивном смислу. Синергија и тимски рад јесу основни захтев у функционисању система. Наш универзитет је добро прихваћен у академској заједници државних и акредитованих приватних универзитета у Србији, као и у научноистраживачкој заједници наше земље, пре свега због организованости и могућности система из којег долазимо, досадашњих резултата, традиције као и угледа који Министарство одбране и Војска Србије уживају у друштву.

■ *Које су приоритетне активности Универзитета у наредном периоду?*

– Захваљујући специфичностима војне организације, функционалној интеграцији, образовним ресурсима и креативним појединцима, Универзитет одбране данас функционише стабилно и хармонично. Очувани су и унапређени академски стандарди, обезбеђена електронска и информатичка подршка у управљању и настави, створени су и предуслови за реализацију савременог концепта учења на даљину, чиме се остварује рационалност у коришћењу наставних потенцијала, материјалних ресурса и радног времена.

У наредном периоду очекује нас израда и акредитација студијских програма за које је интерес и потребе исказала Војска Србије, јачање научноистраживачког рада, побољшање квалитета наставног процеса, као и унапређење појединих статусних питања, онако како је то уређено на осталим државним универзитетима. Предстоји нам, потом, и унапређивање програма целоживотног усавршавања, уређивање издавачке и библиотеке делатности, као и интегрисање научних и академских потенцијала института и других организацијских целина, које своје ресурсе могу ефикасније ставити у службу Министарства одбране и Војске Србије. ■

Биљана МИЉИЋ

Прву годину интегрисаних академских студија медицине на Медицинском факултету ВМА у прошлој години уписао је 11 кадета и 22 кадеткиње. Интегрисане академске студије медицине на Медицинском факултету похађа 107 кадета, од чега 40 кадета, 64 кадеткиње и три студента иностраног порекла.

Завршен пројекат „Центар за обуку подофицира“

Поводом завршетка пројекта „Центар за обуку подофицира“, 6. марта у Дому Гарде на Топчидеру организована је експертска радионица представника Министарства одбране, Војске Србије и земаља Нордијске иницијативе – министарстава одбране Данске и Норвешке и Владе Шведске.

Три северноевропске земље финансијски су помогле пројекат промене каријере, захваљујући којем је значајан број професионалних припадника наше војске завршио одговарајућу обуку и стекао нова знања и вештине потребне за даљу социјалну реинтеграцију.

Начелник Управе за традицију, стандарде и ветеране пуковник Слађан Ристић указао је на то да функционисање савремене војне организације захтева постојање дефинисаног модела предвидиве каријере који ће омогућити да „прави људи у правом тренутку буду на правом месту“.

У периоду од 2007. до 2012. године, током циклуса обуке организованих у центрима за обуку подофицира у Београду, Нишу и Но-

За активно учешће у реализацији пројекта „Центар за обуку подофицира“, министар одбране Александар Вучић доделио је војне спомен-медаље за допринос систему одбране Републике Србије влади Краљевине Шведске и министарствима одбране Краљевине Данске и Краљевине Норвешке. Медаље је амбасадорима Данске и Шведске Мете Кјуел Нилсен и Кристеру Аспу, као и изасланику одбране Норвешке пуковнику Есбену Асу, уручио државни секретар Министарства одбране Зоран Ђорђевић.

вом Саду, на преквалификацију је упућено 1.182 лица, од којих је више од 50 одсто касније запослено. Пројекат „Центар за обуку подофицира“ вредан је око милион и по евра. ■

С. АНЂЕЛКОВИЋ
Снимила Д. СТЕФАНОВИЋ

Стручни скуп „Недеља квалитета 2013“

У Привредној комори Србије организован је стручни скуп „Недеља квалитета 2013“, који окупља релевантне представнике државних и научних институција из земље и окружења, стручњаке из привреде, а традиционално су присуствовали и представници Министарства одбране и Војске Србије, ремонтних завода, те предузећа одбрамбене индустрије.

Организатори те 22. традиционалне манифестације јесу Фонд за културу квалитета – FQCE и часопис „Квалитет и изврсноћ“, а покровитељ Министарство финансија и привреде Србије. Министарство одбране и Војску Србије на скупу је представљала Војна контрола квалитета.

– Учествовали смо у промоцији квалитета и политике унапређења квалитета, као једног од битних сегмената који проистичу из функционалне надлежности организације и рада Војне контроле квалитета. Наши учесници излагали су о процесу јавних набавки – рекао је потпуковник др Ивица Марјановић, директор Војне контроле квалитета.

На „Недељи квалитета 2013“ разматрани су домети у примени стандарда квалитета у земљи и окружењу и битни аспекти даље имплементације и примене европских и светских стандарда. Међу тридесетак радова запажен је рад представника Војне контроле квалитета потпуковника Томислава Ђорђевића и др Бранислава Јакића, пуковника у пензији.

Потпуковник Ђорђевић је излагао о обезбеђењу квалитета добара применом новог Закона о јавним набавкама, који је ступио на снагу 6. јануара, а примењиваће се од 1. априла. Аутори су анализирали нове одредбе Закона које имају директну или индиректну везу с квалитетом добара која се желе обезбедити, као и њихов однос са захтевима стандарда серије ISO 9000. ■

М. ШВЕДИЋ
Снимео Г. СТАНКОВИЋ

Трагом војних обавештајаца

Бригадни генерал Драган Владисављевић, у име припадника Војнообавештајне службе, истакао је да књига оставља траг о „људима из сенке“, војним обавештајцима, о чијим жртвама и херојским подвизима јавност није довољно знала

У Медија центру „Одбрана“ 5. марта презентована је монографија „Војнообавештајна служба у Србији“, прво дело такве врсте намењено широј јавности. Промоцији су присуствовали председник Народне скупштине Небојша Стефановић, начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић, представници Министарства одбране и Војске Србије, изасланици одбране бројних земаља, црквени великодостојници и бројни гости.

Директор ВОА бригадни генерал Драган Владисављевић, у име припадника Војнообавештајне службе, истакао је да књига оставља траг о „људима из сенке“, војним обавештајцима, о чијим жртвама и херојским подвизима јавност није довољно знала.

– Монографија је доказ о континуитету службе, подсећање да је војнообавештајна функција у Србији стара колико и држава. Истовремено, она је драгоценост за стицање знања и примену искустава из прошлости – истакао је генерал Владисављевић, додајући да је током историје улога службе остала непромењена – да открије намере оних који нам угрожавају безбедност, спречи изненађење и о томе правовремено обавести државно и војно руководство.

О значају дела говорили су рецензент књиге генерал у пензији Бранко Крга, управник Народне библиотеке Србије Дејан Ристић и члан Уређивачког одбора мајор Драган Савић, који су се сложили у оцени да је право време да такво сведочанство о обавештајној служби буде презентовано и читаоцима и стручној јавности, разбијајући стереотипе о њеној затворености.

Према речима потпуковника Славољуб Марковића, директора Медија центра „Одбрана“, реч је о бисеру издавачке делатности Центра. Штампана на српском и енглеском језику, монографија је богато илустрована фотографијама и документима из војних архива, који до данас нису били доступни јавности. ■

Б. МИЉИЋ
Снимила Д. СТЕФАНОВИЋ

Војна академија данас

На крилима традиције

Показало се, током више од 160 година непрекидног школовања официра, на Војној академији је све подложно променама. Све има век трајања, свој почетак, развој и крај, сем промена – оне су трајне и неприкосновене. Осмишљаване и реализоване у циљу што ефикаснијег образовања будућих официра, кроз модернизацију наставног процеса и побољшање услова за живот и рад кадета и наставника, ограничене су биле једино еланом, имагинацијом и визијом њених покретача. Зато је Војна академија свих ових година, од оснивања Артиљеријске школе до данас, остала налик пребогатој кошници знања из које, већ генерацијама, излазе на стотине посвећеника једне од најтежих и најодговорнијих професија данашњице.

Иако је последњих година, прилагођавајући се постулатима Болоњске декларације, тог врховног жреца савременог образовног система, али и захтевима модерног времена, прегрмела изузетно велике промене, Војна академија је остала стабилна, чврстог корака на, по ко зна који пут, реформисаној стази ефикасног образовања будућих официра Војске Србије. Показало се, током више од 160 година непрекидног школовања официра, на Војној академији је све подложно променама. Све има век трајања, свој почетак, развој и крај, сем промена – оне су трајне и неприкосновене. Осмишљаване и реализоване ради ефикаснијег образовања будућих официра, кроз модернизацију наставног процеса и побољшање услова за живот и рад кадета и наставника, ограничене су биле једино еланом, имагинацијом и визијом њених покретача. Зато је Војна академија свих ових година, од оснивања Артиљеријске школе до данас, остала налик пребогатој кошници знања из које, већ генерацијама, излазе на стотине посвећеника једне од најтежих и најодговорнијих професија данашњице.

С обзиром на огромне количине савременог оружја и његову ефикасност, посебно оног за масовно уништавање, војни позив у нашем времену захтева неупоредиво богатије и свеобухватније интердисциплинарно знање, али и претпоставља одговорност оних који га поседују и користе. Одавно је речено да одговорност расте пропорционално са знањем, али данас је, више него икад раније, јасно да знање мора да прати одговорност. У складу с тим, на Војној академији, јединственој научној и високошколској установи Војске Србије, акредитовано је 11 студијских програма, од основних до последипломских и докторских студија, а реализују се и четири нивоа каријерног усавршавања официра. Поред тога, сваке године организују се и стручно-специјалистички курсеви различитог трајања, од једне недеље до неколико месеци, што показује да Војна академија несумњиво осваја лидерску позицију у региону.

– Један од најважнијих захтева модерног доба јесте перманентно усавршавање у свим професијама, па тако и у нашој – истиче пуковник Милољуб Сретеновић, начелник

Секретаријата Војне академије. – Зато се, поред кадета, на Академији, током каријере образују и оспособљавају и официри, за дужности од командира чете до највиших у систему одбране. За потребе одбрамбене индустрије имамо развијене заједничке студијске програме с Факултетом инжењеријских наука Универзитета у Крагујевцу, а у процесу акредитације су још три заједничка студијска програма с факултетима из Београда. Тиме се стварају услови за још квалитетније образовање и оспособљавање официра свих родова и већине служби Војске Србије за почетне дужности – каже пуковник Сретеновић.

Повећано интересовање средњошколаца

Сећајући се времена када је у Војној академији било много мање питомаца и слушалаца него данас, пуковник Сретеновић напомиње да је последња реформа дала изузетно ефикасан одговор на повећано интересовање свршених средњошколаца за војни позив.

– Уназад неколико година на конкурс за пријем у Војну академију јављало се и осам пута више кандидата, што нас је истовремено и плашило и радовало. Радује и то што сваке године конкуришу све бољи матуранти, који, упркос ригорозној селекцији, постижу све већи успех на пријемним испитима и касније, током школовања. Попорционално са знањем које доносе у Академију, питомци траже много више него раније, што и од наставника захтева још више рада, напора и припреме у реализацији наставног процеса – каже пуковник Сретеновић.

Данашњи кадети, деца интернета и мобилних комуникација, не задовољавају се само теоријом и предавањима – „екс катедра“. У Војној академији постоје сви услови за реализацију савременог наставног процеса, с мноштвом модерно опремљених кабинета, учионица и полигона, где се, поред теоријских знања, стичу и основне војничке вештине. По доласку у Војну академију они образовање започињу вишенедељним војним оспособљавањем у центрима за обуку, заједно с војницима, а завршавају га, четири године доцније, стажирањем у трупи, где практично сагледавају будуће дужности. Између те две активности, између та два вида оспособљавања, проћи ће четири године и много теоријских и практичних часова, којима се обезбеђује одговарајући ниво академских знања и стручних вештина за успешно обављање почетних дужности. Током прве две године школовања нагласак је на заједничком војном оспособљавању, док у трећој и четвртој години централно место заузима стручно, специјалистичко оспособљавање. Компаративном анализом наставних садржаја потврђено је да однос теорије и праксе на Војној академији није нарушен на штету струке и да промене у складу с Болоњском декларацијом нису отупеле оштрицу војничког заната.

Једна диплома са два звања

Истичући да по завршетку Војне академије, уз прву, потпоручничку розету на раменима, добијају и диплому с два звања, пуковник Сретеновић истиче да се новопромовисани официри и по томе разликују од својих вршњака с других факултета.

– Поред звања официра рода или службе, они добијају и звање инжењера, односно менаџера, зависно од тога да ли су дипломирали на програмима родова, или служби. Акредитацијом таквих студијских програма отклоњена је опасност да, престанком војне службе, дојучерашњи официр изгуби и професију, односно остане без атрактивног занимања, такође потребног друштву. Да би смо будућим официрима омогућили да наставе професионалну каријеру у цивилству, прибегли смо решењу које већ постоји и у другим војним академијама у Европи и свету, што нам, на свој начин, дозвољава и карактер Академије као научне установе – каже пуковник Сретеновић.

– Сарађујемо и с бројним научним и истраживачким установама, у току 2012. учествовали смо на 54 научна и стручна скупа, наши наставници објавили су 247 научних и стручних радова, а у иностранству је објављено више од 60 радова припадника Војне академије. Наши наставници и кадети свакодневно користе капацитете савремених кабинета, лабораторија и центара за симулације, самостално учење енглеског језика, учење на даљину, спортског центра с базеном, библиотеку с више од 130 хиљада наслова – наводи пуковник Сретеновић.

Мада наставни процес на Војној академији незауствљиво и непрекидно напредује, припадници Војне академије сматрају да још има простора за побољшање. То се посебно односи на научно усавршавање и вођење младих наставника, којима, поред теоријских знања, недостаје пракса. Њихово перманентно усавршавање императив је времена, али и струке којом се баве, сматра мајор мр Слободан Ђукић.

– Могућности стажирања будућих официра у јединицама, ради повезивања теорије и праксе, нису сасвим искоришћене, а потребно је и преиспитивање акредитованих студијских програма, посебно пошто је прва генерација кадета завршила школовање „по Болоњи“ – каже мр Ђукић и додаје да наставници имају обавезу да прате развој науке и технике и примењују нова сазнања у настави.

Каријерно усавршавање официра, које се реализује у Школи националне одбране, представља значајан вид образовања у Академији. Пуковник Мирослав Талијан, руководилац развоја студијских програма, истиче да је акценат у оспособљавању слушалаца Високих студија безбедности, највишег облика каријерног усавршавања официра, после Основног командно-штабног курса, Командно-штабног и Генералштабног усавршавања, на мултидисциплинарној анализи савременог безбедносног окружења, ефикасној процени политичко-безбедносних кретања, развоју политике националне безбедности и сарадњи с другим системима на регионалном и глобалном нивоу.

Поглед унапред

Вишегодишња сарадња Војне академије са страним армијама, посебно оним из окружења, резултирала је повећаним бројем слушалаца из иностранства, који, на различитим стручним и специјалистичким курсевима, стичу знања различитог нивоа. Има их, кажу, од потпоручника до пуковника. На Катедри страних језика истичу да, за разлику од ранијих година, када је нагласак био на усавршавању наших официра у знању енглеског, немачког, италијанског, грчког или француског језика, данас имамо значајно повећање броја курсева српског језика, на којима се слушаоци из иностранства припремају за праћење наставе у нашим школама.

– Курсеви српског језика реализују се на основу билатералних споразума, ради припреме страних полазника за праћење наставе на српском језику. Претходних година курсеве српског језика успешно су окончали слушаоци из Кине, Алжира, Русије, САД, Турске, Анголе, Либије, Аустрије, Француске, а тренутно курс похађа девет странаца – наводи потпуковник мр Драган Ђирковић.

Према његовим речима, поред интензивне сарадње с представницима страних држава у процесу изучавања страних језика, треба истаћи и њихову спремност да различитим донацијама, разменом и обуком кадра, осавремене и повећају ефикасност учења страних језика у Академији. То значајно побољшава квалитет наставног процеса, као и ниво достигнутог знања немачког, енглеског, или грчког језика. Од прошле године енглески језик сви студенти уче четири године, док се други страни језици уче факултативно.

Обавеза свих чинилаца образовног система у систему одбране, установљена још оснивањем давне Артиљеријске школе, јесте поглед унапред, за пушкетом даље од просечног. Зато и садашњи припадници Војне академије, свесни да су тек део непрекидног процеса стварања војних официра, имају своју визију њиховог будућег школовања. Довршавање започетог процеса акредитације заједничких специјалистичких академских студија са факултетима Београдског универзитета (Машинским, Технолошко-металуршким и Електротехничким), побољшање услова живота и рада, изградња атлетске хале, побољшање информатичке подршке наставног процеса, доградња интранет мреже, учешће на бројним научноистраживачким пројектима Министарства просвете, науке и технолошког развоја, представљају тек каменчиће мозаика неке будуће, још боље Војне академије. ■

Корак ка сигурн

Када је, пре четири године, дошла у Војну академију, Данијела је била сигурна у једно – неће изневерити ни себе ни родитеље. Издржаће напоре који је очекују и који, судећи по првих неколико недеља, проведених у савладавању основних војничких вештина, неће бити лаки. Њен млађи колега Слободан Драксимовић војни позив сматра најбољом приликом за тестирање сопствених способности.

Понекад му смета безусловно инсистирање наставника на поштовању безбројних правила и непрекидан „рад по команди“, али како време пролази све лакше подноси контролу сваког тренутка проведеног у Академији.

Прича о Војној академији није потпуна ако се сагледа само из једног угла. Своју реч о животу и раду, проведеном у својеврсном граду у малом, треба да испричају и они због којих све то и постоји. Зато, поред руководиоца и наставника, планера, организатора и реализатора наставног процеса, реч имају и кадети. Овога пута су то Данијела Недељковић, кадеткиња четврте године (134. класа) пешадијског модула и Слободан Драксимовић, кадет треће године (135. класа) модула војноелектронски инжењеринг. Њихов поглед можда садржи и нешто више од званичног осврта њихових наставника на садашњост и будућност Академије, а можда и нешто мање. И једни и други, међутим, сагласни су у томе да све што чине има за циљ што квалитетније образовање будућих официра Војске Србије и да је међусобно разумевање кадета и њихових наставника све веће како године пролазе.

Када је, пре четири године, дошла у Војну академију, Данијела је била сигурна у једно – неће изневерити ни себе ни родитеље. Издржаће напоре који је очекују и који, судећи по првих неколико недеља, проведених у савладавању основних војничких вештина, неће бити лаки. Већ првих дана добили су оружје, пушке М-21, мноштво опреме и брдо правила и захтева. Срећом, у пожаревачкој четворогодишњој Средњој медицинској школи научила је шта значе ауторитет и одговорност.

ој будућности

– Нисам се олако определила за војни позив. Имају доста сличности те две професије, медицинска и војна, каже Данијела. – Пошто нисам из Пожаревца, живела сам у интернату и док сам учила средњу школу, научила сам на колектив, да слушам наставнике и лекаре на пракси, савладала сам свој темперамент и као средњошколка, па ми то није било тешко у Академији. Овде сам научила и оно што ми је недостајало, поред војничких вештина, готово неосетно научили смо да издајемо наређења, да се понашамо лидерски. Дисциплина ми није страна, напротив, свесна сам да само онај ко уме да слуша, може да буде и добар командир. Важно је да, још ових неколико месеци до краја школовања, научим што више, да сутра пред стројем војника не осетим малодушност. То ће ми омогућити знање, оно даје сигурност и самоувереност. А у Академији га има довољно. Наставници су нам на располагању непрекидно, под њиховим оком смо готово 24 сата. Највише, наравно, у првој години. Тада нам је, буквално, сваки секунд испланиран. Од устајања, до повечерја – прича Данијела.

С њом се слаже и Слободан Драксимовић, који истиче изузетне услове за бављење спортом на Академији. Иако је дуго тренирао карате, сада се посветио војном пентатлону. Војни позив сматра најбољом приликом за тестирање сопствених способности. Понекад му смета безусловно инсистирање наставника на поштовању безбројних прави-

ла и непрекидан „рад по команди“, чак и учење је, каже, организовано, колективно, али како време пролази, све лакше подноси контролу сваког тренутка проведеног у Војној академији.

– У почетку сам мислио да нећу поднети губитак индивидуалности. Али у међувремену сам схватио да контрола није сама себи циљ, да је све у служби ефикаснијег школовања и постизања бољих резултата. Сваки захтев, молба за помоћ, решавају се у најкраћем року, кад год могу наставници нам изађу у сусрет. Нису ретке посете страним академијама, армијама и земљама, велика пажња се посвећује и учењу страних језика. Количина и врста знања која нам је овде на располагању не може се упоредити ни са чим, само од нас зависи колико ћемо их користити – сматра Слободан.

Данијела и Слободан су задовољни млади људи. Проблема које имају, кажу, решавају с командирима кадетских јединица и Кадетског парламента. „Болоња“ им је омогућила да испите полагају парцијално, редовним испуњавањем предиспитних обавеза и полагањем колоквијума. Али ни то није увек идеално, каже Данијела и објашњава:

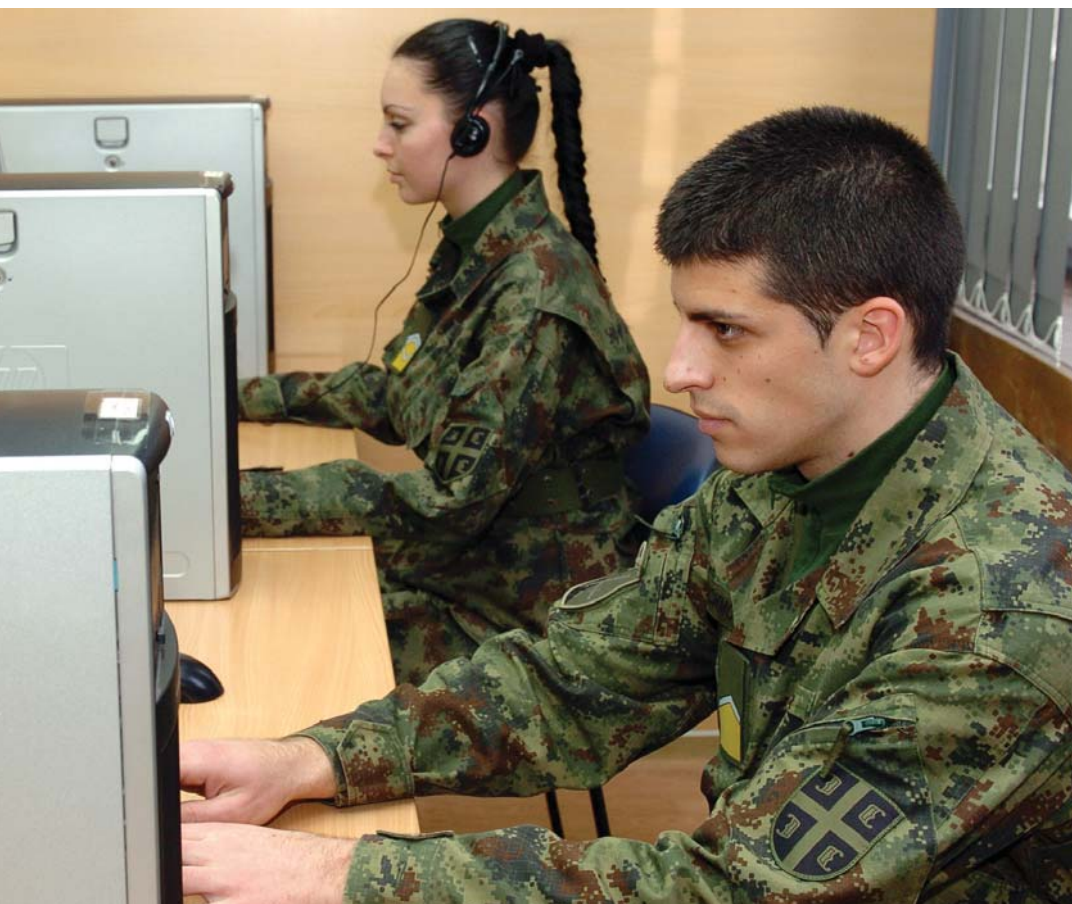
– „Болоња“, на пример, предвиђа да се с више од 50 или 60 одсто знања из неког предмета добија позитивна оцена, што је у реду за неке теоријске предмете. Али како да оцените позитивном оценом неког ко је научио 60 одсто да расклопи пушку? Шта је с оних 40 одсто које није савладао? Због њих може да погине. Војни позив је специфичан и од тих специфичности не треба бежати – каже будућа потпоручника.

Редован рад и испуњавање обавеза, како оних из наставног процеса, тако и војничких, предуслов су за мирнији дан, без изненађења и невоља. А онда ни слободно време није под знаком питања. Има га довољно за најбоље, они у град, у провид, могу кад год пожелу. Апсурд је, наравно, да управо они најређе напуштају круг Академије. Увек, кажу, има нешто да се научи, с неким поразговара, у неком кабинету нешто ново открије и са-

зна.

Наши саговорници кажу да се школују за командире водова. То ће, наиме, бити њихове почетне официрске дужности. Али ни по доласку у јединицу неће се одрећи учења. Уз свакодневно извршавање редовних задатака, наћи ће времена и за усавршавање, јер им је у Академији већ толико пута, готово ултимативно, понављано да без перманентног образовања нема сигурног каријерног развоја. ■

Душан ГЛИШИЋ

Кадетџи Данијела Недељковић и Слободан Драксимовић

Нови војници у Војсци Србије

Изазови униформе

Пета генерација девојака и младића одређених за добровољно служење војног рока стигла је у центре за обуку Војске Србије – Сомбор, Ваљево и Лесковац. У Првом центру за обуку, у сомборској касарни „Аеродром“, војничку униформу обукло је њих 162.

После пријема код старијих колега и старешина, 142 младића и 20 девојака распоређено је по основним јединицама. Уследили су лекарски прегледи, шишање, задужење војничком опремом и облачење униформе.

Добродошлицу најмлађој генерацији војника на добровољном служењу војног рока пожелео је потпуковник Лазар Остојић, командант Првог центра за обуку. Према његовим речима, искусан старешински и војнички кадар, као и материјални ресурси којима Центар располаже, међу којима су стрелишта и вежбалишта, потпуно су припре-

Велико интересовање

У мартовском упутном року планирано је да се у Војску Србије упути 540 кандидата на добровољно служење војног рока с оружјем – 500 кандидата у центре за обуку и 40 на курс резервних официра.

За добровољно служење војног рока с оружјем пријавило се 3.042 кандидата, односно 563 одсто од планираног броја – 2.881 кандидат за центре за обуку и 161 за курс резервних официра.

У центре за обуку упућено је 502, а толико се кандидата и одазвало на добровољно служење војног рока с оружјем, док је на курс слушалаца за резервне официре упућен 41, а одазвао се исти број.

На добровољно служење војног рока с оружјем упућено је 58 девојака, колико се на позив и одазвало – 54 у центре за обуку и четири на курс резервних официра.

мљени како би и ова генерација успешно савладала војничке изазове.

Кристини Борбел, моделару одеће из Сомбора, остварила се жеља да обуче војничку униформу. Цени тимски рад, а сматра да је војска средина у којој он долази до изражаја. И Марија Косановић, хемијско-технолошка техничарка из Оџака, долази из средине у којој је војнички позив одувек био цењен. Не крије радост што јој се остварила жеља да буде у Војсци. Кристина тренира теквандо, Марија карате, кик-бокс и кошарку, па се надају да ће и у касарни, у слободно време, имати прилике за тренинге, али и успети у жељи да после одслужења добровољног војног рока наставе војничку каријеру на дужности професионалних војникања.

За њиховог колегу Танаска Стојановића, техничара високе градње из Бачког Јарка, војска је једна од најчистијих професија. Данас је и веома тешко доћи до запослења, па је Танаско искористио прилику да се опроба као војник.

Интензивна обука од 180 часова, током које ће најмлађи војници у потпуности овладати војничким знањима, вештинама и навикама из тактичке, ватрене, стројеве и физичке обуке, правила службе и морала, следи после тродневног прилагођавања на организацију живота и рада у војсци. Потом ће војници на добровољном служењу војног рока, на основу личних војноевиденционих специјалности, бити упућени на обуку у специјалистичке центре Војске Србије. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

Анализа ванредних догађаја у прошлој години

Ванредни догађаји у Војсци Србије у 2012. години анализирани су 26. фебруара у касарни „Топчидер” у Београду. Уз начелника Генералштаба генерала Љубишу Диковића, скупу су присуствовали представници организацијских јединица Министарства одбране и Генералштаба, команданти оперативних састава и јединица ранга бригаде и самосталних батаљона наше војске.

Генерал Диковић је нагласио значај анализе јер указује на проблеме и предвиђа мере којима ће се избећи ванредни догађаји у 2013. години.

– Можемо у потпуности да реализујемо све задатке и обавезе, али уколико нам се притом догоде ванредне ситуације, такве да људи трпе последице, онда квалитет онога што радимо није задовољавајући. Изгубити човека у миру нема оправдања, поготово ако је за то одговорна војна организација. У 2012. години смо имали тешких ванредних догађаја, с великим последицама, и зато морамо размотрити могућности да на тим грешкама научимо и избегнемо сличне у овој години – рекао је начелник Генералштаба.

Анализом је руководио заменик команданта Здружене оперативне команде генерал-мајор Горан Радовановић. Он је истакао да се овогодишња анализа реализује према новом упутству које је ступило на снагу у јуну прошле године. ■

Логистичка подршка у 2012. години

Логистичка подршка у Војсци Србије током 2012. године анализирана је последњег фебруарског дана у касарни „Топчидер” у Београду. Присуствовали су начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић са сарадницима, државни секретар Министарства одбране Зоран Ђорђевић, помоћници министра одбране и начелници управа Министарства, као и представници логистике и финансијске службе из састава Војске.

Учесници скупа сагледали су проблеме у функционисању логистичке подршке током прошле године и настојали да одговоре на питања – да ли логистички концепт, организација, технологија и процедуре, у одговарајућем финансијском оквиру, омогућавају остваривање и одрживост предвиђених планова, те реализацију постојећих операција наше војске. Такође, дефинисали су и тежишне задатке за 2013. годину. ■

Донација Данске нашем ваздухопловству

Алат за авионе и ваздухопловно-техничке комплете, у вредности од 67.000 евра, Команди Ваздухопловства и ПВО Војске Србије донирало је војно ваздухопловство Краљевине Данске.

Протокол о донацији између министарстава одбране Србије и Данске потписали су 6. марта на аеродрому „Батајница” амбасадорка Данске у Београду Мете Кјуел Нилсен и заменик команданта нашег ваздухопловства генерал-мајор Миодраг Гордић.

– Донација јесте још један доказ дугогодишњих добрих односа војски Данске и Србије, који су на таквом нивоу да је за реализацију оваквог подухвата, у који је укључено много људи, било потребно само шест недеља – рекао је комодор Јенс Клаус Хансен, представник данске делегације.

Генерал Гордић захвалио је на донацији и истакао да су безбедност ваздухопловног саобраћаја, сигурност

грађана Србије и допринос миру у региону и свету основни циљеви квалитетне сарадње две земље. ■

Н. ДРАЖОВИЋ
Снимео Г. СТАНКОВИЋ

Цивилна заштита у Србији

Одговор на ОПАСНОСТ

После више од две деценије, током којих се као организовани систем реаговања у случају различитих катастрофа урушила, цивилна заштита у Србији, заокруживањем законског оквира и стварањем нормативно-правних услова, као и организовањем јединица, поново добија значајну улогу као део целокупног система заштите и спасавања

Поводом 1. марта, светског Дана цивилне заштите, начелник Управе за цивилну заштиту Братислав Ранчић истиче да је циљ рада тог састава система заштите и спасавања у нашој земљи изградња ефикасних, мобилних и добро обучених и опремљених јединица, способних да правовремено реагују у заштити и спасавању људи и материјалних добара у случају елементарних непогода, техничко-технолошких удеса и катастрофа, последица терористичких акција, ратова.

„Изградња таквог система првенствено зависи од финансијских мо-

гућности Србије, политичке подршке његовом развоју, као и промене свести грађана да морају и сами да брину о личној заштити и заштити непосредне околине”, наглашава Ранчић.

Нормативни оквир

Начелник Управе објашњава да је претходних година, поред осталих значајних закона и подзаконских аката, донет и „Закон о ванредним ситуацијама”, чиме је цивилна заштита враћена у надлежност локалних самоуправа, али је такође и под ингеренцијом Сектора Министарства унутрашњих послова за ванредне ситуације.

Братислав Ранчић

По том закону цивилна заштита је део система заштите и спасавања и подразумева допунске снаге у два вида – јединице Цивилне заштите и овлашћена и оспособљена правна лица која имају одређене капацитете за пружање помоћи у случају елементарних непогода и техничких акцидената.

„Међутим, предстоји доношење стратешког документа – Националног плана заштите и спасавања у ванредним ситуацијама – који треба да садржи планове раног упозоравања и узбуђивања, приправности – спремности, мобилизације снага и средстава, заштите и спасавања по опасностима, те мере и задатке цивилне заштите”, каже Братислав Ранчић и додаје да је у току рад на доношењу документа „Процене угрожености Републике Србије”.

Тим документом идентификују се опасности, извори и облици угрожавања, могући ефекти последица, сагледавају снаге и средства за одговоре на опасности изазване елементарним непогодама и другим несрећама за заштиту и спасавање људи, животиња, материјалних и културних добара.

„Када је реч о јединицама Цивилне заштите, оне се образују као специјализоване јединице и јединице опште намене. Очекујем да 2013. година протекне у знаку формирања и попуње јединица, те обуке при-

падника специјализованих састава”, истиче Ранчић.

Такође, наводи да специјализоване јединице покривају административна подручја 27 управних округа у Србији, колико има и подручних организационих јединица Сектора за ванредне ситуације. Сваки од тих округа, када је реч о ризицима, има и своје специфичности, па ће због тога и имати специјализоване јединице које одговарају том ризику.

Обука састава

Специјализоване јединице попуњавају запослени из Сектора за ванредне ситуације, војни обвезници, обвезници Цивилне заштите и активна резерва.

Према речима Братислава Ранчића, програм обуке је усвојен, разрађени су планови обуке, а постоје и инструктори, тако да ће током године започети петодневна основна обука у организационим јединицама Сектора за ванредне ситуације.

У СТАНОВИМА ОБАВЕЗНИ ПРОТИВПОЖАРНИ АПАРАТИ

Ради самозаштите грађана донета је Уредба према којој су грађани, власници стамбених јединица, дужни да за потребе личне заштите и спасавања имовине у својим домовима имају комплет за пружање прве медицинске помоћи, дезинфекциона средства (два децилитра алкохола од 70 процента), приручна средства за деконтаминацију (сода бикарбона) и апарат за гашење почетних пожара. Грађани који живе у кућама дужни су да набаве и комплет алата (лопата, крамп или мотика) и испитивач напона (глинерица). Уредба такође прописује која средства мора да поседују и државни и покрајински органи, локална самоуправа, привредни субјекти и остала правна лица.

„Планирамо да за укупно 11 специјалности обучимо између 1.200 и 1.400 људи, првенствено спасаца ватрогасаца и спасаца из рушевина, јер су они, на основу наших процена, најпотребнији. Спасиоце из рушевина обучаваће припадници Сектора за ванредне ситуације који су завршили обу-

НОВЕ УНИФОРМЕ И ОЗНАКЕ

Припадници јединица Цивилне заштите добиће до крај године нове, функционалне униформе, модерног дизајна, прилагођене задацима, израђене од квалитетних материјала. Усвојене су и нове ознаке – на униформи ће бити застава Републике Србије, ознака функције и дужности у штабовима и јединицама, ознака припадности и специјалности, затим натпис с презименом, почетним словом имена и крвном групом. Сваки припадник Цивилне заштите имаће и одговарајући идентификациони документ – личну карту.

Ознаке припадности

Ознаке чиновца

СВЕТСКИ ДАН ЦИВИЛНЕ ЗАШТИТЕ – 1. МАРТ

Обележавање Светског дана цивилне заштите установљено је 1990. године, одлуком Генералне скупштине Међународне организације цивилне заштите. На тај начин јавности се указало на значај цивилне заштите и развијања свести о важности превентивних и самозаштитних мера и поступака у случају елементарних непогода, техничко-технолошких несрећа и других несрећа и опасности.

Према међународним стандардима, цивилна заштита представља организован одговор државе на опасности које угрожавају становништво, материјална добра и животну средину. Цивилна заштита, према дефиницији, представља и целовит систем и најшири облик организовања, припремања и учешћа становништва у хуманитарним активностима и задацима заштите и спасавања.

ку са колегама из Француске, који су без премца у свету”, каже Ранчић.

Како наводи, поред те две специјалности, обучавају се и јединице за спасавање на води и под водом, за спасавање на неприступачним теренима, за пружање прве медицинске помоћи, као и за откривања и уништавања неексплодираних убојних средстава, радиолошку, хемијску и биолошку заштиту, те за осматрање, узбуњивање, збрињавање и телекомуникације.

Начелник Управе за цивилну заштиту наглашава да је циљ да већина припадника јединица Цивилне заштите буде ангажована по добровољном принципу из редова војника који су служили војни рок у цивилној служби. У сарадњи с војним одселима, до сада је анкетирано око 11.000 таквих припадника. Предвиђено је буду максимално стимулисани – рад у једини-

цама ће бити плаћен, а добиће и нове, модерно дизајниране униформе.

„Све ће то утицати, како се очекује, на ублажавање проблема недовољне попуњености јединица, обучености појединаца, али и мотивисати људе да прискоче у помоћ у случају опасности. Надамо се да ће до краја године прве јединице бити спремне за дејство и да ћемо започети њихово опремање”, каже Ранчић. Он очекује да, уколико буду обезбеђена финансијска средства, до краја 2014. године имамо између 3.500 и 4.500 оспособљених људи распоређених у 27 одреда.

За потребе изградње таквог система, обуку и опрему, у 2013. години неопходно је око милион евра.

Јединице опште намене образује локална самоуправа. Реч је о привременим јединицама које обављају једноставније, физичке и сличне послове заштите и спасавања.

Активна резерва

Новина у организовању јединица Цивилне заштите јесте активна резерва, која ће бити значајан ресурс у критичним ситуацијама и која би, према проценама, бројала око 500 људи.

Активну резерву чинили би људи из резервног састава, који би за то примали одређену надокнаду. Од тих припадника Цивилне заштите траже се изузетно висока спремност и стручно образовање, а очекује и најбрже могуће одазивање на позив у случају потребе за активирањем.

Начелник Управе за цивилну заштиту потврђује да су део система који припада цивилној заштити и „оспособљена правна лица”, односно привредна друштва чија је делатност из области грађевине, саобраћаја, водопривреде, телекомуникација, као и савези, удружења, клубови, дакле правна лица која располажу потребним капацитетима и која се активирају у одређеним кризним ситуацијама, за шта им припада новчана надокнада.

Предочио је да искуства развијеног света показују да су едукација грађана, од најранијег узраста, као и превентива, темељи успешне заштите и борбе против елементарних непогода и сличних несрећа. Такође, подсетио је да деца школског узраста у Србији дуже од 20 година не уче како да реагују у случају пожара, поплава, несрећа. Због тога је Сектор покренуо акцију да се у оквиру неког од постојећих предмета у средњој школи уведе и образовање о понашању у ванредним ситуацијама. Истовремено, у сарадњи с ОЕБС-ом објављен је породични приручник који на популаран начин, једноставним језиком, с пуно илустрација, едукује грађане о понашању у случају ванредних догађаја.

Поред употребе јединица Цивилне заштите на територији наше земље, захваљујући истоветним циљевима, сличној организацији и обуци, комплетан систем цивилне заштите Србије компатибилан је са системима у европским земљама, што пружа могућност заједничког деловања на регионалном нивоу. ■

Новица АНДРИЋ

Делегација оружаних снага САД у бази „Југ“

У Центру за обуку јединица за мултинационалне операције, у бази „Југ“ боравила је експертска делегација за инсталацију система за симулацију гађања из пешадијског наоружања MILES, Европске команде оружаних снага САД, коју је предводио пуковник Дин Браун, припадник Националне гарде Охаја.

Делегацију је поздравио бригадни генерал Жарко Лазаревић, начелник штаба Команде Копнене војске.

Током тродневне посете, гости су са домаћинима из Министарства одбране и Војске Србије разговарали и о развоју базе, односно реализацији активности које су планиране у оквиру „Мастер плана“.

Процес планирања развоја базе „Југ“ започео је у септембру 2010, а посебно је интензиван после формирања Координационог тима у априлу 2011. године. База је дефинисана као перспективна локација у којој се обучавају јединице наше војске и снага из региона за учешће у мултинационалним операцијама.

Са представницима САД – Националне гарде Охаја и Европске команде оружаних снага, до сада су реализовани бројни састанци, семинари и извиђања терена, што је помогло у изради пројекта развоја базе „Југ“. ■

Вежба војне полиције

Вежбу „Вод војне полиције у обезбеђењу командног места“ реализовао је вод из састава 25. батаљона војне полиције Гарде, на полигону касарне „Растко Немањић“ у Панчеву.

Вежбом су обухваћене командирске процедуре, претрес терена, маршевање до одређене локације и обезбеђење командног места, са провером одређених супозиција попут наиласка непознатих лица или возила, терориста и напада на командно место.

Циљ вежбе је унутрашња неформална евалуација и оцена нивоа обучености командира вода и одељења и колективне обучености јединице за организацију и реализацију обезбеђења командног места. ■

Признање потпоручници Сандри Радовановић

29

Припадница 252. школско тренажне авијацијске ескадриле „Курјаци са Ушћа“, пилоткиња потпоручница Сандра Радовановић, нашла се на шестом месту према избору читатељки магазина „Блиц жена“, у традиционалној акцији за избор десет најуспешнијих жена у 2012. години.

Прва жена пилот млазног борбеног авиона у новијој историји српског војног ваздухопловства каже да јој је „велика част и огромно задовољство што се нашла у оваквој конкуренцији“ и захваљује читатељкама „Блица“ на подршци.

– Надам се да ћу својим примером успети да мотивишем младе девојке да крену мојим стопама – каже потпоручница Сандра Радовановић. ■

З. С.

Снимио Игор САМИНГЕР

Пријем поводом 8. марта

Поводом Међународног дана жена – 8. марта, градоначелник Ниша др Зоран Перишић приредио је пријем у Градској кући.

У име припадница Копнене војске присуствовале су разводнице Емина Стојковић и Сузана Миловановић из Треће бригаде. ■

Акција уређења животне средине

Припадници Мешовите артиљеријске бригаде и активисти Црвеног крста Ниша извели су акцију уређења насеља Комрен, посебно Рујничког потока, који се често излива због растања и депонија у кориту. У акцији је ангажовано тридесетак припадника бригаде. ■

Понос Копнене војске

На годишњој анализи оперативних способности Копнене војске за 2012. годину, одржаној крајем фебруара, признање за најбољу јединицу тог вида Војске Србије додељено је 17. механизованом батаљону Прве бригаде

Размештена у касарни „Бачка“ у Бачкој Тополи, јединица се протеже на још седам општина Севернобачког и Севернобанатског округа – Суботицу, Мали Иђош, Кикинду, Аду, Чоку, Сенту, Нови Кнежевац и Кањижу. То пред команданта и Команду 17. механизованог батаљона поставља низ захтева како би извршили све добијене задатке.

Током прошле године на полигонима, вежбаљима и стрели-

штима непосредно уз саму касарну и на локацијама у Сомбору, стрелишту за пешадијско оружје „Десић“ код Ваљева, аутоматизованом стрелишту „Орешац“ код Вршца и Интервидовском полигону „Пасуљанске ливаде“ припадници 17. механизованог батаљона извели су низ вежби и реализовали више од 130 гађања из пешадијског наоружања, 13 гађања наоружањем оклопних јединица и једно наоружањем артиљерије.

На базама „Мрче“, „Боранце“ и „Источни мојстир“ у Копненој зони безбедности ангажовано је 66 припадника јединице. Током снежне мећаве, која је почетком децембра захватила северни део Војводине и онемогућила одвијање саобраћаја аутопутем Нови Сад – Суботица и регионалним путевима, остављајући завејано неколико десетина возила с већим бројем путника, први су у помоћ прискочили припадници тог батаљона, баш као и у фебруару, ка-

да је снежно невреме захватило исти регион и онемогућило дотурање хране из народне кухиње.

Према речима потпуковника Слађана Арсенића, команданта једи-

Потпуковник Слађан Арсенић, командант 17. механизованог батаљона

ЗАСЛУЖЕНО ПРИЗНАЊЕ

Професионалан однос према постављеним задацима и обавезама свих припадника јединице, почев од команданта до војника, уз стално унапређивање међуљудских односа, узајамног поверења и поштовања, основни су предуслови за стицање признања – најбоља јединица. „Тешко је стећи овакво признање, част и понос носити га, али је још већа обавеза оправдати га и задржати“, каже потпуковник Арсенић, који је професионалну официрску каријеру започео 1996. године у Приштини и наставио у Прокупљу, Куршумлији и Бачкој Тополи.

нице, батаљон је током 2012. године добио и највишу оцену приликом контроле оперативних способности ко-

Разводница Санела Миљковић

ју је ненајављено спровео Генералштаб.

Припадници најбољег батаљона у Копненој војсци посебно су поносни на чињеницу да високо оцењене оперативне способности изграђују и одржавају на захтеваном нивоу, раме уз раме, припадници 12 нација. На формацијским дужностима од команданта до стрелца налазе се Срби, Мађари, муслимани, Албанци, Југословени, Македонци, Роми, Русини, Словаци, Словенци, Хрвати и Црногорци.

– Немамо проблема када је реч о попуни професионалним војничким кадром. Протекле године на конкурс за четири места војника пријавила су се 73 кандидата, што на свој начин одсликава углед јединице – наглашава мајор Алија Џанић, начелник групе за људске ресурсе.

Међу најбољим припадницима најбоље јединице Копнене војске је

разводница Санела Миљковић, стрелац у механизованом одељењу, која већ трећу годину успешно извршава војничке обавезе, а на гађањима постиже одличне резултате. Епитет најбољег стекли су и потпоручник Марко

Михајлов, командир вода, који има тек једноипогодишње искуство у раду, и командир механизованог одељења старији водник прве класе Желимир Мега, за кога тимски рад представља основ за постизање успеха.

За искусног мајора Слободана Станчевића, командира командне чете, кажу да је „прави“ домаћин и батаљона и бачкотополског гарнизона. Снабдевање, транспорт, одржавање, здравство, противпожарна заштита, обезбеђење објеката, покретних ствари и људства, одржавање непокретности и телекомуникационо обезбеђење само су неки од садржаја које успешно извршава са својом јединицом. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

>>> ЦРВЕНИ КРСТ у Пожаревцу организовао је акцију добровољног давања крви, на којој је, поред представника Полицијске управе и грађана Пожаревца, учествовало 54 припадника Центра за обуку Копнене војске. ■

>>> У ЦЕНТРУ за усавршавање кадрова атомско биолошке хемијске одбране Војске Србије, у касарни „Цар Лазар“ у Крушевцу, реализован је курс „Детекција токсичних хемикалија и индустријских токсичних хемикалија“. Обуку је завршило 12 учесника из Алжира, Босне и Херцеговине, Грчке, Македоније, Норвешке, Црне Горе и Чешке. ■

>>> КУРС за оспособљавање лица за израду доктринарних докумената, који је организовала Управа за обуку и доктрину Генералштаба, завршило је 15 официра. Полазници су сагледали регулативу о развоју доктринарних докумената, планирање њихове израде и стекли основна знања за рад у оквиру радних група приликом евалуације. ■

>>> У КАСАРНИ „Књаз Михаило“ у Нишу завршен је курс евалуатора колективне обучености, који су, уз стручну помоћ припадника Команде Копнене војске, организовали и извели припадници Треће бригаде. Петодневну обуку похађало је 28 припадника Копнене војске и двојица припадника Команде за обуку Војске Србије. ■

>>> ПЕТОДНЕВНИ Курс за оспособљавање органа за обуку у Ваздухопловству и противваздухопловној одбрани завршило је 20 припадника јединица ранга батаљон-дивизион-ескадрила. Они су оспособљени за израду докумената за планирање, организовање и анализу обуке, процену ризика у обуци, планирање и организовање вежби и учешће у евалуацији колективне обучености у јединцама батаљона. ■

>>> У ЦЕНТРУ за обуку и усавршавање подофицира у Панчеву почео је 13. курс усавршавања за прве подофицире Војске Србије, који траје шест недеља, а похађа га 24 полазника. ■

>>> ЗАВРШЕН је први петодневни курс оператора JCATS, на коме је 25 полазника из јединица Копнене војске стекло основна знања у раду са софтвером за здружене конфликте и тактичке симулације. Курс је одржан у Центру за обуку путем симулација. ■

Извиђачи Треће бригаде на Копаонику

Ноћ у снежној

Обука у скијању изведена је у две групе – они који су први пут на скијама завршили су основну школу скијања, док су они искуснији похађали напредну. Сваки учесник свакодневно је на скијама у просеку прелазео двадесетак километара. У оквиру тактичке обуке увежбаване су радње и поступци извиђачких органа у специфичном зимском амбијенту и садржаји из преживљавања у зимским условима.

пећини

Извиђаче Треће бригаде Копнене војске, који су на Копонику, у оквиру обуке у зимским условима, од 3. до 10. марта, реализовали тактичку и обуку у скијању, обишли су представници Генералштаба Војске Србије и тим Команде Копнене војске, који су предводили пуковник Борислав Миладиновић и потпуковник Бошко Ћућуз.

Оцењујући активност, пуковник Миладиновић потврдио је да су примарни циљеви успешно остварени и посебно похвалио добар рад извиђача приликом оспособљавања за преживљавање у зимским условима.

– Обука у скијању изведена је у две групе. Извиђачи који су први пут на скијама завршили су основну школу скијања, док су они искуснији похађали напредну, а сваки учесник свакодневно је на скијама у просеку прелазео двадесетак километара. У оквиру тактичке обуке извиђача увежбаване су радње и поступци извиђачких органа у специфичном зимском амбијенту и садржаји из преживљавања у зимским условима.

Услови на скијашком полигону „Копоник“ били су оптимални, а темељне припреме, пре свега захтевне физичке, претходно су обављене у јединицама – каже начелник групе за извиђање команде Треће бригаде мајор Иван Симоновић.

– Задовољан сам укупном реализацијом обуке у зимским условима, а посебно ми је драго што су поједини припадници извиђачких јединица овладали техником скијања и стекли способност за извршавање задатака у најтежим условима зими. Радује нас и чињеница да на обуци није било повређених и оболелих.

За разводницу Јелену Новаковић из извиђачке чете командног батаљона није било проблема на обуци у скијању, пошто је завршила Факултет спорта и физичке културе.

– Инструктори и командири су у потпуности успели да нам пренесу знања и искуства. Посебно сам задовољна што сам научила да градим иглое, снежне пећине, планинске бивке и што сам овладала вештинама преживљавања у суровим зимским условима. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ
Снимио Саша ЋОРЂЕВИЋ

Вежбе Речне флотиле **Заштита** **ПЛОВНИХ ПУТЕВА**

Ангажујући речне миноловце, речне патролне чамце и брод за размагнетисање, припадници Првог и Другог речног одреда Војске Србије, на делу од 1.254 до 1.261. пловног километра Дунава код Новог Сада, увежбавали су на дводневним показним вежбама – „Миноловац 2013“ и „Мина 2013“ – противминска и минска дејства

Борбена дејства на воденим токовима подразумевају, између осталог, и тежњу противничке стране да минирањем сидреним, лежећим минама, или комбиновањем, запречи водени ток и тиме онемогући одвијање речног саобраћа и спречи снабдевање. Насупрот томе, и нападнута страна, офанзивним и дефанзивним минирањем водених то-

кова, спречава улазак агресора у своје територијалне воде.

Извођењем показних вежби „Миноловац 2013“ и „Мина 2013“, којима су руководили команданти Првог и Другог речног одреда потпуковник Ромео Грбовић и мајор Смиљан Ружић, припадници Речне флотиле приказали су рад посада, бродова и патролних чамаца током планирања противминских и минских дејстава, припреме

РЕЗАЊЕ СИДРЕНОГ ВЕЗА

На ловећи канап – сајлу, на којем се крају налази такозвани ширински змај, монтирају се обично четири механичка резача. Приликом спуштања у воду „ширински змај“ прави захват у речном току ширине до 70 метара, док пловећи канап качи сидрене везове мина, увлачи их у резач који их сече, тако да мина исплива на површину. После одређене дужине, ловећи канап се монтира на другу страну брода, који се окреће и разминира нови захват од 70 метара. Поступак се понавља све док се не провери и очисти целокупна ширина и предвиђена дужина воденог тока.

РАЗМИНИРАЊЕ АКУСТИКОМ

Акустичном експлозивном миноловком с речног миноловца, у интервалу од три до пет секунди, у воду се избацује 15 бомбица с мањом количином експлозивног пуњења, чијим се активирањем стварају шумови средње фреквенције који активирају акустични канал лежеће, дубинске мине и тако изазивају њену експлозију. Да не би био захваћен експлозијом, брод се приликом размимирања не сме кретати брзином испод десет чворова на сат.

бродова и извођења противминских и минских дејстава на унутрашњим пловним путевима.

Како се изводе противминска дејства демонстрирала је борбена група речних миноловаца Првог одреда, под командом капетана Јеврема Радовановића и команданата бродова потпоручницима Марком Младеновићем и Милорадом Тешановићем. После обавезног и детаљног противминског претраживања одређеног дела речног тока, мине су „уклањане“ употребом резача си-

дреног веза мине, акустичне експлозивне и акустично-магнетне миноловке. Следило је и обавезно обележавање сигурног пловног тока.

Борбена група речних патролних чамаца Другог речног одреда, којом је командовао поручник Владимир Милић, с командирима чамаца заставницима Предрагом Стефановићем и Радојем Чулићем, приказала је минирање дела воденог тока.

Акустично-индукциона мина М82 на патролни чамац крцана је специјалном дизалицом, после чега су минер и мотористи приступили завршној припреми мине, уз строго поштовање процедуре која је обухватала отварање коморе и преглед уређаја мине, постављање и проверу тактичких елемената, струјног кола паљења. Потом су постављени детонатори. Након испловљавања, на предвиђеном месту, мина дужине више од два метра, тежине око 780 килограма, с 490 килограма експлозива, положена је с патролног чамаца у воду.

Припадници Речне флотиле потврдили су на „Мини“ и „Миноловцу“ висок ниво оспособљености за извршавање сложених и опасних задатака у одбрани и заштити унутрашњих пловних путева Србије. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

Капетан Мирослав Стојановић на усавршавању у САД

Преговорима до мира

Завршна вежба, која је трајала две недеље, реализована је у кампу „Мекал“, тридесетак километара источно од Форт Брага. Увежбавање је подразумевало излагање великим физичким напорима, маршеве, мало времена за одмор, ноћења ван базе, као и сталне нападе „паравојних јединица“. Сваки тим имао је своју мисију – требало је пронаћи кључне личности у замишљеној држави и помоћи им да се врате на власт, али и преговарати с локалним становништвом.

Функција цивилно-војне сарадње у Војсци Србије је новијег датума и зато је неопходно обезбедити редовно обучавање припадника Војске у тој области, али и усвојити одго-

варајућу методологију рада. Обимније ангажовање српске војске у изградњи и очувању мира у региону и свету налаже да се оспособљеност старешина за тај задатак подигне на виши ниво, посебно када је реч о познавању пра-

вила о односу према цивилима у зони извођења операција и подршци цивилним органима власти.

Добра оспособљеност старешина који обављају задатке цивилно-војне сарадње представља основ за њихов успешан рад – потребно је да поседују и завидне вештине комуникације, способност за преговарање, да аналитички размишљају, имају склоност ка тимском раду, као и знање о културним различитостима. Њихова обука у Војсци Србије до сада је реализована на курсевима тактичког нивоа у нашој земљи, посебно у Канцеларији за цивилно-војну сарадњу Четврте бригаде Копнене војске, као и на курсевима у Данској, Турској, Холандији и Немачкој.

Комуникацијске способности

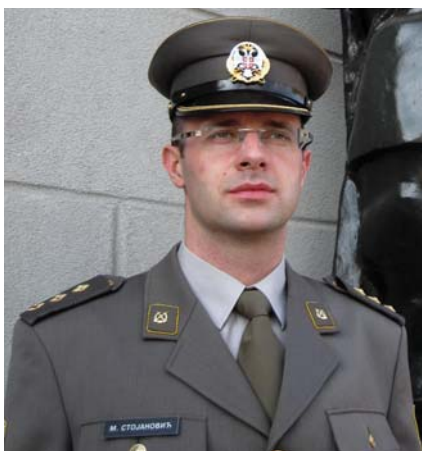
Од 25. маја до 28. септембра прошле године капетан Мирослав Стојановић, референт за цивилно-војну сарадњу у Команди Четврте бригаде, похађао је курс усавршавања за реализацију обуке за обављање послова с цивилним организацијама у бази Форт Браг, седишту 82. ваздушно-десантне дивизије и специјалних јединица Оружаних снага САД, у коме ради 65.000 војних лица и цивила. Међу полазницима курса било је 70 припадника америчке војске и по један припадник оружаних снага Молдавије, Јордана, Филипина, Непала и Србије.

Курс је реализован на енглеском језику, а састојао се из три фазе. У првој фази обједињен је с курсом за психолошке операције. Полазници су најпре, у четири групе, изучавали регионе Латинске Америке, Евроазије, Африке и Средњег истока. Капетан Стојановић налазио се у групи која је изучавала Латинску Америку, конкретније Парагвај.

– Током усавршавања, пратио сам вести из Парагваја и сваког дана рефе-

рисао о најзначајнијим догађајима, што није било једноставно, јер су у то време грађани смењивали председника те земље – каже капетан Стојановић.

Друга фаза курса односила се на теоријски и практичан рад с цивилним организацијама. Већи број лекција пратиле су практичне вежбе, које су реализоване у суседном граду Фејетвилу. Знања и способности су редовно тестиране – физичке способности и гађања из пушке и пиштоља. Капетан Стојановић постигао је најбоље резултате на гађању из пиштоља „берета“. Током те фазе започела је и припрема за одлазак на терен – изучавали смо карактеристике измишљене држа-

Капетан Мирослав Стојановић

ве, увежбавали доношење одлука, писали стручне есеје...

Вежба у кампу „Мекал“

Завршна вежба, која је трајала две недеље, реализована је у кампу „Мекал“, тридесетак километара источно од Форт Брага. Увежбавање је подразумевало излагање великим физичким напорима, маршеве, мало времена за одмор, ноћења ван базе, сталне нападе „паравојних јединица“, као и ангажовање на стражарској служби.

– Сваки тим имао је своју мисију, требало је пронаћи кључне личности у замишљеној држави и помоћи им да се врате на власт. Проигравали смо различите ситуације. Вежба је започела хеликоптерским десантом, а после четрдесет сати на ногама отишли смо у „верну копију“ муслиманског села, где сам преговарао с муслиманском породицом којој је, према замишљеном сценарију, амерички војник „хамером“ прегазио осмогодишње дете. Преговоре су пратили инструктор и психолог, који су позитивно оценили начин мог рада – наводи капетан Стојановић.

Курс је успешно завршило осам официра и 43 подофицира америчке војске и пет официра страних оружаних снага.

– Стекао сам сазнања о појединим цивилно-војним пословима, којима се бавимо у нашој војсци, а имао сам и прилику да сагледам различите начине вођења цивилних послова у специфичним ситуацијама, попут интервенције у другим државама и заузимање одређене територије у иностранству. Са колегама из страних оружаних снага размењивао сам искуства – исказали су интересовање за то како у Војсци Србије организујемо цивилно-војну сарадњу. Похвалили су наше пројекте – акцију „Војни лекар на селу“, снабдевање становништва водом и помоћ локалним самоуправама у случају елементарних непогода – закључује капетан Мирослав Стојановић. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

Монографија
„Биоприправност
и народно здравље”

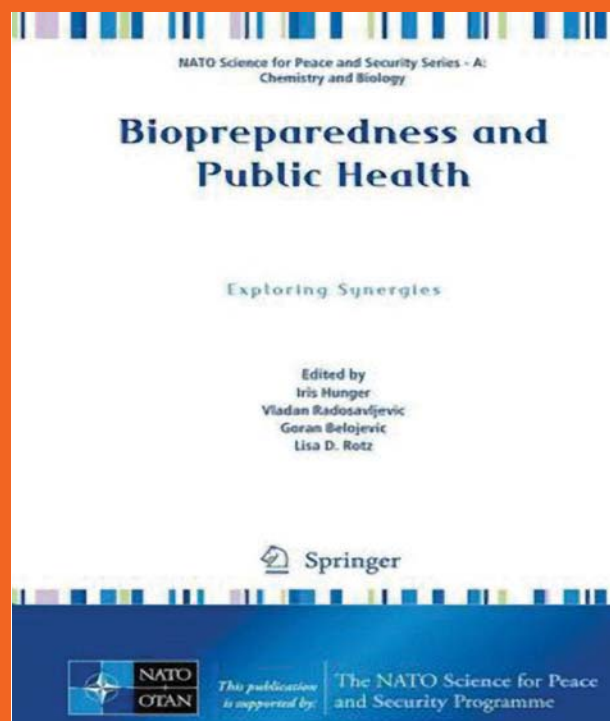
Литература за опште добро

Двангардна међународна научна монографија од глобалног је интереса за војне структуре, као и за здравствене раднике и становништво. Садржи 19 поглавља, на 225 страна, исписаних делима 31 аутора из 11 земаља и две међународне организације – Светске здравствене организације и Европског центра за контролу болести. Циљеви књиге су вишеструки – да се успостави и унапреди међународна мрежа институција, организација и експерата одговорних за биосигурност и биобезбедност

Током 2008. и 2009. године потпуковник проф. Владан Радосављевић из Управе за војно здравство Министарства одбране провео је неколико месеци на Универзитету у Хамбургу, где је сарађивао с немачким колегама у решавању проблема биотероризма. Надлежне службе НАТО-а процениле су да би резултате тих истраживања требало даље развијати. Наредни корак било је објављивање међународне научне монографије. У новембру 2010. године НАТО је финансијски подржао тродневни експертски скуп у Српској академији наука и уметности у Београду и тада је постигнут договор о писању научне монографије.

Потпуковник Радосављевић један је од четири уредника књиге „Биоприправност и народно здравље”. Он потврђује значај препознавања претњи биолошким оружјем, јер је од суштинске важности да се јавно-здравствене, превентивно-медицинске и структуре власти на свим нивоима одговарајуће припреме.

– Биолошко оружје убраја се у оружја за масовно уништавање, заједно с хемијским и атомским оружјем, чија је

Књигу је штампала водећа међународна издавачка кућа за научну литературу „Springer”, на енглеском језику. Рецензенти су били два генерала, Марио Парагало из Италије и Јанис Галатас из Грчке, еминентни експерти за област биотероризма. Међу четири уредника монографије, поред потпуковника проф. Владана Радосављевића и проф. Горана Белојевића с Медицинског факултета у Београду, и две су даме – др Ирис Хунгер из Института „Роберт Кох” у Берлину и др Лиса Роц из Центра за контролу болести у Атланти.

употреба забрањена. Поједине земље поседују биолошко оружје и програме за његов развој, мада то јавно не признају. У сукобу две или више армија вероватноћа употребе биолошког оружја је минимална, али зато су цивилно становништво, биљке и животиње увек могуће мете, и у рату и у миру. У данашњем друштву постоје показатељи биоло-

шког наоружавања – изградња лабораторија четвртог нивоа безбедности, производња вакцина за болести које нису постојале, нити постоје у одређеним земљама, чланци објављени у научним часописима који говоре о атипичном оболевању, затим, школовање стручњака одређених профила, научни пројекти усмерени у мирољубиве или одбрамбене сврхе, који се могу врло брзо и лако претворити у офанзивне програме и слично – појашњава потпуковник Радосављевић.

Књига има два дела. Први обухвата теоретско разматрање претње од биотероризма, затим нове методе препознавања и разликовања биолошког напада од природне или акциденталне епидемије, као и управљање у епидемијским ситуацијама. Други део приказује структуре, организације, надлежности и функционисање јавно-здравствених и превентивно-медицинских установа, првенствено земаља Југоисточне Европе, с акцентом на претње биотероризмом и акциденталним или природним епидемијским догађајем. У монографији су, такође, наведени модели настанка епидемијских догађаја, као и превентивно-медицински, јавно-здравствени и остали механизми одговора и поступања у таквим околностима.

– Монографија је до сада дистрибуирана у 60 земаља, за надлежне државне или међународне институције и организације. Њен значај већи је за цивилни него за војни сектор, јер би у случају намерног, природног или акциденталног епидемијског процеса више страдали цивилно становништво и пољопривредни сектор, него војне структуре. Циљеви књиге су шеструки – да се успостави и унапреди међународна мрежа институција, организација и експерата одговорних за биосигурност и биобезбедност, а таква мрежа омогућила би бржи и поузданији пренос информација од значаја, односно квалитетнији надзор над резервоарима – изворима опасних биолошких агенса, затим над капацитетима за њихов развој и производњу и над експертима. Циљ је, такође, да се прикаже нови модел функционисања код неубичајеног епидемијског догађаја (могућег биолошког напада, акцидента или опасне епидемије), не само у великим и богатим земљама већ и у малим и сиромашним, какве су државе југоисточне Европе – каже потпуковник Радосављевић.

Монографијом се промовише наша земља и систем одбране као значајан и кооперативан фактор у области биобезбедности и биосигурности. Књига ће имати изузетан значај и за развој Центра за усавршавање кадрова атомско-биолошко-хемијске одбране у Крушевцу, који треба да достигне статус регионалног центра. Дело такође представља актуелну и неопходну литературу за превентивну медицину, инфектологију, психијатрију и јавно-здравствене раднике. ■

Сања АНЂЕЛКОВИЋ

Изложба у Дому Војске

УСПОМЕНЕ ЈЕДНОГ ЦРТАЧА

39

Изложба цртежа, пастела и илустрација Моме Капора, „Успомене једног цртача“, отворена је 5. марта у Великој галерији Дома Војске Србије. Организована је поводом трогодишњице смрти сликара и писца, а плод је сарадње Задужбине „Момчило Момо Капор“ и Медија центра „Одбрана“.

Поставку чини 70 цртежа и 30 пастела, који су у приватном власништву пријатеља, колекционара и љубитеља Капоровог дела. Реч је, углавном, о портретима пријатеља и знаменитих историјских личности, као и о цртежима девојака, анђела, Аде и илустрација за многобројне књиге.

О уметнику и изложби говорили су Љиљана Капор, оснивач и директор Задужбине, песник Рајко Петров Ного и потпуковник Славољуб Марковић, директор Медија центра. Програм је водила глумица Вјера Мујовић.

Љиљана Капор присутнима се обратила наводећи одломак из Андрићеве књиге „На Дрини ћуприја“.

– Свако умире двапут. Али велики људи умиру онда када оду с ове земље, и други пут када пропадну њихове задужбине. Задужбина која носи име Момо Капор основана је управо с тим циљем да чува и негује сећање и да Мома увек остане са нама. Тим поводом је и организована ова изложба – рекла је директорка Задужбине.

Песник Рајко Петров Ного отворио је изложбу цитирајући Капора.

– Цртао сам по маргинама, новинама, салветама, полеђинама јеловника, на огледалима изјутра нечијим ружом у знак захвалности за проведenu ноћ. Цртао сам по замагљеним прозорима, шарао сам по зидовима да бих неког чекао обележавајући траг и протицање времена. Но, најчешће сам цртао по голим столовима кафана и суморних бифеа на глаткој површини и то обичном црном хемијском оловком што се претварала у ренесансну сребрну игру.

Потпуковник Марковић је нагласио да је Медија центар „Одбрана“ сарадњу са Задужбином „Момчило Момо Капор“ започео 2011. године изложбом „Београдске приче“, првом целивитом и великом изложбом слика Моме Капора, и изразио уверење да ће такво „дружење“ наставити и даље.

После отварања изложбе, коју ће београдска публика моћи да посети до 10. априла, приказан је краткотражни документарни филм „Момо uncut“, Ђорђа Марковића. ■

„Тамо далеко” – плесна група
Четврте бригаде

Повратак традицији

Плес у српској војсци постоји већ 150 година, а „донели” су га официри који су се школовали у иностранству.

Један од предмета Артиљеријске школе, својеврсне прве српске војне академије, било је танцовање.

Официрски балови организовани су од 1853. године, а на њима се играо менует, полка, мазурка, валцер и танго, познати европски плесови, као и популарно краљево коло.

Официрски балови и војне школе плеса после Другог светског рата, нажалост, постали су реткост. Традиција је „оживела” тек 1996. године, радом плесне секције „Army dance” у Војној гимназији и на Војној академији, а официрски балови организовани су у Дому гарде на Топчидеру и у Централном дому Војске.

Врање је данас центар плесних активности у нашој војсци. Наиме, командант Четврте бригаде покренуо је 2008. године формирање плесне секције, ради повратка српској војној традицији и подизања официрске части, угледа и достојанства. Све већи број припадника Бригаде који плешу, као и заинтересованост грађана Врања, потврђују да је у граду на југу Србије традиција отргнута од заборава.

Плесну групу Четврте бригаде, „Тамо далеко”, најпре су водили мајори Саша Димитријевић и Игор Милановић. За кратко време они су успели да пренесу играчке вештине на неколико десетина припадника Војске. Реновирање Дома Војске у Врању, због недостатка простора, успорило је рад плесне групе, али је крајем 2011. године она добила одговарајуће просторије и новог инструктора, односно кореографа – поручника Милана Филиповића. Он се плесом бавио још као ђак Војне гимназије, затим на Војној академији, али и у најпознатијим београдским плесним школама.

„Све је више оних који прве плесне кораке начине у великој сали Дома Војске у Врању. На почетку су прилику да се опробају у плесу имали само припадници наше брига-

де и чланови њихових породица, међутим, како је плесна секција заживела, интересовање за плес испољили су и остали грађани. Данас они плешу са војницима и старешинама. Сарађујемо и са другим плесним школама, њихови чланови долазе на плес и дружења у Дом ”, каже поручник Филиповић.

У плесној школи Бригаде игра се официрско коло, краљичино коло, врањанка, чачак, моравац, Са-са, као и бечки и енглески валцер, фокстрот, европски и аргентински танго, затим, ча-ча-ча, румба, самба, џајв, рокен-рол, салса, баћата и многи други плесови. Групу „Тамо далеко” чине само професионални припадници Четврте бригаде.

Љубав према плесу привукла је и поручницу Слађану Живковић, референта за оперативне послове у Команди Бригаде, да се активно укључи у рад плесне групе. Звање асистента у групи стекла је одличном игром и искуством стеченим играњем фолклора у лесковачком огранку ансамбла „Абрашевић”.

Према речима капетана Саше Божиновића, референта у групи војне полиције Команде Бригаде, сазнајемо да су на репертоару плесне групе балске игре и официрска кола, староградске и градске игре, док капетан Игор Пешић, начелник групе за финансије у логистичком батаљону, посебно истиче значај наступања групе на официрским баловима и војним свечаностима.

Професионална војнициња разводница Тина Златко-

Изложба у Дому Војске

Сопоћанска виђења

41

Од 27. фебруара до 13. марта у Малој галерији Дома Војске Србије била су изложена уметничка дела учесника 37. ликовне колоније, која је одржана почетком јула прошле године у близини манастира Сопоћани. Изложбу „Сопоћанска виђења“ организовао је Медија центар „Одбрана“ у сарадњи са Културним центром „Нови Пазар“.

Поставка с колоније броји 450 дела уметника различитих сензибилитета, а на изложби су приказана остварења осморо аутора – Ивоне Плескоња, Лепосаве Милошевић Сибинковић, Ане Кнежевић, Љиљане Шуњеварић Арбајтер, Милорада Младеновића, Хелге Горан, Зорана Таировића и Емира Чокковића.

На отварању изложбе говорили су директор Медија центра „Одбрана“ потпуковник Славољуб Марковић, уредница ликовног програма Културног центра „Нови Пазар“ Амра Хоџић Јејна и историчар уметности и ликовни критичар Љубица Јелисавац Катић. ■

вић такође похађа плесну секцију, а највише воли да игра и пева „Српкињу“. Како каже, све игре научила је у плесној групи. Слично искуство има и разводница Јована Јовановић, која обожава бечки валцер. Чланови плесне групе су задовољни што плес и официрски балови опет постају друштвени догађај у Врању, а очекују да ће сличне активности организovati и остали састави Војске Србије. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

Виртуелна шетња кроз СПОМЕН-СОБУ РЕЧНЕ ФЛОТИЛЕ

У сарадњи с Речном флотилом, Медија центар „Одбрана“ изradio је и поставио на интернет сајт Војске Србије 3Д презентацију сталне поставке спомен-собе тог састава наше војске, која се налази у новосадској касарни „Александар Берић“. Ова презентација, урађена с две стајне тачке, прва је такве врсте у Војсци, а посетиоцима омогућава виртуелну шетњу и детаљно разгледање стотинак изложених експоната. ■

Б. М. П

СНИМАО Ј. МАМУЛА

Осмомартовски концерт у Дому Војске

ДРАЖ СТАРИХ ХИТОВА

Уметнички ансамбл Министарства одбране „Станислав Бинички“, са реномираним гостима из музичког света, у испуњеној Свечаној сали београдског Дома Војске Србије одржао је, уочи празника жена, осмомартовски концерт „За тебе, љубави моја“, чији су крај присутни дочекали на ногама, њишући се у ритму „All you need is love“.

Током вечери, којој су посебан сензибилитет дале најлепше композиције и љубавни стихови српских песника, које је говорио Владимир Вјештић, публици су, у пратњи Ансамбла којим је дириговао маестро Павле Медаковић, незаборавне љубавне песме извели Жарко Данчуо, Славко Николић, Зоран Георгиев, Зафир Хациманов, Душан Свилар и Божидар Боки Милошевић, који је одушевио публику виртуозном интерпретацијом „Балканских импресија“, композиције коју је за врсног кларинетисту аранжирао Андра Тодоровић.

И расположена публика дала је свој допринос овој у много чему посебној вечери, певајући са својим идолима „Вино и гитаре“, „Дунав тихо тече“, „Зашто долазиш само с кишом“, „Живиш у облацима мала“...

На крају, посетиоци су дуго аплаудирали и показали колико су се ужелели лаганих фестивалских нота и хитова шездесетих и седамдесетих. ■

В. ВЈЕШТИЋ

МЛАДИ ТАЛЕНТИ

Уметнички ансамбл Министарства одбране „Станислав Бинички“ одржао је последњег фебруарског дана концерт у Свечаној сали Дома Војске Србије у Београду. Наступили су солисти Часлав Брујић и Алекса Маринковић, фагот, ученици Музичке школе „Јован Бандур“ из Панчева.

Дириговао је Павле Медаковић. Изведена су дела Луке Соркочевића и Ј. Б. Ванхала.

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

15–31. март

Православни

22. март – Светих 40 мученика
Севастијских – Младенци

30. март – Свети Алексије – Човек Божји

Римокатолички

19. март – Свети Јосип

24. март – Цвјетница

25. март – Благовјести

31. март – Ускрснуће Господина
Исуса Христа

Јеврејски

26. март – Песех

СВЕТИ АЛЕКСИЈЕ – ЧОВЕК БОЖЈИ

Високи чиновник Јевтиминијам живео је са женом Аглаидом у време римског цара Хонорија. И поред великог богатства живели су скромно и у том духу васпитавали сина јединца Алексија. Када је одрастао, родитељи су га оженили, али он је исте ноћи напустио дом и отпловио у град Едесу, на обалама Месопотамије. На месту где је био чувени лик Исуса Христа послат од Господа цару Авгару, Алексије се поклонилу икони и прерушен у просјак проживео 17 година молећи се Богу.

Када се прочуо као богоугодник, плашећи се незаслужене славе кренуо је лађом у Лаодикију, али је игром случаја стигао у Рим. Сматрајући то Божјом вољом остао је у Риму, па се као просјак појавио у кући својих родитеља. Милосрдни домаћин дозволио је намернику да живи у једној соби, међу послугом, те је Алексије наставио свој подвиг опстајући на хлебу и води наредних 17 година. Када је осетио свој крај написао је поруку на хартији и с њом у руци издахнуо 17. марта 411. године.

Управо тада десило се откровење у Цркви Светих апостола у виду гласа који рече: „Потражите човека Божја“. Царска и црквена свита запутила се у Јевтиминијамову кућу, где су нашли мртвог Алексија. То су родитељи сазнали из поруке коју је њихов син написао у смирају живота. Сахрањен је у родном месту, а глава му се налази у светој Лаври на Пелопонезу. ■

ПЕСАХ – ПРАЗНИК ОСЛОБОЂЕЊА

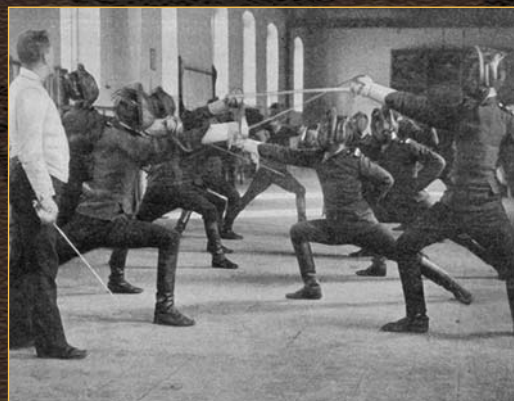
Слави се у спомен спасења Јевреја из мисирског ропства. Један је од три ходочасничка празника, у почетку се славио седам дана, али је касније усвојен обичај да се у дијаспори слави један дан дуже, док се у Израелу и данас слави као на почетку, седам дана. Назива се још „празник пролећа“ или „празник бесквасног хлеба“. ■

Уз Дан Војне академије – 18. март

Почеци професионалне војске

43

Пројекат
устројења
артиљеријске
школе одобрио
је кнез
Александар
Карађорђевић
6(18) марта
1850. године,
чиме је у
Кнежевини
Србији учињен
велики

напредак у стручном
оспособљавању војног
командног кадра и
организовању војне
индустрије

Формирање модерне Војне академије, с којом је почело континуирано школовање официрског кадра у Србији, везано је за делатност „печитеља унутрених дела“ Илије Гарашанина. Он је сматрао да, у интересу одбране земље, српска војска мора поседовати сопствени официрски кадар, школован у војним школама у Србији, као и да се војска мора опремити модерним наоружањем. У намери да Србију, у погледу наоружања, ослободи зависности од иностранства, Гарашанин је 1848. године предложио Државном савету да формира завод у којем би се израђивали топови и ђулад.

Нова иницијатива Илије Гарашанина довела је до формирања прве војне школе. Уз писмо Државном савету он је доставио Пројекат устројења артиљеријске школе, у коме су објашњени њен значај и задаци, унутрашње уређење, предвиђени наставни кадар и наставни програм, као и сви детаљи у вези са материјалним и финансијским обезбеђењем школе.

Пројекат устројења артиљеријске школе кнез Александар Карађорђевић одобрио је 6(18) марта 1850. године и он представља први документ по којем је Артиљеријска школа уређена. За њеног првог управитеља постављен је артиљеријски капетан Фрањо Зах. Прва школска година почела је у згради Тополивнице, 6. септембра исте године. На тај начин у Кнежевини Србији учињен је велики напредак у стручном осспособљавању војног командног кадра и организовању војне индустрије.

Артиљеријску школу завршило је дванаест питомачких класа, са укупно 189 будућих официра. Међу њеним питомцима били су војводе Радомир Путник, Степа Степановић, Живојин Мишић и Петар Бојовић, 33 активна и осам почасних генерала. Иако је наставни план и програм непрекидно осавременјиван, уређење Артиљеријске школе није мењано све до 1880. године, када је, реорганизацијом, формирана Војна академија, са Нижом и Вишом школом. У Војсци Србије традиције Артиљеријске школе наставља и чува Војна академија у Београду. Све до почетка Другог светског рата 18. март био је празник војних школа, најпре у Србији, а затим и у краљевини Југославији. Од 2001. године 18. март се обележавао као Дан војног школства, а од 2008. године као Дан Војне академије. ■

Припремио Миљан МИЛКИЋ

Одлука на Источном фронту

Чак седамдесет година после највеће, најкрвавије, најсуровије и, бар кад је реч о Источном фронту, одлучујуће битке у Другом светском рату, Стаљинград је остао појам града хероја, у коме се одвијала најдраматичнија и најдужа битка у новијој светској историји. Ту су силе Осовине изгубиле четвртину бораца упућених на Источни фронт и никада се нису опоравиле. За Совјете, који су такође имали више од милион жртава, та победа значила је пут ка коначној победи над Немачком.

Изнадним нападом на Совјетски Савез, 22. јуна 1941, Немачка је, са савезницима, неочекивано брзо и дубоко продрла на совјетску територију. Током лета и јесени те године, трпећи пораз за поразом, снаге Црвене армије постепено су се консолидовале и после чувене Битке за Москву, у условима хладне руске зиме, извршиле контраудар великих размера. Снажни немачки „клинови“ су разбијени, а њихове трупе принуђене на повлачење. У офанзиви која је трајала до марта 1942. године, Немци су одбачени 150–200 километара, чиме су изгубили битку за Москву. За првих једанаест месеци рата Црвена армија није упознала само горчину пораза и повлачења, већ и радост победе. На годишњицу фашистичког напада на Совјетски Савез, 22. јуна 1942, ратни дописник „Правде“ Михаил Шолохов, већ тада славни писац, забележио је: „Сада смо се научили да ратујемо истински, и да мрзимо истински, и да волимо истински...“

Располажући огромним војним потенцијалом на европском ратишту, Немачка и њени савезници, у пролеће 1942. године, успели су да стабилизују фронт. Вермахт је на Источном фронту планирао и предузимао офанзиве великих размера. Да ситуација по Совјете буде још непо-

НАДМОЋ НАПАДАЧА

Почев од 17. јула, према Стаљинграду је наступало 14 дивизија 6. немачке армије, с око 270.000 војника, 3.000 топова и око 500 тенкова. Подржавала их је 4. ваздушна флота Луфтвафе, која је бројала око 1.200 авиона. Тим снагама могло се супротставити 12 дивизија 63. и 64. армије (око 160.000 бораца), с око 2.200 топова и 400 тенкова. Осма ваздухопловна армија имала је 454 авиона, укључујући и 74 ноћна бомбардера. Из резерве је пристигло и око 200 бомбардера и 60 ловаца. Упоредно посматрано, Немци су у свему превазилази снаге Црвене армије.

вољнија, Американци и Британци су смањили своје уговорене испоруке ратног материјала, правдајући то „објективним тешкоћама“.

Настале несугласице између Совјета и Енглеза попримале су све озбиљнији карактер, па је Черчил 12. августа 1942. допутовао у Москву, с намером да договори даљу сарадњу у борби против фашизма по начелима прихватљивим за Британију и САД. Стаљин је Черчилу објаснио да је стање око Москве „релативно добро“, али код Стаљинграда веома „озбиљно“, истичући да је Хитлер исцедио из Европе све што је било могуће исцедити. „Али ми смо потпуно одлучни да задржимо Стаљинград...“ Будући град херој је, дотле, већ крварио.

Процењујући велики значај Источног фронта, немачка врховна команда усвојила је 5. априла 1942. чувену директиву ОКБ број 41 – План другог „уништавајућег похода против Совјетског Савеза“ – операција „Блау“. Франц Хадлер је тада забележио: „Судбина рата решава се на Истоку“. Планом је предвиђено неколико узастопних операција на Криму, јужно од Харкова, а онда према Вороњежу, Стаљинграду и Кавказу. Операције на јужном сектору имале су крунски војни, политички, привредни и пропагандни значај. Заузимање великог сировинског и индустријског подручја у Донбасу, а затим кавкаске нафте, као и пресецање воденог пута преко Каспијског мора и Волге, којим је преко хиљаду танкера преносило нафту из Баку на север, требало је потпуно да исцрпи Совјете, а Немачкој обезбеди моћне резерве за наставак рата. Кључ успеха било је брзо извођење операције, чији је циљ био да опколи и ликвидира совјетске трупе на југу и спречи да се оне повуку преко Дона. Ако би се то остварило, Немцима би био отворен пут према богатим рејонима Кавказа... Ипак, војнички гледано, план „Блау“ није садржао и „кључ“ за његово остварење. Тешко је било навући огромну „омчу“ од Вороњежа до Стаљинграда.

Спречена офанзивна Црвене армије

Совјетске обавештајне службе известиле су Државни комитет одбране, 23. марта 1942, да ће „главни немачки удар бити на јужном сектору у циљу пробијања према Ростову, Стаљинграду и северном Кавказу. У случају да им успе операција избијања на Волгу код Стаљинграда, планирају да предузму офанзиву на север, уз Волгу...“ Стаљин је у то вре-

ме бринуо за московски правац, иако није искључивао могућност непријатељеве офанзиве на југу. Упркос више од 70 немачких дивизија, присутних на московском правцу, Москва је живела „пуним животом“. У град су се вратила позоришта, део опере, симфонијски оркестар и многе друге културне установе. Штампa је свакодневно објављивала извештаје с фронта познатих писаца (Шолохова, Толстоја, Ерембурга, Федејева...).

Иако су начелник совјетског Генералштаба Борис Шапошњиков и Георги Жуков били сагласни са Стаљином да Црвена армија још „није спремна за велике офанзивне операције“, у марту 1942. године, Војни савет Југозападног фронта, с командантом Тимошенко, предложио је Врховној команди да јединице Брјанског, Југозападног и Јужног фронта предузму велику офанзиву према Харкову. Ту, наизглед, примамљиву замисао, уз извесне измене, Стаљин је прихватио, али до „велике летње кампање“ ипак није дошло у мери у којој је била планирана.

Због тешког пораза совјетске војске, односно њеног Кримског фронта, на Керченском полуострву, Севастопољ се нашао у незавидној ситуацији. У његовом одбрамбеном рејону налазило се око 106.000 људи, с 600 топова, 38 тенкова и 53 авиона. Немци су „град славе“ блокирали с копна, ваздуха и мора. Задатак да освоји Севастопољ поверен је 11. армији фелдмаршала Манштајна, која је с појачањима бројала око 204.000 људи, 670 топова, 450 тенкова и око 600 авиона. У одбрани града учествовали су практично сви његови становници, пружајући осам месеци несаломљив отпор. Вођене су борбе за сваку стопу земље, при чему су обе стране имале велике губитке. У дивизијама совјетске Приморске армије остало је само по 300 до 400 људи. Подвизима бранилаца Севастопоља дивно се читав свет. Они су били пример и подстрек осталим јединицама и борцима Црвене армије. Упркос херојској одбрани, Немци су 30. јуна продрли у град и тако отворили капије за продор до Кавказа, Донбаса и Поволжја.

У бици за Севастопољ Немци су изгубили 150.000 војника и официра, од којих је око 60.000 погинуло. Уништено им је око 250 тенкова и исто толико топова, оборено око 300 авиона. Немци су претрпели огромне губитке, а добили рушевине славног града. Губитком Керчанског полуострва

озбиљно је погоршан положај Црвене армије, која је убрзо, уместо у офанзивну „летњу кампању“, започела стратегијску одбрану.

Борбе на прилазима Стаљинграду

Скоро по правилу, Немци су све велике нападе почињали у рану зору. Тако је било и 28. јуна 1942 – операција „Плаво“. У напад је прва кренула Група армија „Б“ (генерал фон Вајкс) у правцу Курска и Вороњежа, пробила одбрану совјетске 13. армије и 2. јула избила на железничку пругу Касторное – Стари Оскол. За њом је кренула 6. армија (генерал фон Паулус) из правца Харкова, пробила совјетску одбрану и наступала према Вороњежу и Старом Осколу. После краћег задржавања и кадровских промена у врху немачких снага, командовање армијама преузео је лично Хитлер, који је, да би био ближе фронту, свој Главни стан из Источне Пруске преместио у украјински град Винице. На његов захтев немачке јединице су, од 9. до 13. јула, брзо напредовале на правцу између Дона и Доњеца, како би спречиле снаге Црвене армије да се повуку преко Дона.

Док се војска Југозападнoг фронта, уз тешке борбе, повлачила преко Дона ка Стаљинграду, а јединице Јужног фронта брзо одступале низ Дон, Немци су наставили напредовање, продревши 150–400 километара у дубину између Дона и Азовског мора. Постојала је реална опасност да продру до Волге, на подручје Стаљинграда, и дочепају се области северног Кавказа. Када је Кајтел оценио да се „догађаји боље развијају него што је предвиђено у директиви ОКБ број 41“, у Хитлеровом „Вукодлаку“ завладала је неописива радост.

ДРАГОЦЕНИ ОБАВЕШТАЈНИ ПОДАЦИ

Операције које је совјетска врховна команда планирала за пролеће 1942. године нису остварене, па није ни било велике летње офанзиве. Совјети су били принуђени да пређу у стратегијску одбрану. А онда, 19. јуна у подне, десио се необичан и врло важан догађај. Погођен је и оборен немачки авион у коме је преживео само један мајор. Он је покушао да уништи важне документе и да се сакрије, али је у пушкарању убијен. Међу запленим документима била је и Хитлерова наредба за почетак немачке офанзиве. Маршал Тимошенко обавестио је о томе Стаљина и Васиљевског, па је Врховна команда одмах предузела неколико крупних мера ради организовања ефикасне одбране, посебно на јужном, најугроженијем крилу. Обе стране наставиле су грозничаву трку у производњи наоружања. Само у првој половини 1942. године Совјети су произвели више од 1.900.000 пушака, 148.000 топова, 11.200 тенкова и 8.150 авиона. Тада је почела масовна производња најбољег тенка у Другом светском рату – „Т-34“. Ипак, на правцима главног удара Немци су имали надмоћност над Совјетима.

Немачке трупе продрле су у Стаљинградску област у ноћи 12. јула, а само неколико часова пре тога совјетска врховна команда одлучила је да формира Стаљинградски фронт под командом маршала Тимошенка. У његовом саставу налазило се 16 дивизија, с укупно 180.000 људи, 360 тенкова, 337 авиона и 7.900 топова. Те трупе покривале су фронт у дужини од 530 километара. Указом Президијума Врховног совјета, 14. јула заведено је ратно стање у Стаљинградској области, а већ три дана касније 62. и 64. армија сукобиле су се на речицама Чиру и Цимљи с предњим деловима фон Паулусове армије. Тада је почела одбрамбена фаза Стаљинградске битке, од 17. јула до 18. новембра 1942. године.

Немачка врховна команда одлучила је да, паралелно с офанзивом на Стаљинград и Кавказ, с Групом армија „Центар“ и „Север“, на тим секторима веже и уништи снаге Црвене армије. Гледано у целини, Немци су у току лета 1942. године још увек имали стратегијску иницијативу и покушавали да диктирају ток рата, како би остварили одавно жељену победу.

Средином јула браниоци Стаљинграда почели су да граде и четврти одбрамбени појас, за шта је ангажовано више од 200.000 људи. Изграђено је 2.750 километара траншеја и саобраћајница, око 85.000 разних ватрених тачака. У граду су формиран добровољачки одреди, а из града су евакуисана деца, жене, старци и државне драгоцености. Првобитни план био је усмерен на активну одбрану до доласка резерви из унутрашњости, када би се прешло у одлучујућу противофанзиву. Међутим, догађаји су се брзо смењивали. Паулусове трупе дневно су напредовале око 30 километара. Хитлер је закључио да ће фон Паулусова армија моћи сама да освоји Стаљинград, уз услов да јој се помогне у ваздухопловству, тенковима и пешадији. Тако је већ 22. јула његова армија бројала 18 комплетних дивизија. Процењено је да ће град пасти до 25. јула, чиме би совјетски фронт на југу био пресечен на два дела. За сваки случај, Хитлер је наредио 4. оклопној армији да се усмери према Ростову, чиме би се навукла „омча“ око врата Црвене армије.

Упркос дивовском отпору совјетских јединица, немачка 17. армија заузела је 25. јула Ростов, чиме је успоставила веома опасан мостобран за даље надирање ка Стаљинграду. После извршених дубоких продора, на неким правцима и до 650 километара, Немци су стигли надомак спржене степе Стављопоља. Напокон, нашли су се на правцима ка веома примамљивим циљевима, као што су нафтоносна поља Грозног и Бакуа, или Кавказа и планински путеви за Иран. Немци су процењивали да је Црвена армија поражена и да се неће опоравити. Међутим, Совјети су овога пута показали вештину у извлачењу трупа окружених западно од Дона, којима је претило тотално окружење. Повлачећи део снага на средњи Дон, а део на југ, совјетска врховна команда приморала је Немце да раздвоје снаге на два дела. Овде није реч само о Хитлеровој „главној грешци“, како неки историчари истичу, већ о изнуђеној одлуци немачког војног руководства. Оно је било у заблуди и због нетачних обавештајних података, по којима се Црвена армија, наводно, већ одлучила да пређе на источну обалу Волге. ■

(Насћавак у следећем броју)

МЕДИЈА ЦЕНТАР ОДБРАНА

Медија Центар „Одбрана“

Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел: 011/3241-258, Факс: 011/3241-363

Маркетинг: 011/3201-728
marketing@odbrana.mod.gov.rs

Претплата: 011/3201-995
pretplata@odbrana.mod.gov.rs

Продаја: 011/3201-009
komercijala@odbrana.mod.gov.rs

www.odbrana.mod.gov.rs / medijacentar@mod.gov.rs

АУТОГУМЕ И ДЕЛОВИ ЗА СВА ВОЗИЛА

БЕЗ

УЧЕШЋА
ЖИРАНАТА
ЧЕКОВА
КАМАТА

ПРОДАЈА НА RATE
ЗА ПРИПАДНИКЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
И ВОЈНЕ ПЕНЗИОНЕРЕ
ПУТЕМ АДМИНИСТРАТИВНЕ
ЗАБРАНЕ

Напомена:

- обрасце административне забране достављамо поштом
- могућа организована испорука по договору

КОТИК д.о.о

Панчево, Жарка Зрењанина 14

Телефони: 013/344-321,

063/370-138

Телефакс: 013/345-930

E-mail: kotikdoo@gmail.com

- БИЦИКЛИ, КАЦИГЕ, РЕЗЕРВНИ ДЕЛОВИ, ПРАТЕЋА ОПРЕМА
- АУТОМОБИЛСКЕ ГУМЕ, АКУМУЛАТОРИ, МОТОРНА УЉА...
- АУТО-ДЕЛОВИ ЗА СВА ВОЗИЛА
- ПРОГРАМ „VILLAGER“, КОСИЛИЦЕ, ТРИМЕРИ, МОТОРНЕ ТЕСТЕРЕ
- ЕЛЕКТРИЧНИ РУЧНИ АЛАТ
- РАЧУНАРИ И РАЧУНАРСКА ОПРЕМА

SPORT

VISION

6 RATA BEZ KAMATE UZ ADMINISTRATIVNU ZABRANU

SPORT VISION
NOVE MARKE! ZA SVE
KOLEKCIJONARE

WWW.SPORTVISION.RS

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ
УПРАВА ЗА ТРАДИЦИЈУ, СТАНДАРД И ВЕТЕРАНЕ

ОБАВЕШТЕЊЕ

о могућности доделе станова

ПРЕГЛЕД ПРИЈАВЉЕНИХ СТАНОВА ЗА РАСПОДЕЛУ

01.03.2013.

Р.бр.	МЕСТО / Гарнизон	НАМЕНА / СТАТУС	СТРУКТУРА							СВЕГА	
			0,5	1,0	1,5	2,0	2,5	3,0	3,5		4,0
1	БЕОГРАД / Београд	има кандидата на ранг листама	5	3	1	2			1		12
2	ВАЉЕВО/Ваљево			1							1
3	ВРШАЦ/ Вршац					2		1			3
4	ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ / Горњи Милановац					1					1
5	КЊАЖЕВАЦ/ Зајечар		2								2
6	КРАЉЕВО /Краљево		1								1
7	НОВИ САД / Нови Сад		1								1
8	СРЕМСКА МИТРОВИЦА/Сремска Митровица				1						1
9	СУБОТИЦА / Суботица		1								1
10	УЖИЦЕ /Ужице		2	1							3
СВЕГА ЗАКУП - ИМА КАНДИДАТА НА РЛ			12	5	2	5		1	1	26	
1	АЛЕКСИНАЦ/Ниш	нема кандидата на ранг листама		1							1
2	БЕЗДАН /Сомбор					1					1
3	БЕЛА ЦРКВА / Панчево			1							1
4	ВРАЊЕ/ Врање		1								1
5	ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ / Горњи Милановац		3							1	4
6	ЂАЛА/Бачка Топола							1			1
7	НЕГОТИН / Зајечар		1								1
8	ПАРАЋИН / Зајечар		3	4		3					10
9	ПОЖАРЕВАЦ / Пожаревац		1								1
10	СУБОТИЦА/Суботица		1								1
СВЕГА ЗАКУП - НЕМА КАНДИДАТА НА РЛ			10	6		4		1	1	22	
СВЕГА СТАНОВА У ЗАКУП			22	11	2	9		2	1	1	48

Управа за инфраструктуру Сектора за материјалне ресурсе, до 01. 03. 2013. године, доставила је Управи за традицију, стандард и ветеране, пријаве и преглед за расподелу 48 станова у закуп на неодређено време у гарнизонима, односно местима, наведеним у Прегледу станова у закуп за расподелу.

У наведеном Прегледу станова за расподелу пријављено је за поделу и 22 стана у закуп које није могуће поделити у складу са одредбама Правилника, јер у моменту објављивања ове

информације није било стамбених интересената у местима из наведеног Прегледа.

Право на доделу наведених станова имају лица која остварују право на доделу стана у закуп на неодређено време, сагласно одредбама члана 2. Правилника о решавању стамбених питања у Министарству одбране („СВЛ” бр. 38/05, 16/08, 26/08 и 39/08 – у даљем тексту Правилник).

У смислу члана 19. Правилника, лицу из члана 2. овог правилника може се дати у закуп и стан мањи од стана који му

припада по одредбама члана 18. овог правилника, ако се са тим писмено сагласи.

Напомињемо да се у смислу прописаног чланом 26. Правилника, стан у закуп на неодређено време даје лицу из члана 2. став 1. овог правилника (професионалном официру, професионалном подофициру и цивилном лицу) у гарнизону односно месту службовања, а лицу из члана 2. став 2. и 3. овог правилника (пензионисаном официру, пензионисаном подофициру, пензионисаном цивилном лицу и члановима породичног домаћинства погинулог или умрлог лица из става 1. и 2. овог члана), стан се даје у било ком гарнизону односно месту на територији Републике Србије.

Сходно наведеном, лица, која желе прихватити доделу структурно мањег стана, морају дати писану изјаву, оверену у јединици – установи у којој су на служби, а пензионисана лица у општини или суду, да се одричу доделе структурно припадајућег стана и прихватају доделу понуђеног односно структурно мањег стана, као коначно решење свог стамбеног питања.

У датој изјави лица се морају децидно изјаснити само за један од понуђених станова, а уколико се изјасне за више станова, у обзир ће се узети само један стан у првонаведеном месту.

По достављању изјава од стране заинтересованих лица, донеће се нови закључци на основу којих ће се према укупном збиру бодова извршити рангирање кандидата, а станови ће бити додељени лицима који за одређени гарнизон или место у коме конкуришу за стан, буду ранжирани на одговарајућем месту коначне ранг листе у складу са Одлуком о расподели станова.

Напомињемо да су стамбени интересенти у обавези да

доставе (уколико претходно нису доставили) доказе надлежног органа који се односе на њихов стамбени статус (право на поврат станова у отцепљеним републикама, признавање болести по налазу Више војно лекарске комисије и пребивалиште за носиоца права и чланове његовог породичног домаћинства, пореско задужење за стан-кућу за носиоца права и чланове његовог породичног домаћинства), јер ће се у супротном њихови захтеви за решавање стамбеног питања сматрати непотпуним и неће бити разматрани.

Предлогом Одлуке о расподели станова биће обухваћени сви расположиви станови, које до дана доношења Одлуке о расподели станова, пријави надлежна организацијска јединица Министарства надлежна за инфраструктуру.

Заинтересована лица треба да доставе изјаве, да се одричу доделе структурно припадајућег стана и прихватају доделу понуђеног односно структурно мањег стана, као коначног решења свог стамбеног питања најкасније до 02.04.2013. године, који је одређен као дан пресека стања за доношење Одлуке о расподели станова, Управи за традицију, стандард и ветеране Сектора за људске ресурсе МО, ул. Немањина бр. 15 Београд. Све информације у вези могућности решавања стамбеног питања заинтересована лица могу добити путем електронске поште: stambeno@mod.gov.rs или на телефон инфо центра 011/3201-073 или на мобилни тел. 066/8722800, у периоду 12-16 часова и на Интернет презентацији Министарства одбране рубрика „СТАМБЕНО“.

Молимо да обавештење о могућностима доделе станова у закуп доставите вашим потчињеним саставима, ради потпуног информисања заинтересованих лица. ■

Специјална бригада Војске Србије расписује

КОНКУРС

за пријем кандидата на селективну обуку

I УСЛОВИ КОНКУРСА:

За пријем кандидата на селективну обуку у Специјалну бригаду могу конкурисати **официри и подофицири свих родова и служби** из Министарства одбране и Војске Србије који испуњавају следеће опште и посебне услове:

а) Општи услови

- да испуњавају услове прописане одредбама члана 39. Закона о Војсци Србије;
- да су здравствено способни за војну службу без ограничења;
- да нису осуђивани.

б) Посебни услови

- да нису старији од 28 година;
- да су он и чланови његове уже породице (брачни друг и деца) држављани Републике Србије;
- да имају радно искуство у Војсци од најмање две године;
- да немају негативних службених оцена и да су им последње две службене оцене најмање „врло добар“;

– да су психофизички здрави и способни за рад у јединицама Специјалне бригаде, што се утврђује налазом надлежне војнолекарске комисије, психолошком проценом и провером физичких способности;

- да испуњавају критеријуме безбедносне провере;
- да су пливачи.

II НАЧИН КОНКУРИСАЊА:

– кандидати подносе молбе за пријем на селективну обуку у Специјалну бригаду (ВП 8486 Панчево) преко својих матичних команди;

– уз молбу, кандидати обавезно прилажу: кратку биографију, извод из матичне књиге рођених, уверење о држављанству за њега и чланове његове уже породице, оверени образац КОЛП из програмског пакета КаИС, изјаву да желе да обављају падобранску службу, уверење о извршеној провери физичких способности са натуралним показатељима и мишљење команданта ранга батаљона или вишег старешине;

– по пристизању молби и анализе истих кандидати који задовоље опште услове конкурса добиће позив преко претпостављене команде, са тачним датумом и временом, ради упућивања на лекарски преглед за падобранца (преглед се реализује на ИВМ – ВМА Београд, а позив представља уједно и упутницу за преглед). Преглед траје 2 (два) дана.

– кандидати који буду здравствено способни за падобранца и који испуњавају све услове конкурса, долазе на селективну обуку (привремени рад) у Специјалну бригаду.

Конкурс је отворен до **15. априла 2013.** године. ■

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА НЕЗАБОРАВНИ И ДАНАС

Јановски – Мароци
Минхен 1900.

1. д4 д5 2. ц4 е5 3. де5 д4 4. е4

Прилично ретким Албиновим противгамбитом брани се Геза Мароци у партији за коју је написано да се „од ње нешто лепше и боље не може доживети за шаховском плочом“. Мароци је у својој 30. години ушао у конкуренцију за светског шампиона, али - није могао прикупити паре да би удовољио захтевима владајућег првака.

Умето потеза, у тексту је касније „патентирано“ 4. Сф3 и после Сц6 5. г3.

4...Сц6 5. Лф4

Давид Јановски је, као и Мароци, увршћен у едисију 50 највећих шахиста света. Он зна за наставак 5. ф4 ф6! 6. еф6 Сф6 7. Лд3 Лб4 8. Сд2 Сг4, са иницијативом црног и зато га избегава.

5...Сге7 6. Лг3 х5 7. х3

Било је боље 7. х4.

7...г5! 8. х4 г4 9. Сд2 Сг6 10. ф4 Ле7

Игра је заоштрена до крајњих граница.

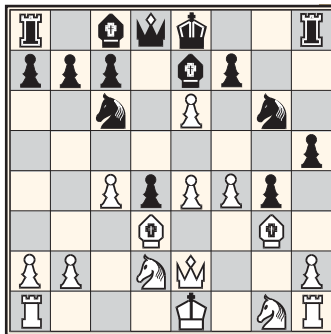
11. Лд3 Сх4 12. Де2 Сг6 13. е6

Бели: Ке1, Де2, Та1, Тх1, Лд3, Лг3, Сд2, Сг1,

а2, б2, ц4, е4, е6, ф4, г2

Црни: Ке8, Дд8, Та8, Тх8, Лц8, Ле7, Сц6, Сг6,

а7, б7, ц7, д4, ф7, г4, х5

13... х4!

Тим потезом црни прети да освоји фигуру.

14. Дг4 Ле6 15. ф5 Лц8! 16. Лх2 Сге5 17.

Де2 Сд3 18. Дд3 Сб4 19. Дб3 а5

Сад је неугодна и претња 20...а4.

20. Сх3 а4 21. Дд1 Сд3 22. Кф1 Сб2 23.

Дг4 Та6! 24. Сф4 Кф8 25. Сд5 Тц6 26. Ле5

Тг8 27. Дх5 Лг5 28. Сф3 Сц4

Црни је овде избегао замку 28...Тх6 29.

Дх6! Лх6 30. Лц7 с нападом.

29. ф6 Се3 30. Се3 Ле3 31. Тд1 Лг4 32.

Дх4 Лф3 33. гф3 Тц2 34. Лд4

Бели је припремио да после 34...Лд4 учне

35. Дх6 Ке8 36. Дг7! Али...

34... Да8 35. Тд3 Да6

У колонама и редовима, водоравно и усправно, у празна поља упишите једноцифрене бројеве од 1 до 9 који недостају. Сваки број има своје место, не сме да се понови исти број ни у усправној колони ни у водоравном реду, нити у квадрату 3х3.

С
У
Д
О
К
У

		6															
4								2									3
9		2						3					1				
	7						8			3							
	2	1						1			4	9					
			6										7				
	8						5			2				7			
2								3									4
																6	

Решење коњићевих скокова из прошлог броја: Дај ти мени плачидруга, а певидруга је лако наћи; Да рука мисао досегнут може, свијет би био ужежено море.

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

○	1	○	2	3	4	5	6	7	○	8	○	9	10	11	12	13	14	○	15	○	16	
17									18									19				
○		20								21										22		
23				24									25									
26						27								28								
29								30									31					
32										33									34			
35			36									37										
38					39								40									
41							42								43							
44									45								46					
○		47									48									○		
49				50									51									

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА ВОДОРАВНО: подмасти, полу-брат, бас, р, атанисти, уно анимо, т, АКН, потерати, емисарка, Гавра, иконизам, ланчар, мрмољак, посинити, дата, анализати, опијатар, РП, те, свакавак, материјал, Ивар, Самарија, ателана, чадори, планетар, титан, алијансе, насолити, ари, р, осматрач, Тројанац, н, икс, отресати, Раковид.

Припремио Жарко ЂОКИЋ

ВОДОРАВНО:

17. Који је белог врата, 18. Гужва, метеж, 19. Име глумца Нолтија, 20. Болест у развоју нерођеног детета (мед.), 21. Стилска фигура, асонанција, 23. Бивши модел Ситроена, 24. Учесник у склапању уговора, 25. Бивша шампионка у шаху и бриџу, Ирина, 26. Наш кошаркаш, Горан, 27. Имати наде, очекивати, 28. Производ распада материје (хем.), 29. Становници Анама, Вијетнамци, 30. Вршилац асанације, 31. Делови реченице, 32. Поклоник латинијоманије, 33. Долазити до нечег истрагом, 34. Ауто-ознака Инђије, 35. Ауто-ознака Исланда, 36. Градити таван на нечему, 37. Анотација, прибележавање, 38. Михаило одмила, 39. Тровање анилином (мед.), 40. Бивши енглески фудбалер, 41. Лекар (грч.), 42. Обућа Индијанаца (једнина), 43. Градитељи виолина из Кремоне, 44. Које је налик јајету, 45. Уређај за еманацију, 46. Песник Владислав Петковић, 47. Заједљивац, критикант, 48. Бушење земљишта, 49. Корозија, 50. Постајати сиромашан, 51. Арумунка, Цинцарка.

УСПРАВНО:

1. Пионери филма који су 22. марта 1895. године демонстрирали у Паризу први пут покретне слике, 2. Непосвећена свештена лица, 3. Општински комитет (скр.), 4. Врелина, 5. Палиндром од ГАР, 6. Непознат (грч.), 7. Милостива одмила, 8. Име песника Шевченка, 9. Велики рак, 10. Кец, 11. Пун заноса, 12. Женско име, Ана, 13. Наодати варењем, 14. Врста мирођије, 15. То јест, дакле, 16. Свирач на кларинету, 18. Роман Дервиша Сушића, 19. Бивше римско царство, 20. Манастир код Деспотовца, 21. Веровање атаниста, 26. Починати, 24. Подражавац, 25. Острво у Егинском заливу (битка!), 27. Оперетивати теретом, 28. Справа за добијање озона, 30. Срчано, храбро (муз.), 31. Перуанска певачица, Танита, 33. Телепринтери, 34. Лука у Персијском заливу, 36. Врста чамца, 37. Прва султанова жена, 39. Име певача Купер, 40. Нарциса одмила, 42. Персијски краљ, 43. Мушко име, Отокар, 45. Ауто-ознака Египта, 46. Осмо и 24. слово азбуке.

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
И ЗАДУЖБИНА „МОМЧИЛО МОМО КАПОР“

Изложба цртежа

Момо Капор
*Успомене
једног цртача*

Велика галерија Дома Војске Србије
Изложба је отворена до 10. априла 2013.

КАПИТАЛНО ИЗДАЊЕ „ИСТОРИЈА ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ“

ИСКОРИСТИТЕ ЈЕДИНСТВЕНУ ПРИЛИКУ ДА УПОТПУНИТЕ СВОЈУ БИБЛИОТЕКУ

ПОПУСТ
50%

ИСТОРИЈА ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ Вил Дјуранџ

Тврди повез, ф. 17×24, 10.500 стр.

12 томова

1. Источне цивилизације;
2. Живот Грчке;
3. Цезар и Христ;
4. Доба вере (I);
5. Доба вере (II);
6. Ренесанса;
7. Реформација;
8. Почетак доба разума;
9. Доба Луја XIV;
10. Волтерово доба;
11. Русо и револуција;
12. Наполеоново доба.

НА
18
РАТА

БЕЗ
КАМАТЕ

БЕЗ
ЖИРАНАТА

БЕЗ
ЧЕКОВА

~~38.880,00~~
19.440,00

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем _____ комплета едиције
„ИСТОРИЈА ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ“
по повлашћеној цени од **19.440,00 динара**.
Издања ћу платити на кредит у _____ рата
(највише 18), путем административне забране.

Купац _____

ЈМБГ _____

Број личне карте _____

МУП _____

Адреса становања, улица и број: _____

Место _____

Телефон _____

Потпис наручиоца _____

Поуђену наруцбеницу послаши на адресу МЦ „Одбрана“, након чега ће купцима бити достављена административна забрана ради овере.
Након прихватања забране и уписа прве рате од стране исплатиоца зараде, издања ће бити достављена путем Пошт експреса, на шереш купца.

ОДБРАНА

Медија центар „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
e-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs, www.mod.gov.rs

Сва издања можете купити по истим ценама и у продавници „Војна књига“, Васина 22, Београд, 011/2184-925

Специјални прилог

АРСЕНАЛ

75

Нови унапређени
индијски тенк

АРЦУН-2 СТАРТУЈЕ ДОГОДИНЕ

Хаубица 122 mm M38

ДУГОВЕЧНО ОРУЂЕ

ЈУБИЛЕЈ ТЕХНИЧКОГ ОПИТНОГ ЦЕНТРА

МИ ВИДИМО И ОНО

ШТО ВИ НЕ ВИДИТЕ

40 година
ТЕХНИЧКОГ ОПИТНОГ
ЦЕНТРА

Модели Glock G31, G32 и G33

ПО НАРУЏБИНИ ПОЛИЦИЈЕ

Због изузетно доброг односа снаге према величини, серија модела „глок“ у калибру .357 представља изванредно ручно оружје за личну одбрану и за лица која се баве заштитом других лица. Својом прецизношћу, поузданошћу у раду и једноставношћу употребе модели G31, G32 и G33, у калибру .357 Glock, постали су истакнути чланови велике фамилије фирме „Глок“ и цењени у свом калибру на светском тржишту.

Модели G31, G32 и G33 чувеног „глока“ настали су наруџбином полиције. Наиме, Међународна асоцијација шефова полиције (IACP) затражила је од фирме „Глок“ да реши проблем око новог службеног оружја, које треба да одликује снага и да буде у калибру .357 Magnum. Тако су настали модели G31, G32 и G33, који су успешно употпунили бројну фамилију ранијих „Глокових“ модела.

Нови чланови породице имају оригинално „Глоково“ решење полуаутомат-

ског пиштоља инкорпорирано новом муницијом флашасте чауре, по балистици идентичној револверском метку .357 Magnum. Нови метак .357 Glock средњег је калибра, са врло квалитетним перформансама пројектила. Намера фирме је да нови метак .357 Glock достигне перформансе старијег .357 Magnumа са зрном од 125 греја (8,2 грама), који је балистички супериорнији у односу на 9×19 mm .40 S&W или .45 AUTO. Нови метак је максимално искомбинован са стрељачким квалитетима и капацитетима полуаутоматског пиштоља.

САДРЖАЈ

Модели G31, G32 и G33 ПО НАРУЏБИНИ ПОЛИЦИЈЕ	2
Нови унапређени индијски тенк АРЦУН-2 СТАРТУЈЕ ДОГОДИНЕ	4
Хаубица 120 mm M38 ДУГОВЕЧНО ОРУЂЕ	10

Уредник прилога
Мира Шведић

Карактеристике

„Глок G31“ класичне је величине, са дужином цеви 114 милиметара. По димензијама, дужини и ширини, јако наликује старијим моделима – G17 и G22. Маса празног пиштоља је 652 грама. Модел G32 је средњи компакт, као и G19 и G23, а намењен је за ношење у отвореној фуτροли или за прикривено ношење. Има нешто краћу цев него претходни модел, дужине 102 mm, а маса празног оружја је такође мања и износи 603 грама. У односу на претходнике, субкомпактне G26 и G27, модел G33 пројектован је искључиво за прикривено ношење. Дужина његове цеви је још краћа – 88 mm, а тежак је само 553 грама.

И ови пиштољи серије .357 имају велики број детаља који су заједнички с претходним моделима. Став конструктора фирме „Глок“ је да се не мења оно што је добро, па су на новим моделима задржали ергономију и ергономске димензије, угао хвата, дужину хвата репа окидача, положај дугмета за ослобађање оквира, брављење навлаке и још понешто. Нишани су класични, велики са белим тачкама, карактеристични за „Глокове“ моделе, а појављују се и са ноћним нишанима, који су такође са три тачке.

Завршна фаза обраде пиштоља идентична је као и код осталих модела – навлака и цев заштићене су тенифер поступком и пресвучене слојем нерелефтоване мат црне фосфатне превлаке. Тај поступак, познат само „Глоковој“ фабрици, даје навлаци и цеви већу тврдоћу и отпорност на корозију. Усадник им је изузетно лаган јер је израђен од црног полимера, па пиштољ изгледа робусније и службеније. Капацитет оквира код G31 и G32 је 10 метака калибра .357 Glock, а код G33 девет.

Међутим, приметна су и нова решења. Да би се парирало повећаним притисцима снажног метка .357 Glock, модели 31, 32 и 33 имају ојачане предње и задње вођице на усаднику. Поред тога, требало је ојачати и механизам окидања, а и нову генерацију анатомских обликованих рукохвата који су про-

мовисани код субкомпакта G 6/27. Жлебови за прсте су довољно широки и удобно постављени, тако да углавном одговарају свакој величини шаке. Ослонац за палац даје кориснику утисак смањености рукохвата, а ефекат тога је да пиштољ не клиза у руци чак ни приликом отварања брзе палбе.

Субкомпактни модел G33 је гладак у зони предње стране рукохвата, а компактни модел G32 и „нормални“ G31 задржали су чекиране антиклизне шаре. Модели G31 и G32 имају нове, интегрисане, у предњем делу усадника, полимер-

Glock 32

не вођице за постављање прибора, које омогућавају монтирање батерије и ласера за тактичку полицијску или војну употребу. Поред тога, на новијим пиштољима тих модела појавио се ускоурезани канал у усаднику изнад браника, који може да прими носач типа „Вивер“, како би омогућио инсталацију оптичких и оптоелектронских нишана.

Тестирање

Приликом тестирања пиштоља на полигону, када је коришћена разноврсна муниција, сваки модел је показао високу прецизност. На пример G31, са сто двадесет пет грејским ЈНР пуњењем метка, формирао је групу погодака пречника од око 60 mm приликом гађања мете на 20

метара. Са истом муницијом и на истој даљини модел G32 формирао је групу погодака са пречником од око 70 mm, док је модел G33 мало повећао пречник – на 100 милиметара. Ти резултати више су него прихватљиви за такве одбрамбене или тактичке пиштоље.

Током тестирања утврђена је веома висока енергетска вредност метка, виша него код метка .40 S&W, у еквивалентним дужинама цеви. Тај тест је доказао да сви нови модели у калибру .357 могу успешно да се носе са револвером који има стотимилетарску цев и користи метак од

Glock 33

125 греја. Та муниција производи и веома високу почетну брзину, што повећава пробојност.

Сваки пиштољ изненадио је стрелца приликом дејства јер је осећај повратног трзаја код сва три модела пиштоља, узимајући у обзир количину развијене енергије, био изненађујуће лак и контролабилан. Више се осетио као неко гурање, него као оштар и тежак ударац, што се дешава код револвера тог калибра. Нови метак .357 Glock показао се веома поузданим приликом употребе. Поред тога, исказао је и нову особину – веома је отпоран на заглављивање због флаш-стог дизајна, којим се поспешује глатко увођење у левкасто лежиште. Сва три модела приликом тестирања су показала висок степен рада без застоја.

Због изузетно доброг односа снаге према величини, серија модела „глока“ у калибру .357 представља изванредно ручно оружје за личну одбрану и за лица који се баве заштитом других лица. Својом прецизношћу, поузданошћу у раду и једноставношћу употребе модели G31, G32 и G33, у калибру .357 Glock, постали су истакнути чланови велике фамилије фирме „Глок“ и цењени су модели у свом калибру на светском тржишту. ■

Иштван ПОЉАНАЦ

Тактичко-технички подаци

Модел пиштоља	G31	G32	G33
Калибар	.357 Glock		
Врста	нормални	компакт	субкомпакт
Димензије: дужина (mm)	186	174	160
висина (mm)	138	127	106
ширина (mm)	30	30	30
Маса празног пиштоља (g)	652	603	553
Дужина цеви (mm)	114	102	88
Капацитет оквира (ком.)	10	10	9

АРЦУН-2 СТАРТУЈЕ ДОГОДИНЕ

Индијска управа за одбрамбена истраживања и развој објавила је 24. фебруара 2011. да је завршен развој унапређеног тенка „арцун Мк-2“, на бази модела „арцун Мк-1“. Прототипски модел први пут је јавно приказан јуна 2012, серијска производња требало би да почне догодине, а опремање армије од 2015. године. Нова варијанта „арцуна-2“ има предности у све три области тенковског троугла и наглашене софистициране технологије дигиталних електронских система. Због свега тога може се рећи да је реч о новом тенку.

Августа 2010. године МО Индије уговорило је испоруку прве транше од 124 тенка „арцун-2“ (касније редуковано на 116 возила). Рачуна се да би 34 возила ван ове испоруке била распоређена у центре за обуку, у механизовани корпус, за резерву и друге потребе. Испорука тенкова обавила би се у две етапе: у првој би се испоручило 45 возила са 56 уграђених побољшања, а у другој 79 тенкова са свим планираним унапређењима (93 иновација). За сада се очекује да би према годишњем плану производње са конвејера у Авадиу излазило по 30 возила, почевши од 2012. године. Наменска индустрија Индије требало би да понуди невелику серију тих тенкова (око 300 до 350 јединица) до 2020, што не иде у прилог критеријуму цена – ефикасност, јер ће једно возило коштати више од осам милиона долара, без трошкова за резервне делове, обуку посада и одржавање, па ће и по томе бити фаворит.

Мале серије јесу последица већ ангажованих заводских капацитета на

лиценцној производњи Т-90С/М „бешма“ (по 95 тенкова) и унапређених БМП-2 „сарах“ (по 125 возила годишње), модернизацији Т-Т2М1 „ацеја“ (по 150 годишње), самоходних ракетних система ПВО „намика“ и производњи инжењеријских и логистичких возила на шасијама Т-72М1 и „арџун“. До краја 2015. требало би да се инкасира око 5,5 милијарди долара за реализацију плана производње и модернизације оклопних борбених возила (ОБВ) индијске армије.

Преломни чиниоци да Конгрес и МО Индије одобре програм производње тенкова „арџун“, макар у много мањој количини од почетне оријентације (1.500 – 2.000 тенкова), била су компаративна испитивања са руским тенковима Т-90С и Т-72М1, која су, наводно, показала да је „арџун“ борбено ефикаснији од њих. Други чинилац одлуке јесте настојање да се за последице домаћа индустрија и смањи зависност од увоза – иако ће многе компоненте у дужем периоду бити набављане у иностранству или лиценцно произвођене у земљи, док се не достиг-

не жељени технолошки ниво који ће довести до самосталности домаћег развоја.

Основне предности

У односу на базни модел („арџун-1“), за „арџун-2“ је у датим околностима предвиђено 13 главних унапређења, од укупно 93. Нека од главних унапређења јесу: способност испаљивања ласерски полуактивно вођене ПО ракете LANAT из тенковског топа; топ 120 mm израђен по најновијој металуршкој технологији и обради припремљен за веће радне притиске барутних гасова, испаљивање нове муниције са већом почетном брзином и уградњом аутомата за пуњење топа; ПАМ 12,7 mm са даљинским управљањем из заштићеног положаја стрелца у куполи; нови СУВ са подсистемом за полуактивно ласерско вођење ПОР и системом за непрекидно праћење циља

Муниција

Представници армије захтевали су да се за тенкове „арџун“ обезбеди муниција погодна за борбе у урбаним срединама, типа АРАМ-МР, са вишенаменим пројектилом намењеним за дејство по опасним циљевима у заклопима, хеликоптерима, али и против средњих ОБВ. Пројектил има програматор, тако да се подеси са успорењем после пробијања препреке (зида), изнад циља у заклону, или непосредно при контакту са метом, активирају се експлозивни сегменти поређани унутар кошуљице пројектила. Армија има интерес да се развије и термобарични пројектил. Помиње се да тенк може користити и кумулативне пројектиле, али се не говори да је реч о домаћим.

На шесћовима шокком августу 2012. године

при гађању из покрета, дању и ноћу, са електричним погоном стабилизације топа у обе равни.

Предвиђен је, затим, најсавременији осматрачко-нишански систем са термалним каналом нишанције и дневним ТВ каналом ниског нивоа осветљености (CCD Camera), термалном независно стабиланом панорамском справом командира (COAPS/CAPS) са модом „hunter-killer“, термовизијски нехлађени систем за осматрање возача и камера за осматрање задњег сектора возила, дигитализовани електронски системи за контролу рада и стања свих подсистема и уређаја тенка (CIS), борбени командно-информациони систем – КИС, интегрисан са СУВ, GPS, CIS, разменом информација радиомрежом са скачућом фреквенцијом и заштићеним сигнаlima.

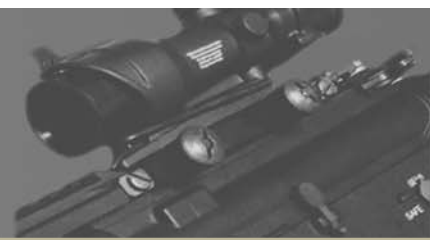
Нови ће бити и ЕРО (домаћи од друге фазе производње „арџун-2“, а у првој руски „контакт-5“), систем активне заштите од електронског осматрања (ALWC), ометања навођења и спречавања ПОР непријатеља да погоде тенк (Iron Fist). Редизајнираће се основна конструкција тенка применом савремених панцирних челика и композита домаћег развоја, унапредити противминска заштита додатно ојачаним подом и уграђеним плугом за разминување. „Арџун-2“ ће имати домаћи дизел-мотор са турбопрехрањивањем, веће снаге (1.500 КС), домаћу трансмисију интегрисану у јединствен погонски блок (BPP/Bharat Powe Pack), побољшане гусенице, точкове и вешање ходног дела. Биће уграђен и нови помоћни мотор-генератор веће снаге (APU 8,5kW).

Повећана ватрена моћ

Кључно обележје повећане и унапређене ватрене моћи тенка „арџун-2“ јесте ракета LANAT (Laser homing attack/Anti-Tank), противоклопна вишенамениска са тандем-бојевом главом, полуактивно вођена по ласерском снопу, која се испаљује из топа 120 mm олучене цеви тенка. Ракету производи израелска компанија IAI и спада у трећу генерацију ПОВР.

Лансирање из тенковског топа први пут је изведено у Индији из „арџун-1“, 2005, али са системом вођења који није био интегрисан у СУВ тога тенка, већ је једноставно надограђен ради опитовања. Лансирања из тенка „арџун-2“ извођена су током јуна и настављена у августу 2012. године на полигону Покхарн у пустињи Раџастан. Ракета је погодила циљ на даљини од пет миља. После тога је директор DRDO изјавио „...да ће тенк 'арџун-2' бити међу најбољим на свету – победник“ (према IMR од 25. јула 2012). Дакле, Индуси су дефинитивно одлучили да аплицирају ту ракету за своје тенкове.

Ракета је масе 13 kg, дуга 97,5 cm, калибра 104,5 mm, с тандем пуњеном бојевом кумулативном главом, брзине лета 285–300 m/s, домета при гађању циљева на земљи од 6 до 8 km, а циљева у ваздуху (хеликоптера, на пример) до 13 километара. Прецизност вођења је 0,7 m, одступања путање пројектила од нишанске тачке на даљини од 4.000 метара. Ефикасна је при удару у површину оклопа и под углом

до 30°, са пробојном моћи RHA челика до 800 mm (иза ЕРО). Иако је произвођена за израелски топ 120 mm глатке цеви и 105 mm (олучене), прилагођена је и за топ 120 mm олучене цеви на „арџуну-2”.

Значајна предност у односу на руску ПОВР 9М119м „рефлекс” је могућност навођења директним нишањем на циљ, али и посредно, уз помоћ извора ласерског маркирања циља иза маске, са извојене платформе ласерског емитера, који су умрежени са СУВ-ом тенка „арџун-2”. Ракете се пакују на исти начин као и стандардна муниција тенка, а по уградњи аутомата револверског типа за муницију 120 mm у куполи тенка (10 метак у пуњачу) моћи ће да се пакују у пуњач са осталим гранатама. У борбеном комплексу од 39 граната „арџун-2” има стандардне гранате типа HESH и поткалибарне FSAPDS/T-1A.

Граната HESH је у америчкој номенклатури НЕР (High Explosive Plastic) са пластичним експлозивом у пројектилу и доњим упалаћем, тање кошуљице, једноделног типа са полусагорљивом чауром. Пројектил својом детонацијом не остварује пробој, већ одваљује са унутрашње стране оклопне плоче комад оклопа пречника 250–300 mm, дебљине 25–30 mm, масе око девет килограма, и брзином од око 100–120 m/s одбацује га у унутрашњост тенка или објекта, разбијајући делове уређаја и наносећи повреде посади.

Граната је тешка 22,2 kg (пројектил 8,46 kg), дужине 996 милиметара. Са почетном брзином пројектила од 735 m/s ефикасна је на даљинама гађања до 2,5 километра, против монолитних RHA оклопа дебљине 135 милиметара. Код неких оруђа са том врстом пројектила ефикасност је већа. Задржана је у употреби само код неколико типова тенкова у другим армијама. Али пошто је превазиђена са вишенаменским и другим ефикаснијим пројектиlima, више није перспективна.

Метак са поткалибарним језгром и одбацујућим носачем – FSAPDS/T-1A обично се означава са APFSDS, велике почетне брзине (1.650 m/s), ефикасан на даљинама гађања ОБВ до 4.000 m, развила је индијска фирма OFB у сарадњи са израелском IMI. Метак је дужине 994 mm (пројектил 730 mm), масе 20,2 kg (пројектил 6,8 kg, пенетратор 3,4 kg), са девијацијом путање од 0,2 хиљадита на 2.000 m, на којој пробија

Даљински управљана оружна платформа WAVE 300 са ПАМ 12,7 mm

Посредно гађање са LANAT уз ласерско обележавање циља са другог тенка

панцирни оклоп дебљине 550–600 милиметара. У току је завршетак развоја бољег пројектила CL120Mk-2, масе 21,4 kg, са дужим пројектилом (780 mm), почетне брзине 1.700 m/s, пробојности 650 mm панцирног челика на 2.000 метара. У индијским војним часописима наводи се да би пројек-

Помоћно наоружање

Од помоћног наоружања „арџун-2” има као и базни модел: спрегнути митраљез 7,62 mm Тк715А (3.000 метак) и НСВ 12,7 mm (1.000 метак) у функцији ПАМ. Ново је што је тешки митраљез са израелском даљински управљаном оружном платформом RCWS (Rafael) типа WAVE 300, којом може да се гађа кружно 360° по азимуту, а по елевацији -20° до +60°. Тако се добило на самоодбрани тенка од хеликоптера и посада ПО оруђа слабије заклоњених и у урбаним срединама када су изнад хоризонта. Митраљез може да гађа и ноћу помоћу термалне справе командира. С обе стране куполе су по шест бацача димних кутија (БДК) с аеросолним димним кутијама које су умрежене у систем активне заштите.

тил требало да буде успешан против троструке тешке НАТО мете на 5.000 метара.

Код основног оруђа (произвођач OFB – Ordnance Factory Board) топа 120 mm олучене цеви, дужине 6.050 mm (L/51), примењен је електромоторни погон топа и куполе и рада стабилизатора, уместо електрохидрауличног код „арџун-1”. Циљ је био да се елиминису опасности од пожара хидрауличних испарења, у случају поготка кумулативних пројектила.

Значајан је и покушај аутоматизације пуњења топа. У задњу нишу куполе уграђује се аутомат револверског типа (са 10 топовских метак). Наводи се податак да ће брзина пуњења топа бити већа од

руских тенкова Т-72/Т-90 (више од 6–8 мет./мин.), што није убедљиво, јер тај нови аутомат је полуаутоматски уређај. Пунилац контактира програматор врсте пројектила, аутомат избацује метак из оквира, а пунилац га прихвата, окреће врхом у правцу оруђа и ручно пуни топ.

Цев је ливена као моноблок под електрошлаком и под вакумом по најновијим металуршким технолошким поступцима, применом хладног вучења, тврдог хромирања канала цеви, да би се повећала отпорност на хабање. За достизање равномернијег напрезања у попречним пресецима примењен је поступак аутофретовања са циљем да прихвати већи притисак барутних гасова (максимални од 8.000 бара/800 МРа и радни од 6.120 бара/612 МРа) те омогући постизање већих почетних брзина пројектила (1.650–1.700 m/s).

Маса цеви је 2.025 kg, има вертикално-клинасти затварач полуаутоматског типа и два дијагонално уграђена хидраулично-опружна повратника – кочнице. Максимално трзање топа је 350 милиметара. Референтно огледало на устима цеви емитује електронски импулс у нишанску справу, а рачунар СУВ-а урачунава кривљење цеви и коригује нишанску ли-

нију ради побољшања прецизности ватре. Специјална термоизолациона облога штити цев од прегревања и хлађења под утицајем екстремних температурних разлика атмосфере.

СУВ и нишански системи

Систем за управљање ватром (СУВ) развија домаћа компанија „Bahrt Electronics Ltd (BEL)“, у сарадњи са израелском „Elbit Systems“, али је уградња новог СУВ-а одређена за другу фазу производње „арцун-2“. Савремени СУВ са дигиталном софистицираном технологијом умрежен је у командно-информациони систем (КИС) – BMS (Battle Management System). СУВ садржи следеће елементе: нишанску справу нишанције и командирову панорамску справу са оптичким и термалним каналом (обе са независно стабилсаном нишанском линијом у две равни), систем за аутоматско праћење циља – АТТ, систем „hunter-killer“ за преузимање контроле од нишанције и гађање са приоритетом на опаснији циљ, ласерски даљиномер, систем за ласерско полуаутоматско вођење ПОР, стабилизатор топа и куполе, дигитални електронски балистички рачунар, метеосензор, дефлектор за мерење и отклањање утицаја девијације цеви, електрични уређај за навођење топа и куполе и електрични стабилизатор наоружања за хоризонталну и вертикалну стабилизацију (по потреби се користи и мануелно навођење) и метео-сензор.

Нишанска справа нишанције има оптички канал ниског нивоа осветљености и термалну камеру Catherine-FC (фирма „Thales“) са оперативним каналом 8–12 mkm, а панорамска нишанска справа командира COAPS (Commander Open Architecture Panoramic Sight) или CAPS (Commander Autonomous Panoramic Sight) има термалну камеру Matis – STD (произвођач „Sagem“) у оперативном каналу од 3–5 mkm. Панорамска справа командира са термо-камером битно се разликује од панорамске справе у „арцун-1“ (само дневни канал). Справа има сектор осматрања и нишањења по азимуту 360, а по елевацији од -20 до +60°, даљину осматрања у дневном каналу до 11,5 km, детекцију циља (тенк) до 5,1 km и идентификацију на 2,3 km, а у термалном каналу дате даљине су 5,5/3,1/2,2 километра.

Систем активне заштите „Iron Fist“ и RCWS 12,7 mm монтирани на куполу „арцун-2“

Справе имају видно поље 2,5x2° и увећање х5 у термалном каналу опсега од 3–5 mkm, односно широко видно поље од 9x2,7° и уско од 2,2x1,76° у термалном каналу од 8–12 mkm. Зумирање у оптичком каналу је до х26. Ласерски даљиномер, безбедан за очи стрелца (ELRF), ради у опсегу од 1,54 mkm, мери даљине до 10 km, а прецизност мерења до НАТО циља (2,3x2,3 m), на даљинама 200–7.000 метара, одступа ±5 метра. Справе функ-

Три мода рада

Систем за управљање ватром ради у три мода: електрично навођење топа и куполе, стабилизација наоружања и куполе и отклањање одступања нишанске линије од линије циља путем пријема сигнала од сензора, командног блока нишанције или командира, а електронски балистички рачунар претвара елементе одступања у потребне корекције.

ционишу у температурном опсегу ваздуха од -20°C до +55°C.

Уместо електрохидрауличног уведен је електрични уређај за навођење и стабилизацију оруђа. Возач располаже са три оптичка перископа, а за ноћну возњу има термовизијску хлађену камеру видљивости 350–500 метара. Такође, припремљена је камера за осматрање иза тенка.

Командно-информациони борбени систем – BMS преузет је од израелске компаније „Elbit Systems“ (лиценцна производња у Индији у „Bharat Electronics Ltd.“). Систем обезбеђује брзе комуникације између командира тенка и претпостављене команде тактичке јединице, односно потчињених делова јединице. Командиру омогућује да планира мисију бор-

беног задатка, да обавља навигацију и оријентацију помоћу GPS система, константно прикупља и преноси значајне податке о ситуацији у окружењу. Систем региструје податке, бележи их у рачунарској меморији, а преко рекордера може

да анализира примљене елементе. У систему се прикупљају и подаци о снагама непријатеља. Комуникација између кореспондената обавља се коришћењем савремених радио-уређаја са скачућом фреквенцијом и по заштићеном каналу.

Такав концепт КИС омогућује брзе комуникације и значајно доприноси дигиталном концепту интегрисане борбене активности тенкова, ПО тимова и хеликоптера у оквиру комбиноване копнене операције. Ефикасности функције КИС-а доприноси и електронска јединица за праћење рада и стања свих уређаја и подсистема тенка – SDS, попуњености муницијом (и врстама), ресурсима погонског система, горивом и друге значајне податке, који олакшавају мере за превентивне захвате, зависно од стања и потреба.

Пасивна заштита

Поред захвата на повећању ватрене моћи, руководства DRDO и CVRDE, заједно са специјализованим развојним лабораторијама, највећу пажњу посветила су заштити тенка „арцун-2“ и елементима за преживљавање посаде у борбеним условима, у чему су достигли завидан ниво. Упоредо се развијала пасивна заштита и нови систем активне заштите (по први пут развојем тога система у сарадњи са израелским компанијама).

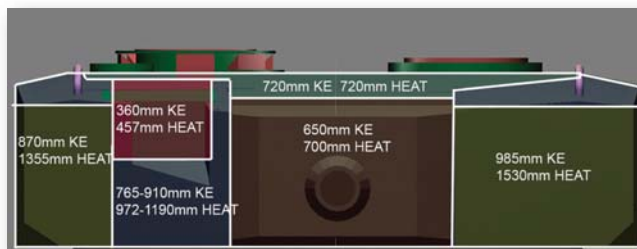
У комплексу пасивне (оклопне) заштите примењени су нови композитни материјали и основни оклоп од челика канкан (Chanchan – „златни“). Са тим RHA челиком примењен је и модуларни оклоп вишеслојних композита (керамика, алумина, фибер-глас и легура никла). Осим њих развијен је вишеслојни, мултифункционални ојачани фибер-полимер – FRP, композитни материјал као додаток подструктури шасије и куполе, мање ма-

се у односу на RHA оклоп за 40 одсто. Такође, развијен је композитни интегрални оклоп – CIA, који садржи керамичке плочице и гумени слој између композитних слојева – FRP. Спољашни слој FRP има функцију покривке, керамички слој примарно обезбеђује заштиту од кинетичких пројектила, а унутрашњи слој јавља се као апсорбент кинетичке енергије пројектила. CVRDE, уз помоћ конзорцијума IMI, модернизује и конфигурацију основног оклопа, са већим косинама. Развијен је и решеткасти оклоп за заштиту од кумулативних пројектила, примарно од РПГ и ПОР. Новост је и развој неексплозивног реактивног оклопа – NERA.

Индијски извори наводе да ће се таква решења применити и на домаћој лицензној производњи руских тенкова Т-90С „бишма“ и Т-72М1 „аџеја“. За сада је прихваћен руски ЕРО „контакт-5“, али не и нови „реликт“. Лабораторија за високоенергетске материјале и експлозиве – HEMRL прерадила је експлозивне елементе „контакт-5“ и, наводно, обезбедила боља заштитна својства тога ЕРО. Примењиваће се, такође, на домаћим тенковима у производњи Т-90С „бишма“ и „аџеја“. Маса укупног паковања ЕРО је око 1,5 тоне, али није распоређен дуж целе куполе и тела тенка, како је најављено, што се види и на сликама објављеним 2012. године. Очекује се да се то уради у другој фази производње „арџун-2“.

Дакле, ако се прихвате објашњења индијских стручњака и надлежних управа, пасивна заштита тенкова „арџун-2“ могла би да има еквивалент RHA челика на чеonoј страни тенка: основни оклоп куполе/тела, еквивалент заштите од кинетичких пројектила 570–570/410 mm, од кумулативних 650–830, изузев „прозора“, где је нишанска справа (360/457 mm). Узме ли се у обзир и ЕРО (за сада „контакт-5“, еквивалент заштите од кинетичких пројектила 250 mm, од кумулативних до 600), укупна чеона пасивна заштита била би од кинетичких пројектила еквивалентна хомогеном панцирном ваљаном челику RHA дебљине 750–820/660 mm, а од кумулативних 1.250–1.450 (по некима 1.530 mm)/1330 mm, при истим задатим позицијама.

Уколико би се узела у обзир и заштитна својства нових оклопних материјала, за које нема података, ниво зашти-

Графички приказ еквиваленција оклопне заштите куполе „арџун-2“

Оклоп NERA

Нови неексплозивни реактивни оклопа – NERA састоји се од два метална слоја и инертног међуслоја, неке врста гуме. При удару пројектила долази до деформације металних слојева, а унутрашњи слој помаже тај процес тако да се активирање кумулативног пројектила и његова девастација обавља без експлозије, какав је случај са ЕРО. Тиме се смањује и опасност за посаду или пратећу пешадију. Сматра се подесним за примену на лаким ОБВ и борбе у урбаним срединама, где је испреплетеност борбених возила и пешадије већа.

те достигао би знатно вишу вредност. Према наведеном, практички ниједан тенк не би могао са својим ПО пројектиlima да пробије чеони оклоп „арџун-2“.

У пасивном систему заштите примењује се уградња плуга за разминирање и уклањање IES, заштита од нагазних, магнетних и мина са антенским упаљачем. Маса плуга је око 1,5 тону. Под тенка је противмински ојачан, а возачево седиште је овешено о кров шасије, уместо на поду. Тако се тенк „арџун-2“, по укупној заштити, може мерити са „абрамсом“ М1А2SEP/TUSK, Т-90СМ, „леопардом“ 2А6. Према тврдњама званичника CVRDE и DRDO, на испитним гађањима оклоп тенка „арџун“ показао је балистичку отпорност на дејства руских тенкова Т-90С и Т-72М1 на даљини брисаног домета са поткалибарним и кумулативним пројектиlima 125 милиметара.

Систем активне заштите

Систем активне заштите (APS) „Iron Fist“ (челична песница) развијен је у BEL-у („Bharat Electronics Ltd.“), у сарадњи са

израелским конзорцијем IMI. Првобитно је било предвиђено да се адаптира систем APS „Trophy“, али је прихваћен савременији „Iron Fist“, који је приказан на куполи тенка „арџун-1“ (неки аутори наводе да је то купола

„арџун-2“). У саставу комплекса су два подсистема која омогућавају рад у два мода: електронско ометање електронских извора за навођење ПОР и смањење сигнатуре детекције возила од електронски осматрачких система, тзв. APC „soft kill“, а други мод је пресретање, одбацивање и деструкција долазећих ПОР – назван APS „hard-kill“. У саставу система су четири двоцевна постоља за лансирање пресретача и 2x6 БДК. Цео систем је у спрези са КИС, СУВ и БДК за лансирање димних кутија.

У електронском подсистему за детекцију опасности и противмере E-LWS (Elbit-Laser Warning System) или A-LAWCS (Advanced-Laser Warning and Countermeasure System) су електронски сензори за детекцију и ометање извора ласерских даљиномера и обележивача циља, система за ласерско навођење ПОР и артиљеријских пројектила, ИЦ система за полуаутоматско навођење ПОР и радарских извора за осматрање. Када систем детектује извор опасности, аутоматски активира лансер БДК који испуљује димну кутију и омета даље осматрање противника. Два фиксна радарска сензора за детекцију извора потенцијалних електронских опасности мере даљину, региструју трајекторију и снабдевају СУВ са подацима за аутоматски прорачун плана супротстављања опасностима.

СУВ користи ELT подсистем „Tadigran“, који усклађује рад радарских и ИЦ сензора и ометача, који су распоређени на куполи, појединачно или у саставу постоља двоцевних лансера пресретача ракете (interceptor), на четири угла крова куполе. Цео систем активне заштите имун је на рефлексију ватре стрељачког наоружања, осветљавање, пламен и сопствене електронскооптичке активности.

У моду физичког спречавања непријатељских пројектила лансирање

пресретача је могуће кружно 360° по азимуту, а по елевацији од -20° до +60°. Систем функционише и када је тенк у покрету. Разликује се од претходних по томе што интерцептори не дејствују парчадно са металним фрагментима своје кошуљице, већ простом самодетонацијом експлозива у непосредној близини долазећег ПО пројектила, одбацују ПОР или је оштећују. Стога је и мања опасност од последица њиховог дејства за људство које прати тенк. Када систем детектује опасност, аутоматски је приказује на LCD екрану, региструјући позицију извора, правац, угао, даљину и врсту извора, дајући посади упозорење звучним и визуалним сигнаlima.

Покретљивост

Октобра 2007. Управа за истраживање и развој борбених возила (CVRDE) покренула је понуду за кооперацију са

Јачи помоћни мотор

Да би се обезбедило континуирано напајање електричном енергијом бројних и великих потрошача, посебно рад СУВ-а и покретање масивне куполе (око 20 t), када не ради главни мотор, уграђен је јачи помоћни мотор са генератором од 8,5 kW снаге (уместо постојећег од 4 kW). Помоћни мотор инсталиран је у ниши куполе, назад десно, чиме је смањен простор за муницију и радио-уређаје. Помоћни мотор значајан је и када треба да се смањи бука главног мотора или да се рационализује потрошња горива при дејствима са места.

страним предузећима за развој и производњу јачег мотора (1.500 КС) и одговарајуће трансмисије, како би се удовољила потреба за оптималним погонским блоком, који би обезбедио потребне вучне и брзинске карактеристике новог модела домаћег тенка „арџун-2” (за који је процењено да би могао да буде у класи седамдесеттонских возила, борбене масе између 66 и 67 тоне). Било је више понуда из САД и Европе.

Конкурсом је захтевана примена најсавременије технологије система ди-

ректног убризгавања горива, турбопрехрањивање са расхлађеним ваздухом, поуздано управљање погонским блоком и ефикасно пречишћавање ваздуха.

После завршеног конкурса, крајем 2009, одлучено је да се убрза раније започети развој домаћег мотора, отклоне недостаци и задатак повери домаћој компанији „Куминс” („Cummins India”), према узорку америчког дизел мотора са течним хлађењем Cummins QSK-38, који има 1.500KS/1.100kW. Тако је актуелни немачки мотор од 1.400 КС MTU838 Ka501, који се користи за погон „арџун-1”, због проблема у развоју домаћег но-

Глава панорамске сйраве командира SOARS има велики домет видљивости – до пет километара и елевацију од -20 до + 60°

вога мотора задржан у употреби и за погон „арџун-2” (у првој фази производње), а нови мотор домаћег развоја очекује се за 4–5 година, дакле за другу фазу производње нових тенкова.

С пројектом домаће трансмисије, такође хидромеханичке аутоматске са 5+2 степена преноса, погонски блок је означен као BPP (Bharat Power Pack). Прототип мотора је проверен у пустињским условима вожње (1.350 km, при температури ваздуха до +46°C) на „арџун-1”, који је оптерећен тежинским баластом имао масу од 66 тона.

Трансмисија је преузета од француске фирме (SESM), модел ESM-500 (као у тенку „леклерк”) са 5+2 степена преноса. Она је у јединственом конструкцијском и функционалном блоку и садржи: планетарну мењачку кутију, уређај за управљање и уређај за кочење. Промена степена преноса обавља се континуирано, без прекида тока снаге. Хидродинамички систем за управљање обезбеђује променљиви радијус заокрета возила у свим степенима преноса, прилагођен брзини кретања возила. Тенк може да се окрене на месту око вертикалне осе покретањем гусеница у обратним смеровима – једне

Мобилна маскирна мрежа

У комплексу пасивне заштите је и уређај за НХБ заштиту. Са шведском компанијом „Barracuda Systems” уговорен је развој мобилне маскирне мреже која штити тенк од електронског осматрања, смањујући сигнатуру конфигурације возила. За посаду су развијени специјални заштитни прслуци, а поред клима уређаја развијен је и систем индивидуалних расхладних елемената за сваког члана посаде.

напред, друге назад. Хидростатички уређај за кочење има диск-кочнице са ваздушним хлађењем.

За убрзано заустављање возила постоји ретардер (успоривач), којим се при брзинама већим од 35 km/h возило зауставља без трзања или блокаде кочница на зауставном путу од 7 m/s 2(0,7g), што је значајно када тенк треба благо, али убрзано, да успори кретање пре опаљења из топа. За кочење на паркингу постоји ручна кочница. Да би се обезбедила оптимална вучна снага на извршним преносима (бочним редукторима) повећан је однос погонске и гоњене осовине од 4,5:1 на 5,3:1. Максимална брзина кретања смањена је са 70 на 60 km/h, али се таквим преносом добила поуздана вучна снага, која има значаја при кретању на испресецаном земљишту и пустињским теренима.

Ходни део је у основи исти као на првој серији са хидропнеуматским огибљењем, али ојачан за динамичка оптерећења веће масе возила, а точкови су незнатно кориговани и ојачани. Гусенице су остале немачке DST 570V (фирме „Diehl”), двоосовинске са гуменометалним шарнирима, али са повећаном ширином чланака за 19 mm (стандардне су 635 милиметара), како би се специфични притисак на тло задржао на садашњем нивоу од 0,84 kg/cm². Аутономија је на путевима око 400 km, а за теренске услове 200–250 километара.

Перспектива

На крају треба признати да је настојање армије Индије и њене наменске индустрије, упркос бројним проблеми-

Хаубица 122 mm M38

ма на развоју новог домаћег тенка, коначно уродило плодом са појавом „арцуна-2”, опремљеног најсавременијим решењима подсистема и уређаја. Но, на супрот томе, јављају се оправдане замерке на општу конфигурацију тенка и габарите (дужина са топом/без топа је 10,36/7,72 m, ширина – 3,86, висина – 3,03 m), малу серијску производњу (око 30 возила годишње) и укупну производњу од 450–500 тенкова (оба варијанте), што доводи у питање фактор цена–ефикасност. Цена возила већа од осам милиона долара је на врху листе у свету, а такође и велика борбена маса нема премца.

Са 66 или 67 t, колико би коначна маса могла да буде, индијској армији су наметнути бројни проблеми. Један је оперативна примена и тактичка покретљивост, посебно на западу земље, али и у другим подручјима азијског потконтинента (у МО и армији најављује се да неће потиснути из употребе Т-90С „бишма” и Т-72М1 „аџеја”, већ ће бити у функцији подршке тих тенкова у могућним операцијама, као други ешелон).

Проблематична је транспортабилност копненим саобраћајним средствима због лимита носивости мостова, осовинског оптерећења пруга и специјалних железничких платформи, габарита приликом транспорта преко мостова и кроз тунеле (тенок је широк 3,86 m, а лимит на железници је 3,5 m). На француском „леклерку”, на пример, морају да се преклапају комплекти бочне заштите и везују изнад тенка при транспорту железницом, што изгледа није предвиђено код „арцуна-2” (за сада). Транспорт авионима је такође скуп и тешко изводљив, због чега се МО Индије определило да купи транспортне авионе С-17 Globmaster III (носиност 63–77 t).

И поред свих тих тешкоћа, примена нових техничких решења и технолошких поступака у пројектовању, развоју и производњи тога тенка биће значајна за стицање искустава и оспособљавање свих актера на усвојеном програму развоја будућег главног борбеног тенка (чија производња треба да уследи после 2020. године). ■

Милосав Ц. ЋОРЂЕВИЋ

ДУГОВЕЧНО ОРУЂЕ

Хаубица 122 mm M38 одржала се у наоружању наших оружаних снага шездесетак година – од Сремског фронта до средине прошле деценије. У почетку је у југословенској артиљерији носила превод ознаке Црвене армије – хаубица М1938 (М-30), који је после рата промењен у М38(с).

Један од симбола артиљерије Црвене армије током Другог светског рата биле су хаубице калибра 122 mm „образац 1938” Д-30, које су биле ослонац дивизијске артиљерије. Хаубичке батерије имале су изузетан значај у ватреној припреми офанзива које су кренуле од истока и у борби за Москву у зиму 1941/42. године, а завршиле се 1945, победоносним уласком у Берлин. У готово свакој офанзиви први пројектили

ватрене припреме долазили су од хаубице из састава јединица резерве Главног врховног командовања, а пројектоване су под водством славног конструктора Федора Федоровича Петрова.

Симбол совјетске артиљерије

У заводу број 172, у граду који се данас зове Перм, млади конструктор Петров средином тридесетих година

радио је на пројекту оруђа великог домета са универзалним лафетом и две намене – у калибру 152 mm произвођача се хаубица МЛ-20, а у калибру 122 mm далекометни топ А-19.

Референце које је Петров стекао на тим пројектима омогућиле су му да марта 1937. године, у 35. години живота, присуствује састанку две водеће личности СССР-а Стаљина и Ворошилова са директорима артиљеријских завода и главним конструкторима. Тема састанка биле су хитне мере за развој и увођење у производњу нових артиљеријских оруђа у време када се осећало приближавање новог светског рата. Петров је представио смели пројекат хаубице калибра 122 mm, која је требало да се масовно производи за попуњу дивизијске артиљерије (која је у то време имала застареле хаубице 122 mm обр. А-19/30).

Иако су старији конструктори били подозриви према Петрову, посебно јер се у реномираним бироима већ радило на новој хаубици, он је добио подршку државног врха и 1938. године постављен је за начелника посебног конструкционог бироа, задуженог за рад на хаубици. Петров је хаубицу замислио као једноставно али поуздано оруђе са конвенционалним решењима. Два основна дела оруђа била су цев са омотачем, задњаком и обртно чепним затварачем, те двокраки лафет. Точак са сунђерастом гумом био је предвиђен за моторну вучу. Нишанске справе биле су стандардно решење за време у ком је настала – са даљинаром, панорамом, квадрантом и прибором за осветљавање Луч-4 за ноћна гађања.

Конструктори су радили брзо и већ 22. септембра 1939. у наоружање је уведена „122мм дивизионна гаубица обр. 1938.г“. Петров се у припреми производње суочио са снажним анимозитетом познатог конструктора Грабина, а било је то време у коме се због пар речи губила глава у чисткама НКВД-а. Интриге нису омеле Петрова, који је 1940. године примио задатак од највишег руководства СССР-а да пређе у „Уралмашзавод“, чије је руководство морало да се замени због кашњења у организацији производње и чистки.

На Драви и Дунаву

Тешки дивизиони 16, 36. и 51. дивизије, током децембра 1944. и јануара 1945. године, користили су хаубице 122 mm за ватрену подршку на Вировитичком мостобрану на десној обали реке Драве. Под притиском немачке офанзиве, покренуте 6. фебруара 1945, све три дивизије 3. армије пребачене су на леву обалу Драве, уз снажну подршку артиљерије. Тешки дивизиони су после стабилизације фронта размештени на ватреним положајима у Барањи и повремено су гађали противничке положаје на десној обали Драве. Артиљерија је имала пуне руке посла 5. марта, када су Немци форсирани Драву. Мостобран је уништен тек 21. марта. У борбама за одбрану Барање утрошено је 1.507 метака 122 милиметара.

У завршним недељама рата форсирање Драве подржавало је 11 хаубица 122 милиметара. Тешка артиљерија учествовала је у гоњењу у ослобађању Вировитице – 16. дивизија наишла је на снажну одбрану, коју је сломила добрим делом прецизном ватром артиљерије са једном комбинованом батеријом од две хаубице 122 mm и два оруђа 76 mm М42 за бочно дејство, са надвишења од око 100 m и даљине 4–5 km, и батеријом од три хаубице 122 mm, која је савладала противника на железничкој станици дејством са удаљености мање од 1.000 метара. Уследиле су борбе за Бјеловар, у којима се осећала оскудица муниције. Током тешких борби 2. маја утрошено је само 35 метака 122 милиметара.

Пуњење хаубице 122 mm: партизански артиљерци на Сремском фронту (Војни музеј)

Независно од тога, заводи су се ухватали у производњу и током ратних година обезбедили сталну попуњу артиљерије Црвене армије хаубицама 122 милиметара. Петров је чак 1942/1943. године у изузетном кратком року прилагодио хаубицу М-30 за уградњу на шасију тенка Т-34. Самоходно оруђе СУ-122, које је тако настало, било је једно од најбројнијих средстава ватрене подршке у продорима тенковских једини-

ца Црвене армије до завршетка рата, иако су се у међувремену појавиле и знатно веће и теже самоходке ЈСУ-152 и ЈСУ-122, које су такође биле платформе за оруђа која су пројектована под водством Петрова.

У послератној Совјетској армији хаубица М-30 одржала се као најбројније оруђе већег калибра све до касних шездесетих година. До 1955. године израђено је 19.266 комада. Природна смена

генерација почела је тек 1962. године, одлуком државног врха СССР-а да се у наоружање уведе нова хаубица 122 mm Д-30, настала под водством Петрова, као и М-30. До пре две године је 18 М-30 било у наоружању руских јединица на Курилским острвима.

У ослобађању Србије

На наше просторе хаубице 122 mm дошле су почетком јесени 1944. године, у саставу Црвене армије. Осим у борбама за ослобођење централне Србије и Војводине, хаубичари су учествовали и у борбама за Београд – у артиљеријској припреми 14. октобра по подне. Артиљерија Црвене армије је пола сата дејствовала по предњем крају противника на улазима у град, на површини од око четири квадратна километра. Када су пешадија и тенкови продрли у град, хаубице су за ватрену подршку ретко коришћене, иако то није била пракса у Црвеној армији, али се тако морало због наредбе да се по сваку цену чува цивилно становништво.

После ослобођења Београда, у ноћи 20. на 21. октобар, два хаубичка артиљеријска пука 122 mm прешла су Саву и подржавала продор 1. пролетерског корпуса и 12. корпуса НОВЈ.

Партизанска тешка артиљерија

О помоћи СССР-а у пренаоружању десет дивизија договорио се лично Тито у Москви новембра 1944. године. Директивом Врховног команданта од 25. октобра 1944. године предвиђено је да се артиљеријске јединице из помоћи формирају по „Привременом прегледу организације и формације артиљерије НОВ и ПОЈ”, према којем су хаубице 122 mm уграђене у дивизијску артиљерију. У свакој од пренаоружаних дивизија предвиђено је да се формира „тешки” дивизион са 1. и 2. батеријом топова 76 mm М42 и 3. батеријом са хаубицама 122 mm М38. Према формацији, хаубичку батерију чиниле су четири хаубице, осамдесет троје људи, седам кола, шест јахаћих и 60 теглећих коња.

У Србији су формиране артиљеријске базе задужене за прихват технике из помоћи СССР-а, за обуку људства и

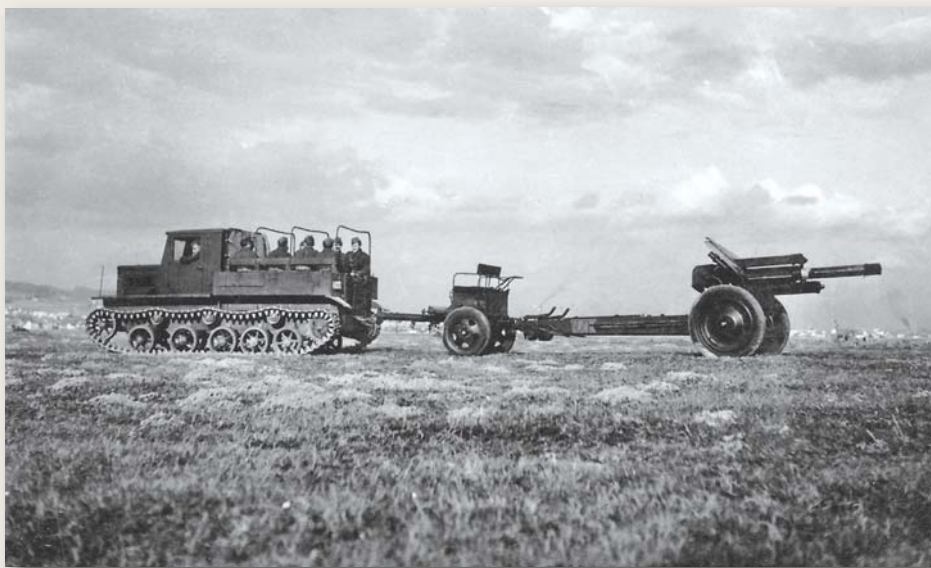
На Дрини

Батерија 122 mm 1. артиљеријске бригаде уведена је 14. децембра 1944. године у борбе на реци Дрини, у подршци јединицама које су прешле реку код Бадовинаца и Балатуна. У почетку хаубице су дејствовале на противника са ватреног положаја у селу Бадовинци, на потезу од Дворова до Бијељине. Немци су увели појачања и одбацили партизане до уског појаса мостобрана. Хаубице 122 mm премештале су са ватрених положаја од Бадовинаца до Ковиљаче, тражећи погодна места за гађање колона у Босни, које су се кретале ка Сремском фронту.

У фебруару 1945. године током борби у североисточној Босни учествовале су хаубичке батерије из све три артиљеријске бригаде, али су Немци још увек били снажни па су хаубице биле на десној обали Дрине. У завршним борбама 1945. две хаубичке батерије биле су у артиљеријској оперативној групи 2. армије у подршци у борбама за Добој и у саставу Унске ОГ у продору до Карловца.

базе из Петровграда (после рата Зрењанина) и Панчева подржале су формирање тешких дивизиона за 1. пролетерску дивизију и 5. дивизију у Београду, 16. дивизију у Петроварадину у Новом Саду и 51. дивизију у Сомбору и Суботици. Све четири дивизије имале су по једну батерију хаубица 122 mm са моторном вучом – са камионима ЗИС-3 и „студебекер”. У другом таласу у Београду, Сремској Митровици и Новом Саду, у децембру 1944. и јануару 1945, формиране су артиљеријске јединице 6. пролетерске дивизије (четири хаубице 122 mm), 21. дивизије (две хаубице 122 mm) и 36. дивизије (четири хаубице 122 mm).

У октобру је у Артиљеријску базу број 6 Главног штаба Србије у Неготину стигло наоружање за још три артиљеријске бригаде. Две батерије хаубица 122 mm чиниле су 4. хаубички дивизион 1. артиљеријске бригаде. Још док је трајала обука, у другој половини новембра, бригада је преформирана према „привременом прегледу” и од 3. дивизиона, наоружаног оруђима 76 mm М42, и 4. дивизиона формиран је „тешки дивизион” са 1. и 2. батери-

Показана фотографија вуче хаубице 122 mm са гусеничним шрапџором Ја-12 1945. године (Војни музеј)

формирање артиљеријских јединица. У обуци су учествовали инструктори артиљерије Црвене армије, који су остали у југословенским артиљеријским јединицама све до завршетка рата.

У првом таласу, током новембра,

јом 76 mm и 3. батеријом 122 милиметара. Од 4. до 6. децембра 1. бригада пребачена је возом из Неготина у Ваљево и 14. децембра у Лозници ушла је у састав 17. дивизије, одређене за прелазак Дрине.

У међувремену, у Неготину су 13. новембра формиране 2. и 3. бригада 14. корпуса, које су као и 1. бригада имале „тешки дивизион“ са четири хаубице 122 милиметара. Обе новоформиране јединице пребачене су 8–12. децембра у Ваљево, где су наставиле с обуком до јануара 1945. године, када су у саставу 2. армије уведене у борбе у Босни.

После формирања нових артиљеријских јединица у Србији, приступило се попуни две артиљеријске јединице македонских партизана – фебруара 1945. године формиране су 1. бригада 42. дивизије, која је имала формацијски „тешки дивизион“ са једном батеријом 122 mm и 2. бригада 48. дивизије са дивизионом од две батерије 122 милиметара.

На Сремском фронту

Одлучном одбраном и привлачењем појачања Немаци су последњих дана октобра 1944. године зауставили продор НОВЈ на положајима Сремског фронта. Партизанске јединице нису савладале добро уређене одбрамбене положаје, делом због недостатка артиљерије. Зато су убрзане припреме нових артиљеријских јединица и 27. новембра новоформирана артиљерија 1. пролетерске дивизије била је размештена у Срему. Тешки дивизион добио је положај у близини села Луг код Лежимира.

Хаубице 122 mm дејствовале су ујутро 3. децембра са ватреног положаја

Пред гађање из хаубице леша 1945. године (Фото-центар Одбрана)

Обука артиљераца у Фужинама 1949. године на граници према Италији у време када су политички односи две државе били зашлегути због питања Трстa (Фото-центар Одбрана)

код Нештина у подршци 1. дивизији и са положаја Морјан код Штајнеровог савлаша, где су оруђа тешког дивизиона 5. дивизије била препотчињена 11. дивизији. Велику препреку представљало је блато које су возила за вучу тешко савладала, па су хаубице 1. дивизије остављене изван главног правца одређеног за јуриш пешадије и

дејствовале косом ватром по противничким положајима, са удаљености од четири до девет километара. Због скромних резерви муниције за хаубице 122 mm одређено је да се утроши 10 метка по оруђу током припреме и 24 метка за подршку у борби у дубини. Конфужно садејство артиљерије и пешадије, а са друге стране добро организована противничка одбрана, омели су планове НОВЈ и тек је 4. децембра у поновљеном јуришу пробијен предњи крај немачке одбране на линији Илок–Ердевик–Мартинци. Хаубице су остале иза пешадије, која је до 9. децембра дошла до нове препреке – линије Сотин–Оток.

Хаубичке батерије НОВЈ и Црвене армије подржавале су средином децембра покушаје пробоја фронта. Партизани нису лако одустали, иако су се суочи-

Муниција

За хаубице М38 у Југославији је коришћена муниција ратне производње примљена из СССР-а или немачког порекла из ратног плена (за заплењене хаубице Немци су од 1943. производили муницију) и домаће производње из фабрике „Претис“ (Вогошћа). Муниција ратне производње накнадно је ремонтвана и очишћена и добила је југословенске ознаке.

Коришћени су метак са тренутно-фугасном гранатом (ТФГ) М55 домаће производње, са упаљачима америчког порекла и домаће производње М51А5, који су се могли подесити за тренутно и успорено дејство до 0,05 секунди. Домаћа темпирна граната носила је такође ознаку М55 и, за разлику од ТФГ, имала је механички упаљач МТ СQ М501 или М501А1. За борбу против тенкова и дејства на утврђене циљеве користио се метак са противклопним обележавајућим зрном М69.

Из набавки из СССР-а потицали су метак са тренутно-фугасном гранатом ОФ-462, тренутном гранатом О-462А, фугасном гранатом Ф-460, темпирном гранатом ОФ-462 и кумулативним зрном БП-460А.

Маса експлозивног пуњења код тренутно-фугасних и темпирних граната била је 3.410 g ТНТ. Маса метка М55 била је 27 kg, а метка ОФ-462 26,845 килограма.

Током Другог светског рата њун формацијски састав батерије чиниле су четири хаубице, као на овој фотографији снимљеној током обуке Југословенске армије 1945. године

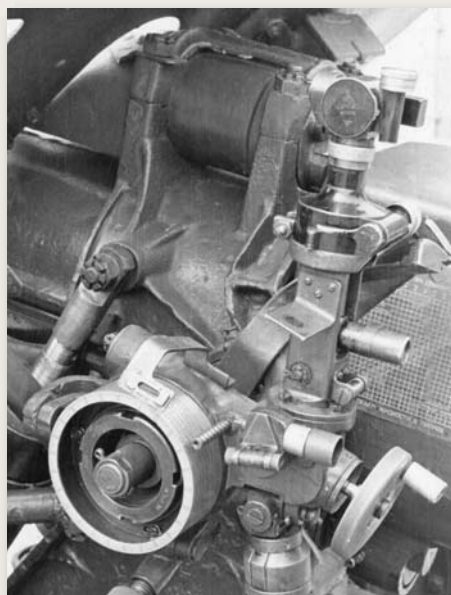
ли за живом одбраном са одлично уређених и утврђених положаја. Чак су део артиљерије, 15. децембра, увели до предњих положаја – једна хаубица 122 mm из 5. дивизије са одстојања од 800 m уништила је немачку осматрачницу у црквеном торњу у селу Сотин.

На одсеку фронта од Сотина до Оролика од 17. до 20. децембра 1. и 5. дивизију смениле су две бугарске дивизије. Већ 22. децембра хаубице су поново дејствовале против Немаца, који су покушали да извуку снаге из Босне преко пруге Брчко–Винковци. Један вод хаубица 1. дивизије истурен је на ватрени положај за директно гађање утврђених кућа у селу Оток.

Немци нису праштали грешке – 17. јануара 1945. године у 5 часова ујутро 7. СС дивизија кренула је из Сотина и одбацила 5. дивизију са положаја у селима Мохово, Ловас и Товарник. Немци су дошли до знатног плена, укључујући три хаубице 122 милиметара. Фронт се стабилизовао 24. јануара и обе стране су прешле у позициону одбрану, са повременим разменама артиљеријске ватре.

Завршне операције за ослобођење Југославије

У пробоју Сремског фронта тешки дивизиони потчињени су командама оперативних група (ОГ) које су наменски

Даљинар смештен на левој страни цеви оруђа 122 mm

формиране у саставу 1. армије – Северна ОГ била је на главном правцу продора Вуковар–Винковци, Јужна ОГ на помоћним правцима за пробој јужно од Саве правцем Бијељина–Брчко, а Босутска ОГ за пробој правцем село Моровић–Страшинци–Врбања–Оток.

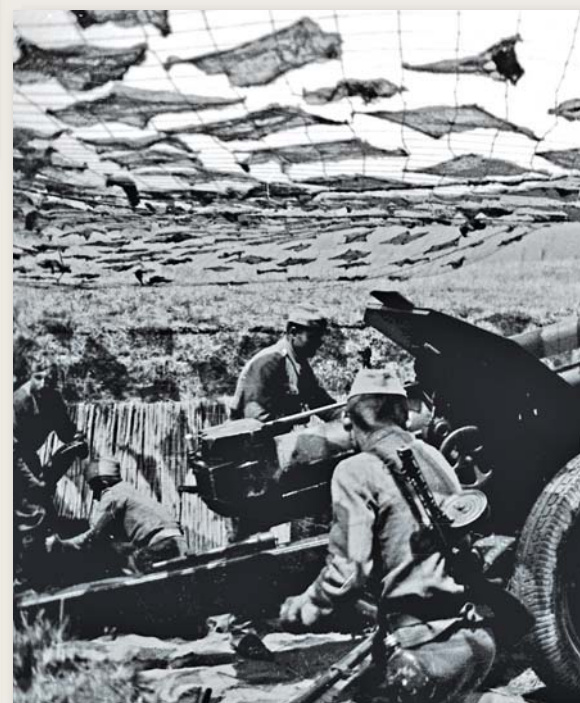
Офанзива Јужне ОГ требало је да олакша пробој на главном правцу, па је првих дана априла 1945. године ослобођена Бијељина. У борбама за Брчко 5. дивизија имала је, уз властиту батерију од четири хаубице 122 mm, још две при-

додате батерије 122 милиметара. Град је ослобођен увече 7. априла и настављено је гоњење противника у повлачењу. Због несташице муниције већ од 10. априла хаубице 122 mm коришћене су само за нужно непосредно гађање утврђених положаја, и то са мањих растојања. Офанзиву Босутске ОГ такође су пратила ограничења утрошка муниције 122 милиметара.

На главном правцу офанзиве на Сремском фронту артиљеријска припрема извршена је од 4 h и 45 min до 5 h 12. априла 1945. године и после два налета авијације Северна ОГ кренула је у јуриш. У припреми су учествовале хаубице 1. пролетерске и 21. дивизије, а батерије 42. и 48. дивизије биле су у армијској резерви. Свако оруђе било је потребно за подршку пробоју, али недостатак муниције наметнуо је смањење ангажовања артиљерије. Током гоњења на фронт су дошле две тек формиране батерије 11. дивизије са осам хаубица 122 милиметара.

Због штедне муниције артиљерија 1. армије морала се користити селективно и за кратке припреме. Последњих дана априла дневни утрошак читаве дивизијске артиљерије свео се на само 10–20

Гађање из хаубице 122 mm на вежби одржаној јуна 1948. године у Белој Цркви, током смотре официра ЈА (Фото-центар Одбрана)

Македонске стодвадесетдвојке

Армија Македоније примила је 1999. године 108 хаубица 122 mm као поклон од Бугарске. Уз оруђа је пристигло 4.320 метака и седам покретних артиљеријских радионица. Први дивизион од 18 оруђа свечано је примљен маја 1999. године на граничном прелазу Деве Баир. Македонски артиљерци користили су хаубице 122 mm за ватрену подршку у борбама против албанских побуњеника 2001. године. Још увек се у наоружању Армије Македоније налази један дивизион.

Обука резервиста 22. мешовитог артиљеријског пука Команде одбране града Београда седамдесетих година (Предраг Милосављевић)

метака. Нешто више муниције имала је свежа 11. дивизија и то само симболично јер је њен утрошак 30. априла био 59 метака свих калибара! У завршници гоњења противника, од почетка маја, хаубичке батерије више нису учествовале.

Током рата је за хаубице примљено укупно 9.850 тренутно-фугасних граната и 870 кумулативних.

Послератна служба

У првим послератним годинама хаубице 122 mm биле су међу најснажнијим средствима ватрене подршке, па су делимично концентрисане у хаубичке артиљеријске бригаде резерве врховног командовања. У наоружању Југословенске армије (ЈА) главнину артиљеријских

Тактичко-техничке одлике

Калибар цеви.....	121,92 mm
Маса на маршу без предњака.....	око 2.550 kg
Ширина хаубице на маршу.....	1.975 mm
Ширина колотрага.....	1.600 mm
Клиренс.....	330–367 mm
Највећа почетна брзина.....	515 m/s
Највећи домет.....	11.800 m
Хоризонтално поље дејства.....	49°
Вертикално поље дејства.....	-3° до +63° 30'
Брзина паљбе.....	5–6 метака у минути
Време преласка из маршевског у борбени положај.....	1–1,5 минут

су готово као три хаубице 122 милиметара.

Осим оруђа, кроз кредит је примљено и 56.400 метака у износу од 27.800 долара и знатна количина разног прибора за артиљерију – ручних двогледа, батеријских дурбина, бусола, целулоидних артиљеријских кругова... Као резерва је примљено десет нишанских справа, 42 сета резервних делова, алата и прибора за оруђа и 10 за батерије.

Уговорена количина

хаубица примљена је пре прекида међудржавних односа, после Резолуције ИБ-а 1948. године. У извештају о пријему технике примећена су мања оштећења на делу хаубица, углавном на путној кочници, а примљена су и 92 метка мање у односу на предвиђену количину.

У првој подели технике из кредита четири хаубице уврштене су у састав Гардијске дивизије, 104 су припале јединицама 1. армије, 36 – 2. армији, 24 – 3. армији, осам – 4. армији, 32 – Команди тенковских и моторизованих јединица и 12 главном артиљеријском складишту.

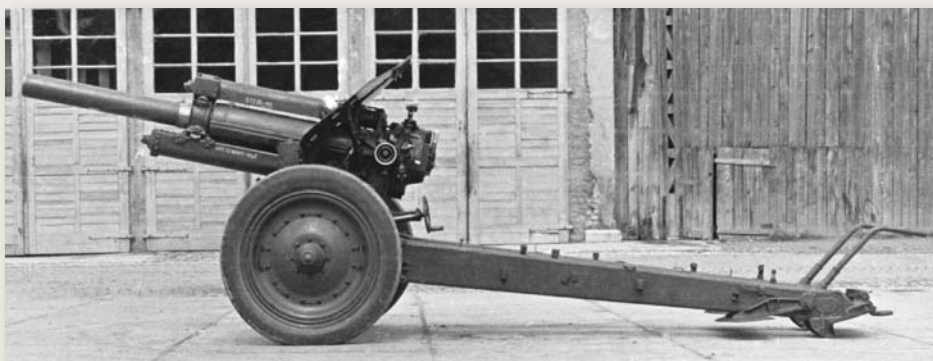
За дугорочно обезбеђење снабдевања хаубичких батерија покретна је

оружа домета од десет и више километара чиниле су хаубице 105 mm немачког порекла и старе „шкодине“ хаубице 100 милиметара из Првог светског рата. Зато су у припреми листе технике за попуну из СССР-а, а на основу кредита одобреног јуна 1947. године, хаубице 122 mm биле један од приоритета – наручено је 220 комада. Цена једне хаубице износила је 4.113 долара и 22 цента. Поређења ради, вредност једне хаубице 122 mm представљала је еквивалент два дивизијска оруђа за ватрену подршку 76 mm М42 (ЗИС-3) или четири противтенковска оруђа 45 mm М37. Тешка оруђа 122 mm М31/37 и 152 mm М37 плаћана

домаћа производња муниције 122 милиметара. Захваљујући солидним резервама муниције хаубице су биле обезбеђене, па њихово место у ЈНА није доведено у питање током прилива велике количине артиљеријских оруђа из америчке помоћи у првој половини педесетих година. Армији су биле потребне велике количине артиљеријских оруђа и ништа није одбачено.

Пред почетак дубоке реорганизације ЈНА по плану „Дрвар” (1. јануара 1958) у јединицама је био 281 примерак хаубице 122 мм и 221.880 метак, што је према нормативу утрошка била резерва

Хаубица 122 мм М38 одржала се у наоружању југословенских оружаних снага шест деценија, што је доказ њене поузданости

за 89 дана рата. За сваки случај коришћене су све резерве муниције, па је 1958. године проведена провера погодности старих хаубичких метак 122 мм Ф-460, предвиђених за хаубице М1910/30 за гађања из М38. Како су резултати били задовољавајући, израђене су таблице гађања и подељене јединицама. Муниција немачке производње из ратног плена морала је средином шездесетих година да прође кроз замену упаљача АЗ из ратне производње.

Прилив америчких хаубица 105 мм, велики број немачких хаубица истог калибра и производња домаће хаубице 105 мм М56 ишли су у прилог примени калибра универзалног у чланицама НАТО. Средином седамдесетих година, после преиспитивања будућих потреба у артиљерији, у наоружање ЈНА уведене су хаубице 122 мм Д30, примљене из СССР-а. Одлука да се узме лиценца за Д30 требало је да обезбеди замену старе технике и 105 мм и 122 мм М38. Буџет и динамика производње били су

у знатном заостатку у односу на планове, па је 1991. артиљерија ЈНА још увек имала чак 260 комада М38.

У то време су хаубице М38 биле у бригадној артиљерији сврстане у дивизионе од 18 оруђа.

Грађански рат

Током грађанског рата 1991–1995. године све зарађене стране користиле су хаубице М38 као оруђе ватрене подршке на нивоу бригаде.

Војска Југославије задржала је деведесетих година хаубице М38 у бригадној артиљерији. За време смањења броја

Оруђе обе стране

Обе зарађене стране у Далмацији користиле су хаубице М38. У саставу 7. корпуса СВК 1995. године било је 22 комада на ватреним положајима према хрватским снагама, које су имале иста оруђа. У једном извештају о стању у хрватској војсци пред почетак „Олује”, августа 1995, наведено је да су два комада била у 4. гардијској бригади у касарни у Шибенику и два комада у 3. гардијској бригади у Пакленици.

оружа, 1996. године, понуђене су као вишак на продају 24 хаубице М38Б1. У наоружању ВЈ 2000. године још увек се налазило 89 хаубица М38. Од те године оне се повлаче у складишта. Већ 1. јануара 2001. године јединице су имале само 36 комада, подељена између два дивизиона од 18 хаубица. Последње јединице које су имале М38 биле су 80. пешадијска

У српској артиљерији

У саставу ВРС хаубице М38 биле су у бригадној артиљерији. У саставу 4. мешовитог артиљеријског пука Српске Републике Крајине био је дивизион М38, који је према потреби придодаван јединицама око Сарајева.

О значају хаубица М38 у ватреној подршци ВРС сведочи велики утрошак муниције у односу на остале калибре у ватреној подршци. Један извештај 1. КК наводи утрошак 2.336 ПОЗ метак, 8.336 ТФГ и 659 ТЕМП метак за М38 само у периоду од 1. маја до 1. октобра 1992. године. Поређења ради, остала оруђа бригадне артиљерије у исто време утрошила су 3.820 ТФГ метак 105 мм за хаубицу М56 и 11.835 ТФГ за Д30. Током ратних година за потребе артиљерије ВРС муниција за М38 производила се у предузећу „Претис”.

бригада из Крагујевца и 506. пешадијска бригада из Зрењанина.

Од 2002. године 80. бригада више није постојала у саставу ВЈ и њене хаубице су отишле у складиште. Хаубички артиљеријски дивизион 506. бригаде преузео је 2003. године оруђа 122 мм Д30, уместо М38. Судбина преосталих М38 одлучена је у складу са ставом Министарства одбране да се што пре треба решити старог наоружања у корист наводног профита за нове набавке. Министарство одбране се 2004. и 2005. године одлучило за велику сечу наоружања, у којој је у Техничком ремонтном заводу Чачак уништено 88 хаубица М38. Продате су 2005. године на тендеру као секундарне сировине.

Последња хаубица М38 из које се гађало на полигону носила је фабрички број 19471 и произведена је 1946. године. Од пријема до 1959. године била је у гарнизону Врање, затим у Лесковцу и Алексинцу. Године 1969. враћена је у Лесковац, а онда је 1984. презадужена у Крушевац, 1994. у Куршумлију, 1996. у Београд (ВП 4348) и 26. маја 1998. године одлази на последње одредиште – полигон Никинци. Из ње је последњи пут гађано 23. децембра 2003. године. ■

Александар РАДИЋ

МИ ВИДИМО И ОНО

ШТО ВИ НЕ ВИДИТЕ

40 година
ТЕХНИЧКОГ ОПИТНОГ
ЦЕНТРА

Испитивање наоружања

Испитивање АБХО и интендантских средстава

Испитивање електронских средстава

Испитивање мототехничких и средстава речних јединица

Испитивање ваздухоплова и ваздухопловних средстава

Метролошка делатност

Акредитације и овлашћења

МИСИЈА ТЕХНИЧКОГ ОПИТНОГ ЦЕНТРА

Пише пуковник проф. др. Слободан Илић
директор ТОЦ-а

Основна мисија Техничког опитног центра је да испита и оцени квалитет свих средстава наоружања и војне опреме, произведених у земљи или у иностранству, која се уводе у наоружање Војске Србије у функцији њене модернизације. Поред тога, наша мисија је да свим организацијским јединицама Министарства одбране и Војске Србије обезбедимо следљивост мерења до националних еталона или међународних еталона.

Један од наших циљева јесте да и корисницима наших услуга, остваримо додатну употребну вредност производа кроз испитивање и стручне анализе, које

укључују оцену савремености, перспективности и других карактеристика. Резултате испитивања користе и фабрике одбрамбене индустрије за пласирање оцењеног производа на светско тржиште.

На захтев цивилних произвођача за коришћењем јединствених испитних капацитета ТОЦ-а, ангажовањем слободних ресурса, развили смо методе за испитивање и сертификацију техничких производа. Ангажовањем на пословима оцењивања усаглашености техничких производа направљена је корисна спона у области примене војних и цивилних стандарда. Тако је ТОЦ све време пратио савремене трендове у области оцењивања усаглашености, стандардизације, акредитације и метрологије. Данас, можемо слободно рећи, да ТОЦ задовољава све основне системске захтеве у овој области као установе овог типа у савременим армијама света.

Поседујемо све сертификате у области оцењивања усаглашености техничких производа, у складу са захтевима светских стандарда квалитета. Наше лабораторије су акредитоване за испитивање и еталонирање према захтевима стандарда SRPS ISO/IEC 17025, Сертификационо тело је акредитовано према захтевима стандарда SRPS EN 45011, а Контролна организација према захтевима стандарда SRPS ISO/IEC 17020. Наравно, основа свега је сертификовани систем менаџмента квалитетом према захтевима стандарда SRPS ISO 9001.

На основу наших искустава и искустава у опремању других армија, неопходно је обезбеђење квалитета пројектовати на цео животни век средства. Ови механизми обезбеђења квалитета биће разрађени у оквиру новог правилника о опремању Војске Србије. У том смислу и ТОЦ, заједно са осталим субјектима система одбране, мораће да своју мисију пројектује на цео животни век средстава HBO.

Знање је основна полуга механизма развоја ТОЦ-а. Из тог разлога, поред редовног опремања испитно мерном опремом, планирамо да већу пажњу посветимо кадровским питањима. Све успехе Техничког опитног центра остварују запослени у њему. За даљи успешан рад установе није довољно само редовно образовање. Неопходна знања и вештине морају се стицати кроз праксу и перманентно усавршавање, као и преношење знања на млађе колеге.

Предстоји нам и оптимизација испитних капацитета у систему одбране. То значи да ће се у будућности, у систему одбране, развијати јединствене функционалне способности за одређену врсту испитивања, чиме се обезбеђује рационализација и минимизирање трошкова у процесу опремања Војске Србије.

Технички опитни центар покренуо је све неопходне активности да се код Министарства за просвету и науку Републике Србије акредитује као научноистраживачка организација. Добијање акредитације омогућиће нам да учествујемо у научноистраживачким пројектима које финансира ово министарство, самостално или у сарадњи са другим установама. Настојимо да у стручном смислу, као научноистраживачка организација са свим својим капацитетима, допринесемо развоју оперативних способности Војске Србије.

Укупан рад Техничког опитног центра у протеклом периоду тешко је исказати у целини, али језиком бројки он би изгледао овако: израђено је око 2.400 елабората о завршним испитивањима средстава НВО, више од 5.000 извештаја о верификационим и хомолгационим испитивањима и више од 700 војних стандарда. Објављено је више од 100 радова на научно-стручним скуповима и у научно-стручним часописима широм света и више стотина радова у домаћим научно-стручним часописима и скуповима. Центар за испитивање средстава НВО у Никинцима је за ових 40 година израдио око 100.000 протокола о испитивањима, а у области метрологије ТОЦ годишње просечно еталонира око 1.200 еталона и мерила.

Иза нас је период од 40 година рада и стечених искустава која су нам драгоцене за стварање концепције даљег развоја ове установе. Она постоји и базирана је на реалним проценама технолошког развоја друштва у целини. Условно, та концепција има два тежишна задатка:

- сачувати постојеће кадровске и материјалне ресурсе и реализовати тежишне задатке у области основне делатности Установе,
- развијати модерну институцију способну да одговори савременим технолошким изазовима у области испитивања и оцењивања квалитета средстава НВО.

Свесни смо тешкоћа и проблема које имамао, али и чињенице да постављене циљеве можемо реално остварити уз разумевање, помоћ и даљу сарадњу са Управом за планирање и развој и другим управама ГШ ВС, Сектором за материјалне ресурсе Министарства одбране, републичким институцијама и привредним организацијама.

ИСТОРИЈАТ

Данашњи Технички опитни центар настао је 1. августа 2006. када су, у складу са реформским процесима у систему одбране, концентрисани сви опитни капацитети у Војсци под окриље једне установе.

У састав новоформираног интервидовског Техничког опитног центра ушле су три војне установе – Технички опитни центар КоВ – ТОЦ КоВ, Ваздухопловни опитни центар – ВОЦ и Морнарички опитни центар – МОЦ. Технички опитни центар КоВ задржао је своје секторе – за наоружање, за електронику, за мотортехничка и морнаричка средства и за метрологију.

Авион „галеб“ Г4

Полигон у Никинцима, који је био најважнија лабораторија ТОЦ-а, остао је у саставу Сектора за наоружање, као Центар за испитивање средстава НВО Никинци. Испитивањем ваздухопловних средстава данас се баве два сектора – Сектор за ваздухопловна средства и

Сектор за летна испитивања, а морнаричких, по новој формацији, Одељење за испитивање морнаричких средстава у Сектору за мотортехничка и морнаричка средства.

Делокруг рада те новоосноване установе није се променио. И даље испитују средства НВО и спроводе развојна, завршна, верификациона испитивања и сертификају техничке производе.

За датум који се свечано обележава сваке године у ТОЦ-у узет је дан оснивања Техничког опитног центра КоВ – 22. март 1973. године.

Капацитете ТОЦ КоВ-а – људске и техничке – прекрајале су протекле деценије. Настао је трансформацијом седам војнотехничких института Копнене војске. У његов састав ушли су делови тих института који су се бавили испитивањем и оцењивањем квалитета средстава НВО и опитни полигони „Никинци“ и „Превлака“. Полигон „Превлака“ је 1992. године измештен на другу локацију и реорганизован у опитни полигон

Испитивање пробојности панцирног зрна

„Луштица”, а од 2006, се према новој формацији, више не налази у саставу ТОЦ-а.

Технички опитни центар КоВ основан је у време експанзије војне индустрије, седамдесетих година, када је војска имала завидан извозни програм. Тада се указала потреба за оснивањем специјализоване високостручне установе, која би била независна у испитивању и оцењивању квалитета средстава наоружања и војне опреме, које је набављала.

На основу њихових анализа, оцена и предлога, војни савети су доносили одлуку о томе да ли ће се војска опремати одређеним средствима НВО или не. Решење о усвајању у НВО наше војске добијала је само војна техника која је, током испитивања квалитета у ТОЦ-у, добила позитивну оцену. Војна техника која се у ТОЦ-у испитује мора поуздано да функционише и у најригорознијим условима употребе. Мерна опрема којом располаже ТОЦ омогућава симулацију тих услова. Иста процедура важила је и за средства намењена извозу.

Теодолитски систем за снимање трајекторије лета вођених ракета

Основни потенцијал ТОЦ-а јесте стручни кадар. Њихова знања не стичу се само у школама већ и вишегодишњим искуством и радом у тимовима који спроводе испитивања, најчешће мултидисциплинарна. Такав начин рада није само метода спровођења основног процеса већ и најповољнија метода размене искуства и иноформација, али и образовања и усавршавања млађих чланова колектива.

Данас је ТОЦ организован и димензионисан тако да задовољи захтеве будуће војске за оцењивањем квалитета средстава НВО, којима ће се она опремати.

Испитивање ЛРСЧ 262 mm „оркан” на Платамуну

ДЕЛАТНОСТ ТОЦ-а

Технички опитни центар (ТОЦ) је савремена научноистраживачка установа Генералштаба Војске Србије, намењена за испитивање и оцењивање квалитета средстава наоружања и војне опреме и метролошко обезбеђење система одбране.

Поред испитивања средстава наоружања и војне опреме за потребе Војске Србије, ТОЦ је опремљен и оспособљен за испитивање квалитета широког спектра техничких производа, као и за еталонирање мерне опреме.

Своју делатност ТОЦ обавља на три локације: у Београду, у кругу војног комплекса "Кумодраж", где је смештена Управа са већим делом лабораторијских капацитета, на аеродрому Батајница и на полигону у близини села Никинци код Шапца.

Технички опитни центар је прва установа у систему одбране која је успоставила и сертифицивала систем менаџмента квалитетом према захтевима стандарда SRPS ISO 9001.

У области метрологије овлашћен је да врши верификацију секундарних и радних еталона за потребе Војске Србије. Метролошка лабораторија је акредитована према стандарду SRPS ISO/IEC 17025 за еталонирање радних еталона и мерила.

Технички опитни центар је акредитовано сертификационо тело за сертификацију техничких производа према стандарду SRPS EN 45011 на основу утврђеног обима акредитације и акредитовано контролно тело према захтевима стандарда SRPS ISO/IEC 17020 на основу утврђеног обима контролисања.

Са традицијом дужом од 40 година, ТОЦ је изнедрио 33 доктора наука и магистара, више од 135 дипломираних инжењера. Кадар, 4.300 мерних средстава, 25 лабораторија и један опитни полигон, те проверена методологија рада, гаранција су квалитета.

ИСПИТИВАЊЕ НАОРУЖАЊА И МУНИЦИЈЕ (УБС)

Испитивање наоружања и муниције обухвата испитивање свих врста класичног и ракетног наоружања (осим уградње на пловне објекте и ваздухоплове) као и свих врста класичне, ракетне муниције и минско експлозивних средстава.

Опитовање наоружања и муниције Технички опитни центар реализује кроз завршна испитивања средстава из домаћег развоја, верификациона испитивања средстава са тржишта готових производа домаће и стране производње и остала испитивања према захтевима корисника за потребе интерних испитивања или извоза.

Испитивања се реализују према домаћим и страним стандардима, а у циљу сталног унапређења израђују се стандарди и методе испитивања на бази сопствених истраживања и развојно-истраживачка испитивања у сарадњи са другим установама.

У Центру за испитивање НВО Никинци испитује се наоружање и муниција. Захваљујући инфраструктури, кадровским и материјалним ресурсима ту може да се на безбедан начин изврши гађање на максималном домету до 24 километра.

Испитивање TX 155 mm „нора“

Током испитивања наоружања и муниције расположивом мерном опремом мере се следећи параметри:

- максимални притисак барутних гасова у барутним коморама са класичним крешерним системима и криве притиска барутних гасова унутрашњим пиезо крешерним системима,
- момент инерције и тежишта пројектила,
- притиска барутних гасова при испитивањима пиропатрона, ракетних мотора као и дијаграма тока притиска барутних гасова у цеви (притиска у барутним коморама) класичног наоружања употребом претварача апсолутног притиска KISTLER и појачавача количине електрицитета,
- надпритисак барутних гасова око оружја (импулсне буке),
- брзина паљбе аутоматских оружја (каденце),
- силе при унутрашњебалистичким испитивањима и напрезања при опаљењу класичног наоружања употребом мерних трака, претварача за силу и појачивача,
- мерење температуре на средствима НВО употребом термопара са AD конвертором,
- брзина пројектила на путањи,
- координате погодака у контурама платнених и панцирних мета,
- прецизност погодака на вертикалној мети,
- пробојност кумулативних и поткалибарних пројектила,
- координате падне тачке пројектила,
- координате тачке активирања пројектила (даљина, висина и скретање у односу на правац вертикалне равни – равни гађања) при гађању са пројектилима са близинским и темпирним упаљачем (осветљавајући, димни, касетни и слични пројектили),
- елементи гађања помоћу GIS софтвера,
- време активирања упаљача,
- почетна брзина пројектила, одређивање теоријске брзина гађања стрелачког оружја и одређивање ротације пројектила употребом УБ камере OLYMPUS i-SPEED.
- отпорност на механичке утицаје (пад, трескање, тумбање, вибрирање, имитација транспорта камионима),
- отпорност на климатске утицаје (повишена температура, снижена температура, влага итд.),
- правилност фрагментације разорних пројектила распрскавањем пројектила у јами,
- радијус убојног дејства распрскавањем у обору/арени,
- безбедност и функција упаљача (сигурност испред уста цеви, тренутност, време темпирања, близинско дејство итд.),
- метеоролошка мерења – приземна метеоролошка мерења, висинска пилот-балонска и радиосондажна метеоролошка мерења

Припрема за испитивање

Контрола и мерење топовске цеви

Припрема за испитивање при сниженој температури цеви

Припрема опитног постоља са опитном цеви

Испитивање класичног наоружања

Испитивање аутоматског бацача граната 30 mm

Снимање функције БГП 40 mm УБ камером

Испитивање хаубице 152 mm

Испитивање ракетног наоружања

Испитивање вишецевног лансера ракета 128 mm

Испитивање ручног ракетног бацача М91

Испитивање муниције

Испитивање муниције за АБГ 30 mm

Испитивање стрељачке муниције

Испитивање парчадног дејства пројектила у арили

ЦЕНТАР ЗА ИСПИТИВАЊЕ НВО „НИКИНЦИ”

Најважнија лабораторија ТОЦ-а јесте Центар за испитивање наоружања и војне опреме Никинци. Основан је 1951. а формирањем ТОЦ-а прелази у његов састав.

За локацију је изабран погодан равничарски терен код села Никинци, удаљен 85 km од Београда и 20 km од Шапца. Центар је лоциран на земљишту дужине 18,5 km и ширине у просеку око 2,5 километра и има: више уређених пласмана и ватрених положаја, посебно издвојен земљишни простор за смештај убојних средстава „Барутана”, који се налази на површини од 8,78 хектара, радионице, објекте за припрему оружја, оруђа и лансера, ауто-парк, бензинску и мереоролошку станицу, објекте за климо-механичка испитивања и магацински простор.

За обраду резултата гађања има уређен локални геодетски координатни систем, а у развоју је и безбедносни-информациони систем.

На директрисама постоје уређени пласмани са ватреним положајима са свим потребним објектима за смештај људи, коморама за екстремне температуре, за смештај и припрему муниције, као и осматрачницама за осматрање дејства пројектила на циљу.

Директриса „А-Б” има два уређена пласмана и десет неуређених ватрених положаја за испитивање гађањем артиљеријских и ракетних система. Максимална даљина гађања је 24 километра. Директриса Д намењена је за опитовање артиљеријских оруђа и свих врста минобацача домета до 6.000 метара. Директриса П намењена је за испитивање стрељачког оружја на домету до 1.300 m, оклопа и противоклопне муниције, а на противтенковском ракетном полигону – ПТР испитују се противоклопни вођени пројектили на домету до 3.000 метара.

Током испитивања посебна пажња се посвећује мерама безбедности и заштите на раду.

За сва спроведена испитивања средстава НВО на полигону, обрађују се подаци мерења путем рачунарске мреже, издају протоколи или записници о извршеном испитивању. Од посебног је значаја чињеница да имају успостављен систем менаџмента квалитетом према захтевима стандарда SRPS/ISO 9001:2001 и SRPS/IEC 17025:2006.

ДИРЕКТРИСА А-Б

Директриса А-Б

Пласман А

Пласман Б

ДИРЕКТРИСА Д И П

Пласман Д

Пласман П

ОБОР

ПТРП И ОСМАТРАЧНИЦЕ

Противтенковски ракетни полигон

Једна од осматрачница

ИСПИТИВАЊЕ АБХО И ИНТЕНДАНТСКИХ СРЕДСТАВА

У овој области у ТОЦ-у се испитују:

- средства радиолошке детекције и дозиметрије: детектори, дозиметри и радиометријске лабораторије,
- средства хемијске детекције и идентификације: покретне хемијске лабораторије, хемијски детектори и комплети за узимање контролних узорака,
- средства личне и колективне заштите: средства за заштиту тела, органа за дисање и филтере за колективну заштиту објеката,
- средства радиолошко-хемијско-биолошке деконтаминације: личне и групне приборе и апарате за делимичну или потпуну деконтаминацију,
- средства за водоснабдевање,
- основна теренска одећа – комплет војничке униформе,
- специјална одећа: комбинезоне и одела,
- обућа специјалне намене: обућа различитих намена, војничке чизме, ципеле и патике,
- лична и посебна опрема војника

Испитивање радиолошких детектора

Испитивање платформе за деконтаминацију М-09

Испитивање заштитне маске

Испитивање физиолошке подобности АБХО заштитне опреме у теренским условима

Лабораторијско испитивање заштитних материјала

Испитивање комплета војничке униформе М-10 са ранцем модуларним

ИСПИТИВАЊЕ ЕЛЕКТРОНСКИХ СРЕДСТАВА

Ова област делатности ТОЦ-а обухвата веома широк дијапазон испитивања електронских, оптоелектронских, електричних и електроенергетских компоненти, уређаја и сложених система. Испитивања се обављају у складу са војним стандардима, као и домаћим и страним стандардима из наведених области.

Генерално, ова испитивања обухватају:

- испитивање електронских војних система,
- испитивање оптоелектронских војних система,
- испитивање електромагнетске компатибилности,
- испитивање отпорности уређаја на климо-механичке утицаје

У оквиру испитивања електронских војних система оцењује се квалитет мобилних и стационарних система за пренос и криптозаштиту аналогних и дигиталних говорних информација и података.

Такође, испитују се средстава и опрема електронског извиђања и ометања, радар и рачунарски системи, различити извори напајања електричном енергијом и карактеристике напајања средстава наоружања и војне опреме.

Испитивање и оцењивање квалитета војних оптоелектронских система подразумева испитивање оптичких, оптомеханичких и оптоелектронских дневних и ноћних нишанских и осматрачких справа, укључујући термовизијске уређаје и све врсте ласерских уређаја.

Такође, испитују се системи за управљање ватром, средстава за техничку заштиту објеката и простора, противпожарну и нуклеарно-хемијско-биолошку заштиту, метал-детектори, миноистраживачи, те други системи из области електронике и аутоматике.

Саставни део готово свих испитивања комплетних система и појединих компонената јесте испитивање електромагнетске компатибилности и отпорности уређаја на климо-механичке утицаје околине.

Испитивање радарских и телекомуникационих система

Систем за аутоматски пријем и приказ ваздушне ситуације

Тестирање радарских система

Тестирање радио-уређаја

Испитивање нишанских и осматрачких справа

Испитивање оптичког нишана

Испитивање ноћне нишанске справе

Испитивање термовизијске камере

Испитивање електромагнетне компатибилности (EMC) и отпорности уређаја на утицаје околине

Испитивање електромагнетне компатибилности

Испитивање утицаја околине у клима-комори

Провера утицаја вибрација

Испитивање пловности
амфибијског борбеног возила

ИСПИТИВАЊЕ МОТОТЕХНИЧКИХ И СРЕДСТАВА РЕЧНИХ ЈЕДИНИЦА

Технички опитни центар опремљен је савременом мерном и испитном опремом, неопходном за преглед и испитивање у лабораторијским и теренским условима, свих техничких средстава из области мотортехнике, инжињерије, процесне технике, термотехнике и свих врста пловних средстава.

Наведена испитивања и оцењивања усаглашености са утврђеним захтевима обухватају:

- борбена и неборбена, путничка и теретна, друмска и теренска, моторна и прикључна возила,
- специјална возила и надградње,
- моторе са унутрашњим сагоревањем,
- процесну технику,
- микроклиматске услове радних простора војних возила,
- опрему за заштиту од пожара,
- мерење механичких величина електричним путем,
- пољопривредне машине и тракторе,
- маневарске карактеристике борбених, неборбених и других пловних објеката,
- мерења апсорбоване снаге пропелера,
- мерења и анализу линеарних и торзионих вибрација,
- ронилачку опрему и системе за подршку роњењу (барокоморе, ронилачка звона и сл.)

Испитивање карактеристика мотора

Управљачки пулт испитног стола Schenk

Мерење параметара мотора

Испитивање средстава речних јединица

Мерење обртног момента

Испитивање стабилитета миноловца

Испитивање возила

Испитивање пловности

Нагибна платформа

Савлађивање путног насила

Аквизициони системи

Datron – Correvit уређај за мерење динамичких карактеристика возила

„MGC плус“ уређај

„Net dB 12“ уређај

Технички опитни центар своју надлежност реализује кроз:

- завршна испитивања прототипова, прототипских партија и нултих серија средстава НВО и то из домаћег развоја, освојена по лиценци и развијена у кооперацији са иностраним партнерима, као и хомологациона испитивања компоненти и уређаја који чине комплет средства и са њим су паралелно развијени,
- испитивање челних серија средстава НВО,
- завршна испитивања средстава НВО настала усавршавањем и верификациона испитивања генерално ремонтваних средстава и резервних делова за потребе ремонта,
- верификациона испитивања готових средстава НВО са домаћег тржишта и из увоза

Испитивање у клима-комори у Никинцима

ОПИТНИ ВОЗАЧ

Припадник Техничког опитног центра војни службеник Душан Раденовић је, радећи на свим овим испитивањима, у току своје тридесетчетворогодишње каријере, као опитни возач на испитивању моторних возила, допринео да се Војска Србије опреми квалитетним и перспективним средствима НВО.

У време када су људи, притиснути свакојаким проблемима, до те мере окренути себи да често не примећују шта се збива поред њих, Душан Раденовић, има времена за све, помаже другима где год стигне и како уме, увек уз осмех.

Саздан је од свих људских врлина, а у свом раду увек показује изразито одговоран однос према сваком задатку. Има развијен смисао за тимски рад, богато радно искуство у области теренских испитивања борбених и неборбених возила, заинтересован је и самоиницијативан за процесе и афирмацију постојећих мерних технологија борбених возила. Поуздан је као сарадник и човек, ненаметљив, спреман да пружи највише, а то је увек више од очекиваног.

На свим наведеним задацима, често и на -30 или $+60^{\circ}$ Ц, показује изузетну заинтересованост и самоиницијативу и смисао за тимски рад, што је допринело да се сви задаци успешно, безбедно и на време заврше. Својим ангажовањем показује како се треба професионално и несебично односити према постављеним задацима.

Као члан радних тимова нарочито се ангажовао на спровођењу опитно-експлоатационих испитивања возњом, а његова запажања са испитивања допринела су да се Војска Србије опреми квалитетним средствима и у планираним роковима. При томе исказује организаторске способности, велику ангажованост и преданост на реализацији свих планираних испитивања, да би и поред проблема и отказа, који прате реализацију задатака, она била завршена у року и без дана закашњења.

Вештим управљањем испитиваним средствима и смиреним поступањем у критичним ситуацијама, прелазећи често годишње и више од 20.000 km по беспућима какве су опитне стазе за испитивање теренских возила, одговорним односом према техници којом управља, није имао ниједног удеса у каријери.

ИСПИТИВАЊЕ ВАЗДУХОПЛОВА И ВАЗДУХОПЛОВНИХ СРЕДСТАВА

Из домена ваздухоплова и ваздухопловних средстава, на локацији аеродрома Батајница, ТОЦ реализује завршна и верификациона испитивања која се односе на:

- утврђивање перформанси ваздухоплова,
- утврђивање стабилности и управљивости ваздухоплова,
- испитивање ваздухопловних погонских група,
- испитивање ваздухопловних система,
- испитивање електронске опреме за комуникацију, навигацију и идентификацију,
- испитивање нападно-навигационих система,
- испитивање извиђачке опреме ваздухоплова,
- испитивање ваздухопловних убојних средстава,
- испитивање ваздухопловних мета за гађање, ракетирање и бомбардовање,
- испитивање земаљских ваздухопловно-техничких средстава,
- испитивање људских, теретних и падобрана специјалне намене,
- испитивање летачке и заштитне опреме,
- мерење спољашње буке ваздухоплова

Испитивања се врше према домаћим (SRPS и COPC) и међународним стандардима (CS, MIL и ICAO).

Наведена испитивања се изводе употребом мерних инструмената, испитних уређаја, као и савремених аквизиционих система (нпр. мобилни РСМ/ФМ телеметријски систем, оптодеодолски систем). У ТОЦ се реализује пројектовање мерног система у оквиру испитивања средстава НВО и његова интеграција на објекат испитивања.

Технички опитни центар је 14. децембра 2012. постао прва организација која се сертификовала код Директората цивилног ваздухопловства Републике Србије из области испитивања ваздухопловних средстава.

Опитни пилоти ТОЦ-а приказују летне карактеристике домаћих ваздухоплова на бројним домаћим и међународним аеро-митинзима.

Детаљ са испитивања авиона „ласта“

Испитивање падобрана

Падобрански аквизициони систем

Испитивање падобрана ПД-08 са лутком

Испитивање падобрана УМ-1

Системи за подршку испитивања у лету

Теодолитски систем

Мобилна земаљска телеметријска станица

Авионски телеметријски аквизициони систем

Испитивање авиона

Испитивање авиона „ласта“ П1 (први прототип) и серијског узорка

Испитивање мини беспилотне летилице

РФ блок

Мини беспилотна летилица – „вбрац“

Земаљска контролна станица

АЕРО-МИТИНЗИ

Сектор за летна испитивања надлежан је и за приказивање летних особина ваздухоплова на изложбама и аеро-митинзима. Приказивање летних особина пред стотинама хиљада гледалаца широм Европе донело је одличну репутацију Војсци и држави. Прошле године су опитни пилоти тог сектора учествовали на аеро-митингу на Батајници, посвећеном стогодишњици српског војног ваздухопловства.

МЕТРОЛОШКА ДЕЛАТНОСТ

Технички опитни центар метролошки обезбеђује јединице и установе система одбране, односно обезбеђује метролошку следивост, потребну тачност и поузданост мерења у процесу истраживања, развоја, одржавања и експлоатације средстава наоружања и војне опреме. Део слободних капацитета ТОЦ користи за еталонирање мерне опреме корисника ван система одбране.

Технички опитни центар има три примарне метролошке лабораторије:

- примарна метролошка лабораторија за основне електричне величине – МЛ-01,
- примарна метролошка лабораторија за микроталасну и оптоелектронску технику – МЛ-02,
- примарна метролошка лабораторија за неелектричне величине – МЛ-03

Наведене лабораторије за еталонирање су акредитоване од стране Акредитационог тела Србије (АТС) у складу са захтевима стандарда SRPS ISO/IEC 17025.

Метролошке лабораторије су опремљене са 60 примарних војних еталона и другом специфичном мерном опремом неопходном за еталонирање секундарних еталона, радних еталона и мерила.

Метролошка следивост референтних еталона остварена је према нашим националним еталонима, али и према националним еталонима метролошки најразвијенијих земаља (САД, Русија, Немачка и Француска).

Технички опитни центар је стручно и кадровски оспособљен да испуни најстроже захтеве из области метрологије. Такође обавља и метролошку експертизу, пројектовање и опремање метролошких лабораторија, као и обуку кадра и одржавање семинара из области метрологије.

Примарни еталони

Групи еталон отпорности

Термисторска сонда – еталон микроталасне снаге

Еталон помераја код вибрација – ласерски интерферометар

Примарна метролошка лабораторија за основне електричне величине ML-01

Еталонирање капацитивним мостом

Еталонирање отпорника

Примарна метролошка лабораторија за микроталасну технику ML-02

Еталонирање сензора снаге до 26,5 GHz

Еталонирање из области микроталасне импедансе и слабљења

Примарна метролошка лабораторија за неелектричне величине ML-03

Еталонирање звучног притиска

Еталонирање притиска

СИСТЕМ МЕНАЏМЕНТА КВАЛИТЕТОМ

Технички опитни центар прва је установа у Војсци Србије, која је 2001. године добила сертификат за успостављени систем менаџмента квалитетом, према захтевима стандарда SRPS ISO 9001 – за испитивање и оцењивање наоружања и војне опреме, еталонирање и преглед мерне опреме и за испитивање квалитета техничких производа за потребе цивилног тржишта.

Компетентност ТОЦ-а потврђена је и акредитацијом испитних капацитета обједињених у Центру за испитивање производа, као и акредитацијом контролне организације и сертификационог тела.

Установа располаже примарним метролошким лабораторијама акредитованим према SRPS ISO 17025 и захваљујући томе заузима значајно место у националној метрологији.

Такође, именовано смо тело за оцењивање усаглашености производа према Правилнику за електромагнетску компатибилност, испитна институција за утврђивање способности бродова за пловдбу, овлашћено тело за испитивање ваздухоплова и ваздухопловних средстава, овлашћена организација за хомологациона испитивања према UN/ECE Правилнику бр.10 и овлашћена организација за преглед и испитивање опреме за рад.

Акредитације

У ТОЦ-у је 2001. године први пут
сертификован СМК

SRPS ISO/IEC 17025:2006
Центар за испитивање техничких
производа

Акредитације

SRPS ISO/IEC 17025:2006
Метролошке лабораторије

SRPS ISO/IEC 17020:2002
Контролно тело

SRPS EN 45011:2004
Сертификационо тело

Акредитационо тело Републике Србије	Датум издавања и истекања	Датум издавања и истекања	Акредитационо тело Републике Србије	Пословно место и адреса издавајућег УТОГ	Технички пропис	Процедурски процеди и/или одређени делови	Обим извршавања	Датум претходног извршавања	Одговорно лице за извршавање и издавање сертификата
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ИОБ	02.01.2013	02.01.2016	ИОБ	Министарство економије и регионалног развоја	Правилник о техничкој опреми намењеној за употребу у оловној индустрији у складу са стандардом РС, број 13/10	Правилник о техничкој опреми намењеној за употребу у оловној индустрији у складу са стандардом РС, број 13/10	Правилник о техничкој опреми намењеној за употребу у оловној индустрији у складу са стандардом РС, број 13/10	01.06.2012.	Слободан Радојевић, директор

Именовано тело за оцењивање
усаглашености

Испитна институција за утврђивање способности бродова за пловиду

Овлашћено тело за испитивање ваздухоплова и ваздухопловних средстава

Овлашћена организација за homologaciona испитивања према UNECE Правилнику бр. 10

Овлашћена организација за преглед и испитивање опреме за рад

Испитивање наоружања и техничких производа

Испитивање наоружања и техничких производа

КОНТАКТИ

Управа

Војводе Степе 445, 11000 Београд
Тел. 011/3005-065, факс 011/3977-422

Сертификација и испитивање производа

Контакт телефони: 011/3401-147 и 3401-084

Еталонирање мерне опреме

Контакт телефони: 011/3401-025 и 3401-011

Сектор за наоружање

Контакт телефони: 011/3401- 008 и 3971-495

Сектор за електронику

Контакт телефони: 011/3401- 009

Сектор за мототехничка и средства речних јединица

Контакт телефони: 011/3401- 010 и 3971-393

Сектор за метрологију

Контакт телефони: 011/3401- 011 и 2472-902

Сектор за ваздухопловна средства

Контакт телефони: 011/2614-756 и 3106-342

Центар за летна испитивања

Контакт телефони: 011/3106- 307

Центар за испитивање НВО „Никинци“

Контакт телефони: 022/443-314 и 3092-501

ТЕХНИЧКИ ОПИТНИ ЦЕНТАР
Војводе Степе 445, 11000 Београд, Србија
тел. +381 11 3005 065 и 3975 293
факс. +381 11 3977 422
e-mail: toc@toc.vs.rs
www.toc.vs.rs